

Miia Saari

EI ME OLLA MIKÄÄN HALAUSAUTOMAATTI

Kotimaisten TV-sarjojen ja elokuvien
sosiaalityöntekijärepresentaatiot mielikuvien luojina

TIIVISTELMÄ

Miia Saari: Ei me olla mikään halausautomaatti. Kotimaisten tv-sarjojen ja elokuvien sosiaalityöntekijärepresentaatiot mielikuvien luojina.

Pro Gradu tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2022

Tämän Pro Gradu tutkielman aiheena ovat kotimaisten elokuvien ja televisiosarjojen sosiaalityöntekijärepresentaatiot ja niiden vaikutus mielikuvien muodostumiseen katsojalle. Aihe on mielenkiintoinen, koska sosiaalityön julkisuuskuva on melko negatiivinen ja erilaiset mediat vaikuttavat osaltaan ammatin julkisuuskuvan muodostumiseen. Ihmisten mielikuvat sosiaalityöntekijöistä liittyvät usein joko lastensuojelun huostaanottotyöhön tai toimeentulotukityöhön eikä sosiaalityön professio ole laajalti tunnettu. Tutkimus on rajattu koskemaan fiktiivistä viihde-elokuvaa ja viihteellistä televisiota erotuksena dokumenttielokuvaan, jotka pyrkivät kuvaamaan todellisuutta. Tutkimuskysymyksiä ovat: 1. miten elokuvissa ja televisiosarjoissa representoidaan sosiaalityöntekijöitä 2. miten nämä representaatiot vastaavat sosiaalityön todellisuutta 3. millaisia rooleja elokuvien ja televisiosarjojen sosiaalityöntekijöillä on suhteessa asiakkaisiin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi ja representaatio. Konstruktionismilla tarkoitetaan representoinnin tarkastelua sosiaalista todellisuutta rakentavana toimintana. Tutkimusmetodina on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus ja tarkemmin temaattinen sisällönanalyysi. Tutkimuksen aineistona toimivat viisi kotimaista tuotantoa olevaa elokuvaa sekä kaksi televisiosarjaa. Lähdeoteokset valikoituivat sen perusteella, että niissä tiedettiin esiintyvän sosiaalityöntekijähahmon tai -hahmoja. Lisäksi tutkimuksessa käsitellään aiempaa tutkimuskirjallisuutta aiheesta. Kirjallisuuskatsaus on toteutettu systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, joka on yksi kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä. Kirjallisuuskatsauksessa aiheesta nousi esille kolme toistuvaa teemaa, jotka olivat valta, sukupuoli ja koulutus.

Tutkimuksen tärkeimpinä tuloksina voidaan todeta, että elokuvissa ja televisiosarjoissa representoidaan sosiaalityöntekijöitä eniten lastensuojelutyön sekä toimeentulotukityön kautta. Sosiaalityöntekijät edustavat asiakkailleen joko uhkaa tai tukea kontekstista riippuen. Kun sosiaalityöntekijä uhkaa asiakasta, hänet esitetään lasten huostaanottajana, lasten tapaamisten ja huoltajuuden viejänä tai toimeentulon tai palveluiden portinvartijana. Sosiaalityöntekijät toimivat ajoittain hyökkäävästi ja venyttävät lain ja sopivuuden rajoja. Kun sosiaalityöntekijä esitetään tuen antajana, hän on äidillinen ja lempeä hahmo, jolla riittää rajattomasti aikaa ja voimavaroja asiakkaalle. Sosiaalityöntekijät myös taistelevat raivokkaasti asiakkaiden puolesta ja uhraavat tarvittaessa itsensä ja oman yksityiselämänsä. Mielikuvat eivät siis ole yksiselitteisen negatiivisia. Kotimaisesta aineistosta nousi esille paljon samoja teemoja kuin kansainvälisestä aineistosta. Selkeitä teemoja olivat sukupuoli, valta, asiakkaan ja työntekijän välinen suhde, työnkuva sekä koulutus ja professio. Tutkimuksen lopputulos on, että elokuvat ja televisiosarjat vahvistavat osaltaan sosiaalityöntekijöihin liitettyjä ennakkoluuloja. Elokuvien ja tv-sarjojen muodostamiin sosiaalityöntekijämielikuvain voitaisiin mahdollisesti puuttua rakenteellisin keinoin käymällä laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja lisäämällä sosiaalityön profession tunnettuutta, sekä tarjoamalla käsikirjoittajille asiantuntija-apua. Toisaalta elokuvat ja tv-sarjat ovat viihdettä, eikä niiden ole tarkoituskaan kuvata todellisuutta sellaisenaan. Tutkimuksen tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää sosiaalityön julkisuuskuvaan koskevilla jatkotutkimuksissa.

Avainsanat: sosiaalityöntekijärepresentaatiot, sosiaalityöntekijät elokuvissa, sosiaalityöntekijät televisiossa, konstruktio, ammattimielikuva, sosiaalityön professio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check –ohjelmalla.

ABSTRACT

Miia Saari: We are not hug dispensers. Social worker representations of domestic TV series and films as creators of images.

Pro Gradu thesis

University of Tampere

Degree program in social work

April 2022

The subject of this Pro Gradu thesis is the representations of social workers in domestic films and television series and their effect on the formation of images in the viewer. The topic is interesting because the public image of social work is quite negative and the media contribute to the formation of the public image of the profession. People's perceptions of social workers are often related to either child welfare care work or income support work, and the social work profession is not widely known. The research is limited to fictional entertaining film and entertaining television as opposed to documentaries that seek to portray reality. The research questions are: 1. how social workers are represented in films and television series 2. how these representations correspond to the reality of social work 3. what roles do social workers in films and television series play in relation to clients. The theoretical framework of the study is social constructionism and representation. Constructivism refers to the view of representation as an activity that constructs social reality. The research method is qualitative research and more precisely thematic content analysis. The material of the study is five domestically produced films and two television series. The source works were selected on the basis that they were known to contain a social worker character or characters. In addition, the study deals with previous research literature on the subject. The literature review has been carried out as a systematic literature review, which is one of the basic types of literature review. In the literature review, three recurring themes emerged on the topic: power, gender, and education. On the other hand, movies and TV shows are entertainment and are not meant to portray reality as such. The results of the study may be used in further research on the public image of social work.

The most important results of the study are that social workers are most represented in films and television series through child protection work and income support work. Social workers represent either threat or support to their clients depending on the context. When a social worker threatens a client, he or she is portrayed as a child custodian, an exporter of children's visitation rights and custody, or a gatekeeper for financial support or services. Social workers are at times aggressive and stretch the boundaries of law and suitability. When a social worker is portrayed as a supporter, she is a maternal and gentle figure with unlimited time and resources for the client. Social workers also fight fiercely for clients and sacrifice themselves and their own private lives when needed. As you can see, images are not unequivocally negative. Much of the same themes emerged from the domestic material as from the international material. Clear themes were gender, power, the client-employee relationship, job description, education and profession. The end result of the study is that films and television series contribute to reinforcing the prejudices associated with social workers. The perceptions of social workers formed by films and TV series can be addressed through structural means by engaging in a wider societal debate and raising the profile of social work, and by providing expert assistance to screenwriters.

Keywords: social worker representations, social workers in films, social workers in television, construction, professional image, social work profession

The authenticity of this publication has been verified using Turnitin Originality Check program.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	5
2. SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI JA REPRESENTAATIO	7
2.1 Konstruktionistinen käsitys maailman rakentumisesta.....	7
2.2 Representaatio.....	8
2.3 Elokuvat sosiaalisen todellisuuden ja mielikuvien luojina.....	9
2.4 Sosiaalityön julkinen kuva.....	11
3. ELOKUVIEN JA TV-SARJOJEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄREPRESENTAATIOT TUTKIMUSKIRJALLISUUDESSA	13
3.1 Valta	16
3.1.1 Rooli huostaanottajana.....	16
3.1.2 Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen suhde.....	17
3.1.3 Auktoriteetin ulkoiset merkit.....	20
3.2 Sukupuoli.....	21
3.3 Koulutus ja professio.....	24
4. METODOLOGISET VALINNAT.....	25
4.1 Laadullinen tutkimus ja fenomenologia.....	25
4.2 Temaattinen analyysi menetelmänä.....	26
4.3 Aineiston keruu ja esittely.....	27
4.4 Elokuvat ja tv-sarjat tutkimuksen kohteena.....	29
5. SOSIAALITYÖNTEKIJÄT KOTIMAISISSA ELOKUVISSA JA TV-SARJOISSA.....	30
5.1 Valkoinen kaupunki.....	31
5.2 Paha maa.....	33
5.3 8-pallo.....	35
5.4 Pahat pojat.....	36
5.5 Yösyöttö.....	38
5.6 Pala sydäimestä.....	40
5.6.1 Sosiaalityöntekijöiden luonne, ympäristö ja ulkoinen olemus.....	40
5.6.2 Ammatillisuuteen ja asiakassuhteeseen liittyviä huomioita.....	42
5.6.3 Työssä jaksaminen ja liiallinen omistautuneisuus.....	44
5.6.4 Sukupuoli ja seksuaalisuus.....	46
5.6.5 Professio ja valta.....	48
5.7 Toisen kanssa.....	51

5.8 Tulosten yhteenveto	58
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINNAT	60
6.1 Työnkuva.....	60
6.2 Sukupuoli.....	61
6.3 Valta.....	62
6.4 Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde.....	64
6.5 Koulutus ja professio.....	66
6.6 Pohdinta	67
7. LÄHTEET.....	69
7.1 Lähteinä käytetyt elokuvat ja televisiosarjat.....	69
7.2 Muut lähteet.....	69

1. JOHDANTO

Tarkoitukseni on tässä Pro gradu –tutkielmassa tarkastella sitä, miten sosiaalityöntekijät fiktiivisissä elokuvissa ja televisiosarjoissa esitetään ja millaista julkisuuskuvaa elokuvat ja televisio omalta osaltaan sosiaalityöntekijöistä rakentavat. Kiinnostukseni tarkastella sosiaalityöntekijöitä nimenomaan elokuvien ja television kontekstissa on lähtöisin omasta elokuvaharrastuksestani. Lisäksi olen sosiaalityön opintojen aikana alkanut kiinnittää huomiota sosiaalityön julkisuuskuvaan ja havainnut, että erityisesti lastensuojelun sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuva on melko negatiivinen ja sosiaalityö professiona on heikosti tunnettu. Internetissä ja yleisönosastoilla puhutaan paljon mielivaltaisista huostaanotoista ja sosiaalityöntekijöitä kutsutaan esimerkiksi ”sosiaalitantoiksi” tai ”sossuämmiksi”. Sosiaalityöntekijällä on viranomaisena valtaa asiakkaisiin nähden. Valta itsessään saattaa synnyttää epäluuloja ja jopa vihaa.

Ihmisten mielikuvat sosiaalityöntekijöistä liittyvät usein joko lastensuojelun huostaanottotyöhön tai toimeentulotukityöhön, vaikka nykyään perustoimeentulotuen myöntämisestä vastaa Kansaneläkelaitos. Todellisuudessa sosiaalityön työkenttä on paljon laajempi ja monipuolisempi. Sosiaalityötä tunnetumpia professioita ovat esimerkiksi lääkärin tai opettajan professiot. Suurin osa ihmisistä osaakin vastata kysymyksiin sekä siitä, mitä lääkäri tai opettaja työssään tekevät, että siitä, millainen koulutus lääkärin tai opettajan ammatteihin vaaditaan. Sosiaalityöntekijöiden osalta tilanne ei ole samankaltainen. Vaikuttaa siltä, että sosiaalityöhön pätevoittävä maisteritasoinen koulutus tunnetaan heikosti ja sosiaalityöntekijät sekoitetaan sosionomeihin (AMK). Sosionomeilla ei nykyisen lain mukaan ole pätevyyttä toimia sosiaalityöntekijöinä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015).

Onkin kiinnostavaa, miten juuri sosiaalityön julkisuuskuva rakentuu ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Myös sukupuolen merkitys sosiaalityössä on mielenkiintoinen, koska sosiaalityö on perinteisesti ollut naisten tekemää kutsumustyötä. Myös nimitykset ”sossutantta” ja ”sossuämmä” viittaavat vahvasti naissukupuoleen. Näissä nimityksissä näkyvät naiseus, kontrolli ja valta. Vastaavia nimityksiä ei ole olemassa miespuolisille sosiaalityöntekijöille (Alanko & Orjasniemi 2018). Vaikka Suomea on perinteisesti pidetty tasa-arvon mallimaana, meilläkin yli 90 prosenttia sekä sosiaalityöntekijöistä, että sosiaalityön opiskelijoista on naisia (Kuronen, Granfelt, Nyqvist & Petrelius 2004, 5; Alanko & Orjasniemi 2018). Mielestäni aiheen tutkiminen on myös yhteiskunnallisesti merkityksellistä, koska sosiaalityön julkisuuskuva vaikuttaa asiakkaiden asenteisiin sosiaalityöntekijöitä kohtaan, työvoimapolusta kärsivän alan vetovoimaisuuteen, sekä ehkä myös alan

palkkakehitykseen. Elokuvia ja televisiota katselevat kaikenlaiset ihmiset iästä, sukupuolesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Niillä voitaisiin siis olettaa olevan suuri merkitys mielikuvien luoja.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten sosiaalityöntekijöitä kotimaisissa elokuvissa ja televisiosarjoissa representoidaan ja millaisia mielikuvia ne sen myötä luovat sosiaalityöntekijöistä. Tutkimus on rajattu koskemaan fiktiivistä viihde-elokuvaa ja viihteellistä televisiota erotuksena esimerkiksi dokumenttielokuvista, koska tarkoitus on tarkastella nimenomaan elokuvien ja television luomia mielikuvia, eikä niinkään todellisuutta. Vertailen jonkin verran myös elokuvien ja tv-sarjojen luomia mielikuvia myös todellisuuteen ja sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvaan. Suuri yleisö katselee hyvin monenlaisia elokuvia, ja Suomessa teatterilevityksessä olevista elokuvista enemmistö on amerikkalaista tuotantoa. Kansainvälisyydellä ja elokuvien alkuperämaalla ei olekaan tästä syystä merkitystä tutkimustulosten kannalta, mutta aineistoa rajatakseni tein valinnan keskittyä kotimaiseen tuotantoon.

Tarkastelen erityisesti sitä, millaisissa rooleissa sosiaalityöntekijät elokuvissa esitetään. Onko elokuvan ja television sosiaalityöntekijä asiakkaalleen uhka vai tuen antaja, ja vaihteleeko tämä sen mukaan, mitä sosiaalityön osa-aluetta työntekijä edustaa? Miten elokuvissa ja tv-sarjoissa kuvataan sosiaalityön koulutusta? Entä onko lastensuojelun sosiaalityöntekijäkuva yhtä negatiivinen kuin se julkisuudessa vaikuttaisi olevan? Koska elokuvat ovat lähtökohtaisesti viihdettä, on myös kiinnostavaa, voidaanko niiden luomiin mielikuviiin sosiaalityöntekijöistä vaikuttaa ja jos, niin miten? Sosiaalityön julkisuuskuva vaikuttaa siihen, miten asiakkaat sosiaalityöntekijöihin suhtautuvat ja millaisia ennako-odotuksia heille sosiaalityöstä muodostuu (Hirvelä 2013, 73-74; Arponen 2012). Ei ole syytä unohtaa myöskään päättäjiä. Hekin katsovat elokuvia ja myös heille muodostuu niiden kautta mielikuvia, jotka puolestaan saattavat osaltaan vaikuttaa päätöksentekoon poliittisella tasolla. Elokuvat ja televisiosarjat voidaan siis nähdä myös rakenteellisen sosiaalityön osana.

Johdannon jälkeen esittelen luvussa kaksi tutkielman teoriataustana toimivan representaation ja sosiaalisen konstruktionismin käsitteet. Luvussa kolme käsittelen aiempaa tutkimusta aiheesta. Aineistona toimivat ulkomaiset artikkelit. Luvussa neljä esittelen metodologiset valinnat laadullisen sisällönanalyysin ja temaattisen analyysin. Käsittelen myös elokuva- ja tv-sarja-aineistoa tutkimuskohteena yleisellä tasolla. Luvussa viisi analysoin oman aineistoni lähde kerrallaan ja luku on alaotsikoitu käytettyjen elokuva- ja tv-sarjalähteiden mukaan. Luku kuusi käsittää tutkimuksen tulokset, johtopäätökset ja pohdinnan.

2. SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI JA REPRESENTAATIO

Tutkimuksen teoriataustaksi valitsin sosiaalisen konstruktionismin ja representaation käsitteet. Representaatio tarkoittaa esittämistä ja se onkin tieteessä ja taiteessa tuttu termi. Konstruktionismilla puolestaan tarkoitetaan representoinnin tarkastelua sosiaalista todellisuutta rakentavana toimintana. Konstruktionistinen käsitys kielestä puolestaan tarkoittaa, että sosiaalinen todellisuutemme rakentuu kielen avulla. Pystymme siis hahmottamaan todellisuutta vain antamalla asioille merkityksiä, jotka sitten jaetaan sosiaalisesti. Kaikki tietävät, mikä on kahvikuppi: mitä sillä tarkoitetaan ja mihin ja miten sitä käytetään. Näin ollen meidän ei ole tarpeen selittää kahvikupin toimintaa ja tarkoitusta joka kerta kun mainitsemme sen puheessa, vaan oletamme puhekumppanin tietävän mistä on kysymys. Representaatioiden avulla todellisuuden jaettu ymmärtäminen mahdollistuu. Vaikka ilmiöistä puhuttaisiin representaatioiden tuottamina, ei niiden todellisuutta tai fyysistä olemassaoloa kielletä. Kahvikuppi on siis sekä representaatio, että myös materiaalisesti olemassa. (Knuuttila & Lehtinen 2010, 268-269, 278.)

2.1. Konstruktionistinen käsitys maailman rakentumisesta

Konstruktionismi on erityisesti kasvatustieteistä tuttu teoria. Konstruktionistisen oppimisteorian mukaan esimerkiksi koulussa tapahtuva oppiminen on perinteisesti ollut passiivista tiedon vastaanottamista. Konstruktiivisen näkemyksen mukaan sen sijaan oppiminen tulisi nähdä aktiivisena tiedon rakentamisena (Miettinen 2000, 279). Konstruktionistisen teorian mukaan tuntemamme asiat ja termit ovat sosiaalisesti rakentuneita. Ian Hacking (2009, 13-16) käyttää esimerkkinä äitiyttä. Hackingin mukaan on jopa vapauttava ajatus, että äitiys ja sen merkitykset eivät ole asioita, jotka on syntyneet ainoastaan biologisen lasten synnyttämisen ja hoivaamisen kautta. Ne ovat historian, yhteiskunnallisten voimien ja ideologioiden tuotteita. Äitiys onkin hyvä esimerkki siitä, miten johonkin asiaan tai ilmiöön liitetään kulttuurisesti jaettuja merkityksiä ja odotuksia. Puhutaan esimerkiksi äitimyytistä, jonka mukaan äidit rakastavat aina lapsiaan, eivät koskaan väsy, eivätkä tunne negatiivisia tunteita suhteessa äitiyteen tai ainakaan lapsiinsa. Hyvät äidit on länsimaisessa kuvastossa pitkään esitetty uhrautuvina, lempeinä ja rakastavina. Kuitenkin tiedetään, ettei äidinrakkaus välttämättä synny heti lapsen synnyttyä ja siihen voivat vaikuttaa monet asiat, kuten äidin oma historia tai raskauden ja synnytyksen aikana tai sen jälkeen tapahtuneet komplikaatiot.

Äitimyytistä on viime vuosina keskusteltu paljon julkisuudessa ja useat naiset ovatkin kertoneet avoimesti äitiyteen liittyvistä negatiivisista tunteistaan, kuten esimerkiksi siitä, että rakkaus omaa

lasta kohtaan ei välttämättä synny heti kun lapsen saa syliinsä. Sen myötä äitiyteen liittyvät mielikuvat ja odotukset ovat muuttuneet ja myös negatiivisista tunteista on tullut hyväksytympiä. Nykyään naiselle on hyväksytyä myös vapaaehtoinen lapsettomuus ja sen myöntäminen, ettei äitiys ole oma juttu lainkaan. Aiempina vuosikymmeninä kaikkien pikkutyttöjen oletettiin haaveilevan äitiydestä. Esimerkki kertoo sen, että osa sosiaalisista konstruktioista ovat kulttuurin ja yhteiskunnan mukana muuttuvia. Tämä koskee enemmän ilmiöitä ja käsitteitä, kuin konkreettisia asioita ja esineitä, kuten vaikkapa aiemmin mainittua kahvikuppia. Sukupuoli, kuten äitiyskin on käsitteenä muuttunut viime vuosikymmenien aikana. Hacking (2009, 22-23) toteaa, että ennen feminismin nousua biologisten erojen nähtiin määrittävän myös sosiaalista sukupuolta, sukupuolen ominaispiirteitä ja sukupuolten välisiä suhteita. Nykyisin on yleistä puhua muunsukupuolisuudesta eli siitä, että yksilö ei koe kuuluvansa kumpaankaan perinteiseen sukupuoleen, mieheen tai naiseen, eikä siis välttämättä omaan biologiseen sukupuoleensa. Tämän myötä ollaan alettu käyttää termejä mies- ja naisoletettu, koska sukupuolen olettaminen ulkoisten ominaisuuksien perusteella koetaan jopa loukkaavana.

2.2 Representaatio

Representaatiot ylläpitävät sosiaalista järjestystä. Sosiaalisten representaatioiden käsite pohjautuu Durkheimin teoriaan kollektiivisista representaatioista. Durkheim kuvaili representaatioita yhtenäisiksi ja pysyviksi ajatuksiksi ja uskomuksiksi, mutta Serge Moscovici luopui siitä käsityksestä. Moscovicin mukaan representaatiot eivät suinkaan ole pysyviä ja muuttumattomia, vaan niihin vaikuttavat kulttuuriset ja historialliset muutokset. (Sakki, Menard & Pirttilä-Backman 2017, 109.) Moscovicin sosiaalisten representaatioiden teorian mukaan (Hänninen ym. 2001, 266-268) uuden asian tai ilmiön saapuessa ihmisyhteisöön siitä pyritään ottamaan yhdessä selvää ja sen kautta tekemään siitä tuttua ja tunnettua. Uutta asiaa verrataan ennalta tunnettuihin asioihin ja se sijoitetaan käsitteiden ja arvojen matriisiin. Tämän jälkeen asia kategorisoidaan ja nimetään. Tätä prosessia kutsutaan sosiaalisten representaatioiden teoriassa ankkuroinniksi.

Esimerkkinä voidaan kuvitella tilanne, jossa alkuasukasheimo on elänyt vuosisatoja eristyksessä muusta maailmasta ja äkkiä kylän keskelle ilmestyy suuri pääsiäismuna. Ihmiset eivät oletettavasti tunne kristinuskoon ja pääsiäiseen liittyviä perinteitä, joten he eivät ennalta tiedä mikä pääsiäismuna on. Muna sen sijaan itsessään ulkonäkönsä ja muotonsa perusteella saattaa olla hyvinkin tuttu esimerkiksi elintarvikekäytöstä. Ihmiset eivät kuitenkaan ymmärrä, miksi muna on niin suuri ja maalattu kirkailla väreillä. Ehkä munaa aluksi pelätään, koska sieltä voi kuoriutua suuri petoeläin, joka uhkaa yhteisöä. Se voi olla myös uhkaus tai ase, tai jumalien lähettämä lahja. Lopulta huomataan

kokemuksen ja tutkimuksen myötä, että muna on vaaraton. Sen jälkeen sen ehkä annetaan jäädä paikalleen, se siirretään jonnekin, tai sitä aletaan palvoa pyhänä esineenä. Joka tapauksessa heimo luultavasti luo pääsiäismunalle oman käsitteen ja nimen, jolloin siitä syntyy konstruktio. Heimolle tuskin muodostuu representaatiota pääsiäismuna, vaan munalle annetaan jokin toinen nimi. Vieraskin käsite voidaan muuntaa konkreettiseen olomuotoon lisäämällä siihen jokin tuttu mielikuva. Onkin oletettavaa, että mikäli heimolla on kielessään munaa kuvaava sana, tuo sana voi olla ainakin osana kylän keskelle ilmestyneen ihmeen uutta nimeä. Tässä on kyse epäselvän asian objektivoinnista (vrt. jumala – isä).

Moscovicin mukaan yhteisöt ja kulttuurit tarjoavat erilaista materiaalia objektivoitumisprosessiin. Tämä liittyy kieleen. Kaikissa kielissä ei ole sopivia sanoja kaikelle. Tämä tulee joskus näkyväksi maahanmuuttajien parissa tehtävässä sosiaalityössä tulkin käytön yhteydessä. Välillä vastaan tulee tilanteita, joissa tulkki toteaa, ettei tulkittavassa kielessä ole olemassa termiä, jota sosiaalityöntekijä käyttää. Se johtaa joskus väärinymmärryksiin. Toisaalta suomen kielestä puuttuu persoonapronominien maskuliinisuus: meillä on vain hän, kun taas monissa germaanisissa kielissä him ja her.

2.3 Elokuvat ja tv-sarjat sosiaalisen todellisuuden ja mielikuvien luojina

Miten konstruktionismi ja representaation käsite sitten kytkeytyvät sosiaalityöntekijöihin, sosiaalityöhön ja elokuvaan ja tv-sarjoihin? Elokuvat ja tv-sarjat tuottavat sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalityöstä sellaisia representaatioita kuin ohjaajat ja käsikirjoittajat ehkä ovat halunneet. Katsoja kokee nämä representaatiot oman tulkintakehyksensä läpi. Jos esimerkiksi representoidaan miestä, ei kuvata miestä maailmassa sellaisenaan, vaan kukin kuvaaja näkee kohteen jo olemassa olevan mieheyden käsitteen läpi (Karvonen 1992, 4.).

Siihen, miten katsoja elokuvan tai tv-sarjan vastaanottaa liittyy paljon muutakin kuin pelkkä katsominen. Jo ennen katsomisen aloittamista henkilö tekee päätöksen katsomisesta ja myös valinnan siitä, mitä hän katsoo. Katsottavaan siis orientoidutaan etukäteen. Katsojalla on oletettavasti myös eri tiedonlähteistä hankittua ennakkotietoa elokuvasta tai sarjasta, kuten sen näyttelijöistä, genrestä, tapahtumista tai teemasta. Ennakkokäsityksiin vaikuttaa myös kulttuurinen tietous ja katsojan aiemmat kokemukset. Elokuvan tai tv-sarjan katselu on prosessi, jossa katsoja ottaa vastaan tietystä järjestyksessä tulevaa informaatiota. Saamastaan informaatiosta katsoja muodostaa mielikuvan abstrahoimalla, muistamalla ja unohtamalla. Katsomisen päätyttyä kokemuksen työstäminen jatkuu

joko tietoisella tai tiedostamattomalla tasolla. Mikäli katsomiskokemusta ei aktiivisesti pidetä yllä, alkavat sen yksityiskohdat pikkuhiljaa unohtua ja kokonaisuus pelkistyy. Pitkän ajan kuluttua katsoja ei enää muista yksittäisiä yksityiskohtia, kuten päähenkilön vaateista. Teema, henkilöt, pääjuoni ja maailma saattavat kuitenkin jäädä pitkäkestoiseen muistiin. (Lilja, Juuso, Kortelainen & Seppänen, 2005.)

Representaation avulla voidaan tutkia myös sitä, miten erilaiset mediat esittävät ja tuottavat todellisuutta. Katsoja näkee elokuvissa ja tv-sarjoissa representoidut sosiaalityöntekijät jo olemassa olevan sosiaalityöntekijäkuvansa läpi, ja lisäksi elokuvat ja televisio tuottavat uusia sosiaalityöntekijäkuvia. Arkinen kuvallisuus ja sitä kautta myös elokuvat ja televisio-ohjelmat näyttävät meille eri tavalla riippuen siitä, pidämmekö me niiden representaatiota todellisuuden heijastumina vai todellisuuden rakentajina (Seppänen 2005, 78). Tätä kautta voidaan pohtia sosiaalityöntekijöistä luotuja kuvia elokuvissa ja tv-sarjoissa: ovatko ne heijastumia sosiaalityön todellisuudesta, tai siitä miten esimerkiksi asiakkaat sosiaalityön ja sosiaalityöntekijät kokevat, vai rakentavatko ne sosiaalityön todellisuutta vaikkapa vahvistamalla stereotypioita ja sosiaalityöntekijöihin liitettyjä ennakkoluuloja. Kuten jo aiemmin mainitsin, tässä tutkimuksessani vertaillaan jonkin verran sosiaalityön todellisuutta ja elokuvissa ja tv-sarjoissa esiintyviä sosiaalityöntekijäkuvia. Jotta vertailua voidaan tehdä, on sosiaalityö määriteltävä käsitteenä ja ammatillisena toimintana suomalaisen yhteiskunnan perspektiivissä.

Sosiaalityö voidaan määritellä monin eri tavoin. Se on kansainvälisesti tunnettu ammattiala, jolla on tietyt piirteet valtiosta ja yhteiskunnasta riippumatta. Sosiaalityön kansainvälinen järjestö International Federation of Social Workers määrittelee sosiaalityön yhteiskunnalliseksi tehtäväksi ihmisten hyvinvoinnin lisäämisen tukemalla sosiaalista muutosta ja yksilön elämänhallintaa. Työn kohteena on ihmisten ja ympäristön välinen vuorovaikutus ja työvälineenä käytetään sosiaali-, käyttäytymis-, ja yhteiskunnallisteoreettista tietoa ja sen soveltamista. Lisäksi sosiaalialan työssä huomioidaan ihmisoikeudet ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet. Suomessa sosiaalityön tehtävä on yhteydessä suomalaisen sosiaalihuollon tarkoitukseen, jonka periaatteina ovat hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden edistäminen ja ylläpitäminen, eriarvoisuuden vähentäminen, osallisuuden lisääminen, yhdenvertaisten sosiaalipalveluiden saatavuus, asiakaskeskeisyys, sekä yhteistyön parantaminen sosiaalihuollon ja muiden kunnan toimintojen välillä. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 29-30.)

Pätevän sosiaalityöntekijän pohjakoulutusvaatimus on yhteiskunta- tai valtiotieteiden maisteri, joka on suorittanut pääaineena tai pääainetasoisesti sosiaalityön opinnot yliopistossa. Sosiaalityöntekijän sijaisena voi toimia enintään vuoden kerrallaan sosiaalityön opiskelija, joka on suorittanut perus- ja aineopinnot sosiaalityössä. Käytännössä sijaisuudessa olevat sosiaalityöntekijät ovat suorittaneet kandidaatin tutkinnon.

2.4 Sosiaalityön julkinen kuva

Sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvasta on tehty lukuisia tutkimuksia. Graig Winston LeCroy ja Erika L. Stinsonin artikkelissa *The public's perception of social work: is it what we think it is?* sosiaalityön julkisuuskuvaa on tutkittu puhelimitse toteutetulla kyselytutkimuksella. Tutkimus on tehty Yhdysvalloissa, joten sen tulokset eivät ole suoraan verrannollisia Suomessa. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 386 ihmistä. Kysyttäessä sosiaalityöntekijöiden koulutusvaatimuksista 53 % tutkittavista vastasi kandidaatin (bachelor) tutkinnon, ja 33 % maisteritasoisen tutkinnon. Lukemat ovat melko korkeita, mutta tutkimuksessa todetaankin, että se saattaa selittyä kyselyyn vastanneiden ominaisuuksilla. Vastaajissa olivat yliedustettuna valkoihoiset naiset, joilla oli itsellään jonkinlainen korkea-asteen tutkinto. Heillä saattaa siis olla sekä keskimääräistä positiivisempi kuva sosiaalityöstä, että parempi yleinen tietämys sosiaalityön professiosta. Tämän tutkimuksen tulokset olivat pääosin positiivisia, eikä sosiaalityön julkisuuskuva ei ole siis sen perusteella niin negatiivinen, kuin voisi kuvitella.

Reetta Peltonen (2008) on tutkinut Pro gradussaan lukiolaisten mielikuvia ja asenteita sosiaalityöstä kehyskertomusten kautta tarkasteltuna. Hän päätyi tuloksiin, joiden mukaan sosiaaliala ei ole riittävän tunnettua ja siihen liittyvä tieto on usein rajoittunutta, yksipuolista ja stereotyyppistä, eivätkä lukioikäiset juurikaan tunne sosiaalityön tehtäväkenttää. Sosiaaliala myös sekoitetaan helposti terveyspalveluihin tai Kelaan. Myös sukupuoli tuli Peltosen gradussa esille: sosiaalityö luokitellaan vahvasti naisten ammatiksi. Lukiolaiset kuvailivat sosiaalityöntekijöitä myös ”rahalippaiksi” ja ”pummien auttajiksi”. Peltonen pohtii, voitaisiinko televisiota käyttää sosiaalityön markkinoinnissa luomassa positiivisempia mielikuvia, koska tiedostaa television mahdollisen vaikutuksen mielikuvien luoja.

Lastensuojelu lienee sosiaalityön tunnetuin osa-alue. Merja Dagerlund (2015) on tutkinut lastensuojelun julkisuuskuvaa mediassa diskurssianalyysin keinoin, ja tarkastelun kohteena ovat olleet Helsingin Sanomien ja Yleisradion verkkouutissivuston kirjoitukset. Dagerlundin (2015, 86-

87) mukaan se, miten lastensuojelua mediassa käsitellään, rakentaa lastensuojelun julkisuuskuvaa. Lastensuojelu esitetään mediassa pääosin negatiivisessa valossa. Kaupallisten medioiden pääasiallisena tehtävänä on myyminen, joten on toisaalta luonnollista houkutella lukijoita mahdollisimman räväköillä aiheilla ja vetoamalla tunteisiin. Dagerlund kuvaakin erityisesti Helsingin Sanomia ”draamannälkäiseksi”, koska sen aiheissa korostuvat Yleisradiota enemmän tahdonvastaiset huostaanotot, lastensuojelun epäonnistumiset asiakasvuorovaikutuksessa ja asiakkaiden kokema mielivaltainen kohtelu. Lastensuojelu esitetään kirjoituksissa uhkaavana ja jopa demonisoituna. Myös tämä vertautuu elokuvaan ja tv-sarjoihin, koska niidenkin pääasiallinen tehtävä on olla viihdettä, joka saa mahdollisimman paljon katsojia. Tästä syystä myös niiden sosiaalityöntekijäkuvaukset saattavat olla kärjistettyjä.

Anu Hirvelä (2013) on analysoinut Pro gradussaan sosiaalityöstä rakentuvaa julkisuuskuvaa Helsingin Sanomien artikkeleissa. Keskeisinä tuloksina hän mainitsee, että mediassa korostuu kaksi sosiaalityöntekijäkuvaa, joista toista hän kuvaa tekemättömyyden repertuaarina, eli sosiaalityöntekijä näyttäytyy osaamattomana viranomaisena, jolta ei saa apua. Toisaalta artikkeleissa näkyy myös tälle vastakohtainen kuva, jota Hirvelä kuvaa liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaarina. Siinä luodaan kuvaa sosiaalityöntekijästä, joka puuttuu asiakkaiden elämään silloinkin, kun nämä itse eivät koe olevansa tuen tarpeessa, tai sosiaalityöntekijän tarjoama tuki on asiakkaan tarpeisiin nähden ylivoimainen. Tämä näkyy erityisesti lastensuojelua koskevissa artikkeleissa. Liiallisen puuttumisen teema löytyy myös elokuvien sosiaalityöstä. Sitä tuo esille esimerkiksi Allison D. Murdach (2006, 271), jonka mukaan se näyttäytyy liian kiinteinä asiakassuhteina ja työntekijän henkilökohtaisena uhrautumisena asiakkaiden puolesta. Elokuvissa liiallista puuttumista käsitellään usein myös humoristisella otteella. Helsingin Sanomia ei Hirvelän mukaan ole perinteisesti yhdistetty lööppijulkisuuteen, vaan se on ollut valtakunnallinen, tiedon jakamiseen keskittyvä aamulehti. Kuten Dagerlund, myös Hirvelä mainitsee kuitenkin median markkinointumisen, josta ovat merkinä Helsingin Sanomissakin nykyään esiintyvät kohuotsikot. Hirvelä viittaa myös Freemanin ja Valentinin (2004) tutkimukseen, jossa he tuovat esille sitä, että sosiaalityöntekijöiden tulisi itse osallistua enemmän julkisuuskuvansa rakentamiseen. Myös sosiaalityöntekijöiden koulutustaustaa olisi hyvä korostaa. (Hirvelä 2013, 68-69, 72, 75-76.)

Sosiaalialan ammattilaisten mediavaikuttamista kutsutaan myös rakenteelliseksi sosiaalityöksi. Sen avulla pyritään muuttamaan tai muokkaamaan yhteiskuntaa rakenteellisella tasolla. Mediavaikuttamisen kautta pyritään vaikuttamaan julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijät ovat kuitenkin perinteisesti olleet arkoja puhumaan julkisuudessa työstään, sen reunaehdoista,

työolosuhteistaan, tai alan heikosta arvostuksesta. Sanotaan, että sosiaalialaa leimaa ”hiljaisuuden kulttuuri”. Sillä tarkoitetaan oman profession ulkopuolelle suuntautuvan viestinnän karttamista, mutta myös viestinnän vähäisyyttä omissa työyksiköissä. Tätä on selitetty työkuorman suuruudella (sosiaalityöntekijöillä ei ole muun työn ohella aikaa rakenteelliseen sosiaalityöhön), heikolla ammatti-identiteetillä tai ihan vain arkuudella puhua asioista julkisesti. Lisäksi alalta puuttuu markkinointi käytännössä kokonaan. Suurin osa sosiaalialan vaikuttamistyöstä tapahtuu tuttujen verkostojen, omien työryhmien ja suhteiden välityksellä. (Tiitinen 2018, 172- 174.) Hyvä esimerkki tästä on Facebookissa toimiva sosiaalityön uraverkosto, jossa keskustellaan sosiaalityöhön liittyvistä aiheista. Verkostoon ei kuitenkaan hyväksytä jäseniksi muita kuin sosiaalityöntekijöitä ja verkostossa käytyjä keskusteluja ei saa jakaa sen ulkopuolelle, joten muut kuin sosiaalityöntekijät eivät tule niistä tietoisiksi.

Sosiaalityöntekijät vaikuttavat siis sosiaalityön julkisuuskuvaan hyvin vähän. Ilmari Rostilan (2001, 19-20;44-45) mukaan sosiaalialalla toimii sosiaalityöntekijöiden lisäksi useita muitakin ammattikorkeakoulutuksen tai yliopistotasoisien koulutuksen suorittaneita ammattilaisia. Sosiaalityöntekijän rooli on edelleen epämääräinen ja sosiaalityöntekijät sekoitetaan usein sosionomeihin (AMK) tai jopa psykologeihin. Mielikuvat sosiaalityöntekijöistä vaihtelevat usein empaattisen kuuntelijan ja rautaisen, mutta kylmän ammattilaisen välillä. Asiakassuhteen läheisyys ja lämpö myös koetaan ammatillisuuden vastakohtana.

3. SOSIAALITYÖNTEKIJÄT ELOKUVISSA JA TV-SARJOISSA TUTKIMUSKIRJALLISUUDESSA

Luvussa kolme käsittelen aiempaa tutkimusta sosiaalityöntekijöistä elokuvissa ja tv-sarjoissa. Tämä toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, joka on yksi kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tarkoittaa tiivistelmää tietyn aihepiirin aiempien tutkimusten olennaisista sisällöistä. Sen avulla voi testata hypoteeseja, sekä esittää ja arvioida tuloksia tiiviissä muodossa. Se voi myös paljastaa aikaisemmassa tutkimuksessa esiintyviä puutteita ja tuoda esiin uusia tutkimustarpeita. (Salminen 2011, 9.)

Halusin sisällyttää tutkimukseeni myös aiempia tutkimustuloksia, koska on mielenkiintoista nähdä, ovatko oman tutkimuksen tulokset saman kaltaisia. Erityisen mielenkiintoista on se, eroavatko ulkomaisten ja kotimaisten elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijäkuvaukset toisistaan ja miten. Lähteenä on käytetty kuutta kansainvälistä artikkelia sekä yhtä suomalaista pro gradu -tutkielmaa.

Suomenkielistä tutkimusta aiheesta on tehty vain vähän. Kaikki tarkastelemani artikkelit ovat tieteellisesti vertaisarvioituja. Etsin aineistoja Google Scholarista, ProQuestista, ja Andorista. Hakusanoina käytin seuraavia termejä yhdistelemällä niitä eri tavoin sanoihin social work, social worker, ja case worker: film, movies, cinema, stereotypes, public perceptions, image, motion pictures, popular culture, popular media, fiction, portrayals.

Aineistoista nousi esille muutama toistuva teema. Näitä teemoja olivat valta, sukupuoli ja koulutus. Teemat kietoutuvat toisiinsa. Esimerkiksi sukupuoli -teeman alla käsittelen sosiaalityön näyttäytymistä naisten työnä, mutta toisaalta sukupuoli liittyy myös vallan teemoihin. Sosiaalityöntekijöiden koulutustausta elokuvissa ja tv-sarjoissa vaikuttaa olevan melko kirjava ja puutteellinen. Sosiaalityöntekijöiden valtaa tarkastelen asiakassuhteen, mutta myös ulkoisen olemuksen kautta. Sosiaalityöntekijähahmon ulkonäkö taas liittyy niin valtaan, sukupuoleen kuin koulutukseenkin.

Käyttämäni aineistot on esitelty alla olevassa taulukossa 1.

Tekijätiedot	Artikkelin nimi	Kuvaus
Edmondson, David ja King, Martin. 2016. Journal of Social Work, Nro. 16	The childcatchers: an exploration of the representations and discourses of social work in UK film and television drama from the 1960's to the present day	Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden esittämistä Iso-Britannian elokuva- ja televisiodraamassa 1960-luvulta nykypäivään. Tutkimuksessa analysoitiin neljää elokuva- ja tv-draamaa, joissa käsiteltiin sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöitä.
Henderson, Lesley ja Franklin, Bob. 2007. Journal of Social Work. 7(2).	Sad not bad. Images of social care professionals in popular UK television drama	Artikkelissa käsitellään sosiaalityön esittämistä kuudessa eri televisiodraamassa, joita on esitetty Iso-Britannian televisiossa keväällä 2003.

Valentine, Deborah P. ja Freeman, Miriam. 2002. Child and Adolescent Social Work Journal, Vol. 19, Nro. 6.	Film portrayals of social workers doing child welfare work	Tutkimusta varten on analysoitu 27 elokuvaa vuosilta 1938–1999. Analyysissä on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, miten lapsiasiakkaat kuvataan hyvinvointipalvelujen vastaanottajina ja miten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden toimintaa ja interventioita kuvataan.
Valentine, Deborah P. ja Freeman, Miriam. 2004. Social Work 49, 2. Social Science Premium Collection	Through the eyes of Hollywood: images of social workers in film	Artikkeli käsittelee tutkimusta, jossa on analysoitu sosiaalityöntekijäkuvauksia 44 elokuvassa vuosilta 1938 – 1998. Analyysissä on keskitytty erityisesti sukupuolen, rodun ja luokan teemoihin.
Murdach, Allison D. 2006. Social Work 51, 3. Social Science Premium Collection.	Social work in the movies: another look	Artikkelissa tarkastellaan kymmentä elokuvaa vuosilta 1933-2002, ja sitä, miten sosiaalityö niissä kuvataan. Keskeisiä teemoja ovat huolenpito, elämän ongelmat ja niistä yli pääseminen, sekä liiallinen puuttuminen. Teemoja tarkastellaan myös feministisen perspektiivin avulla.
Gibelman, Margaret. 2004. Social Work 49, 2. Social Science Premium Collection	Television and the public images of social workers: portrayal or betrayal?	Artikkeli käsittelee kolmen eri tv-sarjan sosiaalityöntekijäkuvauksia ja niiden vaikutuksia sosiaalityön julkisuuskuvaan.
Salli, Minna. 2010. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.	Sosiaalityöntekijöitä valkokankaalla.	Pro gradu -tutkielmassa käsitellään elokuvien tuottamaa todellisuutta sosiaalityöstä ja sosiaalityöntekijöistä. Tutkielman tarkoituksena on ollut tuottaa uutta tietoa sosiaalityön julkisuuskuvasta. Aineistona on tarkasteltu

		kahdeksaa elokuvaa, joista kuusi on pohjoismaista.
--	--	--

Taulukko 1.

3.1. Valta

Vallan kysymys on aina läsnä sosiaalityön asiakastyössä ja se nousee esille myös useissa artikkeleissa. Valentin ja Freemanin (2002) mukaan useissa elokuvissa sosiaalityöntekijät esitetään nimenomaan sosiaalisina kontrolloijina. Vaikka he periaatteessa uskovat toimivansa lasten ja perheiden parhaaksi, he usein tavalla tai toisella päätyvät vahingoittamaan asiakkaitaan. Heidät esitetään myös institutionaalisten käytäntöjen vankeina, joilla on vain vähän itsenäistä päätäntävaltaa. Myöskään rakenteellinen sosiaalityö ei näyttäytyä analysoiduissa elokuvissa lainkaan. Sosiaalityöntekijöiden asenne onkin usein ”käteni ovat sidotut” tai ”teen vain työtäni”.

Toisaalta sosiaalityöntekijät puuttuvat jopa liikaa asiakkaiden asioihin tai ajautuvat sopimattomiin romanttisiin suhteisiin heidän kanssaan (Murdoch, 2006). Valta on myös sukupuolittunutta. Vallan ja sukupuolen kysymykset kietoutuvatkin paljon toisiinsa. Salli (2016, 103) toteaa, että kotimaisissa elokuvissa miesten valta näkyy pääasiassa korkean virka-aseman muodossa ja naisten valta taas näyttäytyy enemmän asiakastyössä asiakkaiden kontrollointina ja portinvartijana toimimisena palveluiden saamisen yhteydessä. Tarkastelenkin seuraavaksi valtakysymystä huostaanottajaroolin, työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen, sekä vallan ja auktoriteetin ulkoisten merkkien, kuten pukeutumisen, kautta.

3.1.1. Rooli huostaanottajana

Monet elokuvat keskittyvät representoimaan sosiaalityöntekijöitä nimenomaan lastensuojelun ja erityisesti huostaanottajaroolin kautta. Kuten edellä jo todettiin, media esittää lastensuojelun sosiaalityön pääosin negatiivisessa valossa. Edmontonin ja Kingin (2016) tutkimuksen mukaan elokuvissa sosiaalityöntekijät kuvataankin ”lapsenviejinä”. Muut lukuisat sosiaalityön osa-alueet eivät tule juurikaan näkyviin. Näin vahvistetaan yksipuolista ja stereotyyppistä kuvaa sosiaalityöstä

vain huostaanottoihin keskittyvänä työnä. Toisaalta Edmonton ja King myös toteavat, että elokuvissa ja televisiossa on kyse ensisijaisesti viihteestä. Huostaanotoista syntyy kiinnostavampaa draamaa, eikä elokuvissa tai tv-sarjoissa voidakaan kuvata pitkäaikaisen tuen tarjoamista perheille, koska se tuskin olisi yleisön näkökulmasta kiinnostavaa. Tämä vertautuu lastensuojelun negatiiviseen julkisuuskuvaan mediassa. Dagerlundin (2010, 81) mukaan kaupallinen media esittää lastensuojelun verovaroin tuotettua mediaa negatiivisemmassa valossa. Negatiivinen uutisointi myy paremmin kuin asiallisen neutraali.

Sekä elokuvat *Cathy come home*, että *Ladybird*, *ladybird* keskittyvät vahvasti kuvaamaan sosiaalityöntekijöitä lasten huostaanottajina. Niissä sosiaalityöntekijät kuvataan myös välinpitämättöminä ja kylminä sekä henkilöinä, jotka vain ilmestyvät ja vievät lapset pois kelvottomilta vanhemmilta. Elokuvassa *Oranges and sunshine* sosiaalityöntekijähahmo on hyvin sankarillinen, mutta kuitenkin elokuvan alussa on tunteisiin vetoava huostaanotto-kohtaus, joka korostaa ”lapsenviejä” -roolia, ja luo sitä kautta leimansa koko elokuvalle. Myös Sallin (2010, 127) tutkimuksessa todetaan, että elokuvissa sosiaalityön työnkuvana korostuu lastensuojelu. Toisaalta Salli mainitsee, että hänen analysoimissaan kahdeksassa kotimaisessa elokuvassa sosiaalityötä kuvataan melko laajasti sisältäen lastensuojelun lisäksi esimerkiksi turvakotityötä ja toimeentulotukityötä.

3.1.2 Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen suhde

Elokuville tuodaan esille myös epätasa-arvoiset valtasuhteet sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisessä suhteessa. Mikäli valtasuhde on kovin epätasa-arvoinen, se luo sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhteesta dikotomisen ja sosiaalityöntekijän asiantuntijuus ohittaa asiakkaan asiantuntijuuden. Tällöin sosiaalityöntekijä katsoo asiakasta ikään kuin ylhäältäpäin, ja asiakas on vain päätösten ja toimenpiteiden kohteena (Juhila 2006, 99). Särkelä (2001, 38-39) puolestaan toteaa, että mikäli sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde on asiallisen neutraali, se mahdollistaa myös asiakkaan tilanteen neutraalin arvioinnin ja tarvittavien toimenpiteiden suunnittelun ja tämä on sinänsä riittävä asiakassuhteen taso. Toisaalta mikäli asiakkaan ja työntekijän suhde on läheinen ja luottamuksellinen, se mahdollistaa vaikeampienkin asioiden käsittelyn. Kun suhde on emotionaalisesti latautunut, on asiakkaan helpompi kokea työntekijän aidosti välittävän siitä, mitä hänelle tapahtuu. Byrokraattisuus onkin yksi yleisin sosiaalityöntekijöihin liitettävistä stereotyyppioista. Se näyttäytyy elokuvien sosiaalityöntekijöissä sääntöihin ja paperitöihin keskittymisenä inhimillisyyden sijaan (Henderson & Franklin 2007, 146). Myös Jorma Sipilä (1989, 214) määrittelee

byrokratiatyön virasto- ja normilähtöiseksi työksi, jolle leimallista on asiakirjojen, ei ihmisten kanssa työskentely.

Aidosti asiakkaista välittämisen teema tuodaan esille myös Murdachin (2006, 270) tutkimuksessa. Hänen analysoimissaan elokuvissa sosiaalityöntekijöitä ei suinkaan kuvattu pahantahtoisina, vaan enimmäkseen asiakkaistaan aidosti välittävinä ja huolestuneina yksilöinä, joiden auttamistyötä valitettavasti rajoittavat instituutioiden ja yhteiskunnan säännöt ja rajoitukset. Toisaalta Murdach mainitsee, että elokuvien sosiaalityöntekijät menevät välittämisessään myös liian pitkälle, jolloin heille muodostuu liian vahva, jopa romanttinen tunneside asiakkaiden tai muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Seksuaaliset tai romanttiset suhteet asiakkaisiin mainitaan myös Freemanin ja Valentinin (2004, 155) tutkimuksessa. Kuten edellä jo mainittiin, tällaisiin suhteisiin ovat taipuvaisia erityisesti naissosiaalityöntekijät. Elokuvassa *Past Midnight* sosiaalityöntekijä tulee raskaaksi asiakkaalleen, ja elokuvassa *It takes two* sosiaalityöntekijä päätyy seksuaaliseen kontaktiin miehen kanssa, joka pitää leirikeskusta orvoille lapsille. Orpolapset ovat sosiaalityöntekijän asiakkaita. Lopulta sosiaalityöntekijä päätyy naimisiin leirikeskuksen vetäjän kanssa, ja he adoptoivat yhden lapsiasiakkaista. Kaikki tämä tapahtuu vain kolmen päivän kuluessa. Myös elokuvassa *Wild in the country* Elvis Presleyn esittämällä hahmolla on seksisuhde sosiaalityöntekijän kanssa. Elokuvassa *Utilities* miessosiaalityöntekijällä on romanttinen suhde poliisiin, jonka kanssa hän tekee yhteistyötä. Asiakassuhde voi olla sopimatonta myös muulla kuin seksuaalisella tavalla. Minna Salli (2010, 79) mainitsee esimerkkinä elokuvan *Tappava Säde*, jossa sosiaalityöntekijä haluaa auttaa turvakodissa olevia asiakkaitaan liiankin konkreettisesti. Säde on valmis tekemään jopa henkirikoksia, jotta hänen pahoinpidellyt asiakkaansa saisivat oikeutta.

Kirsi Juhilan (2006, 49-50) mukaan vallitsevissa julkisissa keskusteluissa sosiaalityö palautuu liittämiseen ja kontrollointiin. Sosiaalityöntekijöiden tehtävä on siis liittää syrjäytyneitä asiakkaita takaisin yhteiskunnan jäseniksi, ja toisaalta kontrolloida niitä, joiden liittämässä on vaikeuksia. Sallin (2010, 111) mukaan myös elokuvien sosiaalityöhön liittyy asiakkaiden kontrollointia esimerkiksi rahankäyttöön, rehellisyyteen tai yleiseen moraaliin liittyen. Tämä kontrollointi on aluksi saattanut näyttäytyä auttamishaluna. Pahin lopputulos asiakkaan asettamisesta työntekijää alempaan asemaan on asiakkaan päätyminen hyväksikäytetyksi. Erityisesti lapset ovat työntekijä - asiakassuhteessa muita heikommassa asemassa, koska heidän on muutenkin vaikeaa saada ääntään kuuluviin. Seuraavaksi käsittelenkin valtautumisen (empowerment) teemaa, ja miten se näkyy erityisesti lastensuojelun sosiaalityötä käsittelevissä elokuvissa.

Valentine & Freeman (2002, 466-467) tuovat esiin empowerment-teeman esiintymisen elokuvien lastensuojelutyössä. Kirsi Juhila (2006, 120-121) on suomentanut empowermentin valtautumiseksi, ja sillä tarkoitetaan vallan siirtämistä työntekijältä asiakkaalle itselleen, eli keinoksi, jonka avulla asiakas voi itse kontrolloida olosuhteitaan ja saavuttaa päämääriään. Empowerment on siis toisin sanoen asiakkaan osallistamista häntä itseään koskevassa päätöksenteossa. Valentine & Freeman esittävät viisi kohtaa (Gibsonin, 1993 mukaan), jotka tulisi huomioida valtautumiseen perustuvassa sosiaalityössä erityisesti lasten kanssa:

- lapselle on tarjottava tietoa ja valtaa tehdä päätöksiä lapsen ikätason mukaisesti
- lapselle on esitettävä vaihtoehtoja sen sijaan, että työntekijä olettaa tietävänsä parhaiten mikä lapselle on parasta
- vertaissuhteiden ja sosiaalisten verkkojen (esimerkiksi biologiset vanhemmat, sijaisvanhemmat, suku) merkitys on tunnistettava ja suhteita tuettava
- lapsen etninen tausta tulee ottaa huomioon ja lasten tulisi saada olla tekemisissä sellaisten aikuisten kanssa, jotka kuuluvat samaan etniseen ryhmään kuin he itse, ja sosiaalityöntekijöiden tulee käyttää etnisesti sensitiivisiä interventiometodeja
- sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa niitä yhteiskunnan rakenteita, joilla on negatiivinen vaikutus lasten elämään

Kun näitä toimintatapoja etsittiin elokuvien sosiaalityöntekijöiden toiminnasta, vain yhdessä elokuvassa 27:stä (Something about Amelia) sosiaalityöntekijä käytti valtautumiseen perustuvia toimintatapoja. Elokuvan päähenkilön, 13-vuotiaan Amelian kerrottua isänsä ahdistelevan häntä seksuaalisesti, sosiaalityöntekijä on ystävällinen ja myötätuntoinen, ja tarjoaa Amelialle riittävät tiedot ja auttaa hänet avun ja tukitoimien piiriin. Esimerkkinä mainitaan, että elokuvassa sosiaalityöntekijä kysyy Amelialta, haluaako tämä tavata äitinsä heti, vai vasta aamulla. Tämä on merkki siitä, että sosiaalityöntekijä ei oleta tietävänsä mitä Amelia tahtoo, vaan kysyy hänen mielipidettään. Kaikissa muissa analysoiduissa elokuvissa sosiaalityöntekijät olettivat tietävänsä mikä lapsiasiakkaille on parasta, eivätkä kysy näiden mielipidettä. Myös nuorten asiakkaiden kohdalla tilanne oli sama, elokuvassa Piece of action kukaan nuorten työvalmennuskeskuksen työntekijöistä ei ole kiinnostunut siitä, mitä nuoret haluavat. Äärimmäinen esimerkki löytyy elokuvasta Parents, jossa sosiaalityöntekijä ei usko 10-vuotiasta asiakastaan, kun tämä kertoo vanhempensa olevan kannibaaleja. Kun sosiaalityöntekijä lopulta uskoo kertomuksen olevan totta, on jo liian myöhäistä, ja hän päätyy syödyksi. Tämä voidaan nähdä sosiaalityöntekijöille suunnattuna varoituksena tai opetuksena siitä, että asiakkaita tulisi kuunnella. Erityisesti lastensuojelun työntekijät

representoidaan elokuvissa ilman valtaa olevina ”systeemin agentteina”, jotka eivät juuri yritä vaikuttaa niihin rakenteellisiin epäkohtiin, jotka ylläpitävät asiakkaille epäedullisia tai heitä syrjiviä käytäntöjä.

3.1.3 Auktoriteetin ulkoiset merkit

Valta näyttäytyy elokuvien sosiaalityössä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan hierarkkisessa suhteessa, mutta myös sosiaalityöntekijähahmojen ulkoisessa olemuksessa. Kirsi Juhila (2006, 87) mainitsee, että yksi tärkeä modernin profession ominaisuus on asiantuntijatieto. Tämä asiantuntijatieto ja sen myötä auktoriteetti ja valta näkyvät elokuvissa myös hahmojen ulkoisessa olemuksessa. Edmondsonin ja Kingin (2016, 649) tutkimuksen koehenkilöt, joille tutkimuksen kohteena olleet elokuvat oli esitetty, kommentoivat niissä esiintyneiden sosiaalityöntekijöiden hahmoja esimerkiksi seuraavilla tavoilla: ”hän näyttää korppikotkalta, hän on pukeutunut kokomustaan” tai ” hän on aseistautunut läppärillä”. Edmondson ja King toteavatkin, että sosiaalityöntekijähahmoilla on kaikissa analysoiduissa elokuvissa näkyvinä vallan ja asiantuntijuuden merkkeinä salkkuja, kansioita ja kannettavia tietokoneita. Tieto ja valta kytkeytyvät toisiinsa, joten tämän kautta heillä osoitetaan olevan vallan lisäksi hallussaan myös ensisijainen tieto. Tällaisten merkkien ja symbolien käyttö puolestaan korostaa sosiaalityön teknisrationaalista ja byrokraattista luonnetta auttamistyön kustannuksella.

Sallin (2010, 124) mukaan sosiaalityöntekijät kuvataan elokuvissa tyyliltään kansanomaisina ja käytännöllisesti pukeutuvina, ja etenkin naishahmot kuvataan kauneusihanteiden ulkopuolisina ”harmaavarpusina”. Tämän voidaan olettaa luovan hahmolle ammatillista uskottavuutta ja sitä kautta valtaa. Myös Salli mainitsee elokuvissa nähtäviä vallan symboleja, jotka eivät kaikki liity suoranaisesti sosiaalityöntekijän ulkonäköön. Esimerkiksi sosiaalityöntekijän työpöydälle asetetun Suomen lipun voidaan nähdä viestivän toimeentulotuen hakuun liittyvästä virallisuudesta ja työntekijän ja asiakkaan hierarkkisesta suhteesta.

Myös Hendersonin ja Franklinin (2007, 141) tutkimuksessa suurinta osaa sosiaalityöntekijähahmoista kuvattiin ulkoiselta olemukseltaan tiukan ammattimaisiksi eikä niinkään trendikkäiksi, vaikkakin trendikkäiksi arvioitiin kuitenkin jopa puolet hahmoista. Merkkejä trendikkäystä ulkonäöstä olivat esimerkiksi nahkatakkin käyttö ja hiusten värjääminen. Hahmojen vaatetuksella ja ulkonäöllä on paljon merkitystä siinä, miten paljon yleisö heihin samaistuu. Toisaalta trendikkäällä pukeutumisella voidaan luoda eroja sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välille ja näin korostaa asiakkaiden toiseutta.

Ulkoisiin vallan merkkeihin voidaan lukea myös rotu ja etninen tausta. Valkoinen rotu on kautta historian ollut hallitsevan luokan rotu. Henderson ja Franklin (2007, 139) toteavat, että useimmissa tv-sarjoissa sosiaalityöntekijä on valkoinen ja etniseltä taustaltaan britti. Myös elokuvissa valkoihoiset sosiaalityöntekijät ovat selvästi enemmistössä, vaikkakin viime vuosina edistystä on tapahtunut ja hahmojen joukossa on nähty enemmän afroamerikkalaisia. (Freeman & Valentine 2004, 156). Asiakkaat puolestaan ovat työntekijöitä useammin etnisiin vähemmistöihin kuuluvia, esimerkiksi mustia tai latinoita. Sosiaalityöntekijä on siis usein valkoihoinen nainen, joka auttaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvia asiakkaita.

Sosiaalityöntekijän luokka ja sosioekonominen status mainitaan Freemanin ja Valentinin (2004, 156) tutkimuksessa. Sen mukaan sosioekonomiset luokkakysymykset ja niiden luomat jännitteet ovat yleisiä elokuvissa, joissa sosiaalityöntekijöitä esiintyy. Myös Sallin (2010, 69) mukaan sosiaalityöntekijän luokka-asema ja erityisesti siitä viestivä vaatetus vaikuttaa luottamussuhteen syntymiseen asiakkaan kanssa. Kun vaatetuksella korostetaan työntekijän korkeampaa statusta asiakkaaseen nähden, se heikentää asiakkaan luottamusta, kun taas vaatimattomammin pukeutuneet sosiaalityöntekijät saavuttavat luottamuksen helpommin.

Sosiaalityöntekijöiden luonnekuvaukset ovat vaihtelevia. Hendersonin ja Franklinin (2007, 144;148) mukaan suurin osa (60 %) sosiaalityöntekijöistä kuvataan rauhallisina ja ystävällisinä. Vain 18 %:iin liitettiin joitakin negatiivisia luonteenpiirteitä. Sosiaalityöntekijät esitetään usein kollegoistaan eristettyinä, yksinäisinä ja pikemminkin surullisina, kuin pahantahtoisina hahmoina. Poikkeuksena tähän ovat lastensuojelun sosiaalityöntekijät, joita Valentin ja Freemanin (2002, 461) mukaan kuvataan, ellei suoranaisesti pahoina, niin ainakin kylminä ja tunteettomina.

3.2 Sukupuoli

Suomalaista sosiaalityön tutkimusta voidaan kuvailla sukupuolineutraaliksi ja myös julkinen puhe sosiaalityöstä on usein lähes sukupuoletonta ammatillisuuden ja tasa-arvon hengessä. Sosiaalityöntekijän ammatti on kuitenkin hyvin naisvaltainen. Jo sosiaalityön juuret ovat syvällä naisten tekemässä vapaaehtoisessa hyväntekeväisyystyössä ja yli 90 prosenttia suomalaisista sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalityön opiskelijoista on naisia. Alan naisvaltaisuuudelle voi olla moniakin syitä, esimerkiksi se, että naisia on perinteisesti pidetty miehiä taitavampina ihmissuhteisiin liittyvissä työtehtävissä. Toisaalta on esitetty, että miehet vierastaisivat ”tunteisiin liittyvää puhetyötä”, jota sosiaalityö pitkälti on. (Kuronen, Granfelt, Nyqvist & Petrelius 2004, 5-6.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilaston mukaan vuonna 2012 Suomessa työskenteli 9000 sosiaalityöntekijää, joista vain kymmenen prosenttia eli 1000 oli miehiä (Alanko & Orjasniemi, 2018). Myös sosiaalityön julkisuuskuvan mukaan sosiaalityöntekijä on lähes aina nainen, joka asettuu toisten naisten puolelle miehiä vastaan. Sukupuolen nähdään vaikuttavan siis myös sosiaalityöntekijöiden päätösten tekemiseen (Hirvelä 2013, 76).

Valentinen ja Freemanin (2004) mukaan elokuvissa esiintyvät sosiaalityöntekijät ovat useimmiten naisia. Elokuvat myös korostavat naisten roolia stereotyyppisinä hoivaajina ja seksiobjekteina. Myös naisten auktoriteetti on vähäistä. Tämän mainitsee myös Minna Salli (2010, 102), jonka mukaan naiset ovat työntekijöitä ja miehet puolestaan toimivat johtotehtävissä. Naissosiaalityöntekijät kuvataan miehiä useammin epäpätevinä, heillä on enemmän henkilökohtaisen elämän tai tunne-elämän haasteita ja he antautuvat sopimattomiin seksuaalisiin suhteisiin asiakkaiden kanssa. Valentinen ja Freemanin analysoimista 36 elokuvasta yhdeksässätoista esitettiin naissosiaalityöntekijä epäpätevänä, hieman hölmönä, tai sopimattomalla tavalla seksuaalisoituna. Myös naistyöntekijöistä esitetyt kommentit ovat usein seksuaalissävytteisiä. Esimerkkeinä tutkimuksessa mainitaan muutamia elokuvakohtauksia. Elokuvassa Parents koulun sosiaalityöntekijä esittelee itsensä asiakkaan äidille ensin koulupsykologina ja vasta myöhemmin hän kertoo olevansa sosiaalityöntekijä. Samalla hahmo pudottaa vahingossa polttamansa tupakan lattialle, ja ryömi pöytänsä alle etsimään sitä. Tässä sosiaalityöntekijä esitetään sekä hölmönä että epäpätevänä. Sopimattomasta seksuaalisoinnista esimerkkinä on puolestaan ehdonalaisvalvoja elokuvassa Freeway. Hän päätyy teini-ikäisen asiakkaansa toimesta lukituksi käsiraudoissa sänkyyn, samalla kun asiakas varastaa hänen autonsa paetakseen paikalta. Adoptioista vastaava työntekijä puolestaan napostelee karamelleja ja keskustelee sopimattoman keveästi herkässä asiakastilanteessa, asiakkaan etsiessä biologista äitiään elokuvassa Salaisuuksia ja valheita. Kaikissa esimerkeissä näyttäytyy vahvasti sosiaalityöntekijän epäpätevyys, seksuaalisointi tai räikeän epäammattimainen käyttäytyminen.

Hendersonin ja Franklinin (2007, 139) tutkimuksessa, jossa analysoitiin brittiläisiä tv-sarjoja kevään 2003 ajalta, päädyttiin elokuvien sosiaalityöntekijöiden sukupuolijakauman osalta hyvin erilaiseen johtopäätökseen. Valtaosa, jopa kaksi kolmasosaa kaikista sosiaalihuollon työntekijää esittävistä hahmoista oli miehiä. Tutkimuksessa mainitaan kuitenkin, että todellisuudessa tilastot osoittavat valtaosan (80 %) sosiaalityöntekijöistä olevan naisia. Henderson ja Franklin arvelevat, että sukupuolikysymyksillä onkin merkittävä rooli sosiaalityöntekijöiden representoinnissa.

Valentine ja Freeman (2004) toteavat, että miessosiaalityöntekijät kuvataan usein tunteitaan näyttämättöminä ”kovina kavereina”, mikä taas vahvistaa yhteiskunnassa vallalla olevia miesstereotyyppioita. Niistä seitsemästä elokuvasta, joissa käsiteltiin sopimattomia seksuaalisia suhteita asiakkaiden kanssa, vain yksi sosiaalityöntekijähahmo oli mies ja hänkin homoseksuaali. Naisten moraalit näyttävät siis miehiä löyhempänä. Miehet puolestaan kuvataan myös naisia useammin sankarillisina, kuten John Travoltan hahmo elokuvassa *Chains of gold*. Toisaalta Salli (2016, 103), joka on tarkastellut suomalaisia elokuvia, toteaa, että vaikka elokuvien miessosiaalityöntekijät ovat korkeissa asemissa työelämässä, heitä ei silti kuvata perinteisen maskuliinisina. Yhtenä tällaisena maskuliinisuuden merkinä Salli mainitsee juuri sankarillisuuden. Kotimaisissa elokuvissa miehet näyttävät asemastaan huolimatta vailla valtaa ja auktoriteettia olevina ja he jäävät naisten jalkoihin työelämässä siitä huolimatta, että he esiintyvät naisia useammin johtotehtävissä.

Sallin (2016, 70; 124) mukaan naissosiaalityöntekijät kuvataan äidillisinä ja hoivaavina naisina, ja sukupuolta representoidaan hoivan ohella esimerkiksi rintasyövällä, raskaudella ja ruoanlaitolla. Esimerkkinä Salli mainitsee sosiaalityöntekijän elokuvassa *Pahat pojat*. Sosiaalityöntekijää representoidaan kristinuskon huora/madonna -myytin valossa siten, että ensin hänet tuodaan esille viehättävänä pukeutuneena tiukka hameeseen ja kirkkaan väriseen puseroon, mutta sen jälkeen poistetaan mielikuva miesten katseita keräävästä naisesta tuomalla esiin hänen raskautensa. Raskauden myötä hän onkin äiti, eikä enää seksuaalinen olento. Mielenkiintoisena yksityiskohtana Salli mainitsee sen, että suurimmalla osalla naishahmoista ei ole omaa lasta tai perhettä, vaikka heidät yleensä kuvataan epäseksuaalisina, äidillisinä ja ”hyvinä naisina”. Kaikki naishahmot on myös kuvattu kauneusihanteita vastaamattomiksi ja huomaamattomiksi. Ulkonäkö symboloi heitä lapsettomina naisina. Myös Gibelman (2004, 331) tuo esille hoivaan ja naissukupuoleen perinteisesti liittyviä piirteitä. Kate Brasherin hahmolla ei ole sosiaalityön koulutusta, mutta hän on pätevä toimimaan sosiaalityöntekijänä naissukupuolensa ja siihen liitettävien piirteiden vuoksi. Näitä piirteitä ovat yleinen hyveellisyys, muiden vuoksi uhrautuminen, arkipäivän sankarius ja hyvä äitiys.

Välittäminen ja hoivaaminen nimenomaan sukupuolittuneena toimintana nousee esille myös Murdachin (2006) tutkimuksessa. Hän kuvaa elokuvien sosiaalityötä naistyön käsitteellä. Naistyö on työtä, joka keskittyy palvelemiseen ja muiden puolesta uhrautumiseen. Miestyö puolestaan keskittyy olemassaolon turvaamiseen esimerkiksi metsästämisellä ja sotimalla. Naistyö on perinteisesti ollut vähemmän arvostettua patriarkkaalisissa kulttuureissa. Välittäminen voi mennä myös liian pitkälle. Sopimattomat suhteet asiakkaisiin mainitaan useammassakin aineistossa. Nämä suhteet voivat olla joko romanttisia tai muulla tavoin sopimattomia: sosiaalityöntekijä puuttuu esimerkiksi liikaa

asiakkaiden elämään. Käsittelen näitä teemoja tarkemmin valta -otsikon alla kohdassa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen suhde.

3.3. Koulutus ja professio

Sosiaalityöntekijöiden pohjakoulutusvaatimukset vaihtelevat jonkin verran maasta riippuen. Suomessa sosiaalityön tarkoitus määritellään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 1§) siten, että sen tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia, sosiaalista turvallisuutta, ja osallisuutta ja vähentää eriarvoisuutta. Sosiaalihuollossa on edistettävä asiakaskeskeisyyttä ja tuettava asiakkaiden oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun, sekä toimittava yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 30.)

Sosiaalityöntekijänä toimimista säätelee Suomessa erityisesti laki sosiaalihuollon ammattihenkilönä toimimisesta (815/2015). Lain 7§:n mukaan sosiaalityöntekijänä saa toimia henkilö, joka on suorittanut Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä. Lisäksi sosiaalityöntekijänä voi tilapäisesti toimia sosiaalityön opiskelija, joka on suorittanut hyväksytysti aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Tilapäisyys on laissa määritelty enintään vuoden mittaiseksi sijaisuudeksi. Sijaisuutta tekevä opiskelija työskentelee pätevän sosiaalityöntekijän valvonnan alaisena (815/2015, 12§).

Elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijöiden koulutustausta on kirjava ja usein puutteellinen. Margaret Gibelmanin (2004) artikkelissa mainitaan kolme tv-sarjaa 2000-luvun alusta: Kate Brasher, Judging Amy (joka tunnetaan Suomessa paremmin nimellä Aryn lailla) sekä Norm show. Kuten edellä jo todettiin, Kate Brasherin hahmo kuvataan yksinhuoltajaäitinä, sosiaalityöntekijänä ja arkipäivän sankarina. Kate on jättänyt lukion kesken, ja on sittemmin työskennellyt tarjoilijana. Sosiaalityöntekijäksi hän on päätenyt tultuaan eräänlaiseen yhteisökeskukseen asioimaan koskien omia henkilökohtaisia ongelmiaan. Katella ei siis ole sosiaalityöntekijän koulutusta, mutta hänellä mainitaan olevan kuitenkin lukuisia hyveitä ja hänet kuvataan omistautuneeksi äidiksi. Henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan hän onkin vastakohta Norm show'n päähahmolle Normille. CMPA (Center for media and public affairs) totesi Normin olevan negatiivisin koskaan televisiossa esitetty sosiaalityöntekijähahmo. Norm on entinen jääkiekkoilija, joka työskentelee sosiaalitoimistossa vastentahtoisesti: hänet on määrätty sinne yhdyskuntapalveluun rangaistukseksi veropetoksesta. NASW (National agency of social work) ja sosiaalityöntekijät kritisivatkin

voimakkaasti Normin hahmon esittämistä sosiaalityöntekijänä, koska sen koettiin pilkkaavan sosiaalialan eettisiä normeja.

Tyne Dalyn esittämä Maxine Gray sarjassa Amyn lailla sai NASW:n hyväksynnän, mutta vaikka hahmo onkin vastakohta Normille, hänkään ei ole ammatillisuuden malliesimerkki. Sarjassa ei kerrota Maxinen koulutustaustasta tai pätevydestä mitään. Hänenkin käytöksensä on usein etiikan rajoja koettelevaa. Maxine Grey on kuitenkin sitoutunut työhönsä ja kova tekemään töitä. Toisaalta hänessä on nähtävissä myös stressin ja työuupumuksen merkkejä. Televisio luokin kuvaa epäammattimaisista sosiaalityöntekijöistä, joita on vaikea kunnioittaa. Viestinä on, että mitään erityistä koulutusta tai pätevyyttä ei tarvita, vaan kuka tahansa voi tehdä sosiaalityötä. Todellisuudessa Kate ja Norm, ja ehkä myös Maxine edustavat vain yhtä prosenttia Yhdysvaltain rekisteröidyistä sosiaalityöntekijöistä, joiden koulutus on sikäläinen high school tai matalampi.

Myös Valentine ja Freeman (2004, 160) toteavat, että elokuvissa ei tuoda esille sosiaalityöntekijöiden pohjakoulutusvaatimuksia. Ne mainitaan ainoastaan neljässä tutkimuksen kohteena olleista elokuvista. Esimerkkinä tästä mainitaan elokuva *Wild in the country*, jossa hahmoa kuvataan elokuvan alussa ensin terapeutina, sosiaalityöntekijänä, psykiatrina, ”tai jotain sinne päin”, ja vasta lopussa rooli selkiytyy sosiaalityöntekijäksi.

4. METODOLOGISET VALINNAT

Seuraavaksi esittelen tutkimukseni metodologiset valinnat ja perusteet niiden valinnalle. Kuvaan myös aineiston keruuta, esittelyä ja purkua, sekä yleisesti elokuvaa ja televisiota tutkimuksen kohteena. Valitsin tutkimukseni metodiksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen ja tarkemmin temaattisen sisällönanalyysin.

4.1 Laadullinen tutkimus ja fenomenologia

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus ja määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus on tavattu kuvata toistensa vastakohtina (ymmärtävä - selittävä, ihmistieteet – luonnontieteet). Tutkimustyössä voidaan kuitenkin myös yhdistellä määrällistä ja laadullista tutkimusta. Ihmistieteet voidaan jakaa kahteen alakategoriaan, joita ovat humanistiset- ja yhteiskuntatieteet. Näiden alle mahtuu laaja kokoelma erilaisia tieteenaloja, kuten esimerkiksi psykologia, kielitiede, historia, sosiologia, taloustiede ja

oikeustiede. Ihmistieteellinen tutkimus keskittyy ihmisten luomaan merkitystodellisuuteen, eli mielen konstruoimaan maailmaan. Tutkimuskohteiden olemassaolo poikkeaa siis ratkaisevasti esimerkiksi konkreettisista, mitattavista esineistä ja asioista. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan kuvailemaan jotain tapahtumaa, ilmiötä, toimintaa tai antamaan tulkintoja ilmiöille. (Tuominen & Sarajärvi 2018, 28-31.)

Laadullista tutkimusta aloitettaessa on tärkeää päättää, mikä aineistossa kiinnostaa ja sen jälkeen käydä aineisto läpi. Aineistosta valikoidaan ne asiat, jotka vastaavat kiinnostuksen eli tutkimuksen kohdetta ja tarkoitusta. Muut jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. Kiinnostavat asiat kerätään yhteen ja sen jälkeen ne joko luokitellaan, teemoitellaan tai tyytitellään. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen elämismaailma ja ihmisen suhde omaan todellisuuteensa. Fenomenologisen näkemyksen mukaan ihmistä voidaan ymmärtää tutkimalla tuota suhdetta. Teoria perustuu siihen oletukseen, että ihmisen toiminta on tarkoituksellista ja suuntautuu aina johonkin. Lisäksi ihmisten suhde todellisuuteen on valmiiksi ladattu merkityksillä. Ihminen nähdään yhteisöllisenä olentona ja merkityksiä ja todellisuutta luodaan sen yhteisön kautta, jossa yksilö kasvaa. Fenomenologinen näkemys vertautuu siis sosiaalisen konstruktionismin teoriaan. Hermeneuttinen ulottuvuus fenomenologiseen tutkimukseen tulee, kun on tarpeellista tehdä tulkintoja. Hermeneutiikka etsii tulkinnoille sääntöjä, joiden kautta voidaan luokitella tulkinnat oikeiksi tai vääriksi. (Tuominen & Sarajärvi 2018, 35-37.)

4.2 Temaattinen analyysi menetelmänä

Valitsin tutkimusmenetelmäksi sisällönanalyysin ja tarkemmin temaattisen analyysin, koska mielestäni se sopii parhaiten elokuva- ja tv-sarja-aineiston analysointiin. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysia voi pitää sekä metodina että teoreettisena kehyksenä ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Temaattista analyysia voidaan pitää sisällönanalyysin alalajina, mutta sen käyttö ei vaadi tarkkaa sisällön erittelyä, kuten esimerkiksi litterointia. Elokuva- ja tv-sarja-aineiston litterointi olisi liian työläs prosessi, eikä sillä olisi myöskään merkitystä tutkimuskysymyksen kannalta. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysia ei ohjaa mikään tietty teoria tai epistemologia, vaan siinä voidaan soveltaa molempia melko vapaasti (Tuominen & Sarajärvi 2018, 161-162).

4.3 Aineiston keruu ja esittely

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelut, kyselyt, havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Elokuvat ja tv-sarjat sijoittuvat viimeisenä mainittuun kategoriaan. Näitä menetelmiä voidaan käyttää myös rinnakkain tai yhdisteltynä tutkittavan ongelman mukaan. Aluksi tarkoitukseni oli käyttää laajempaa aineistoa, johon sisältyi myös ulkomaisia elokuvia ja tv-sarjoja. Elokuva- ja tv-sarja-aineistoa on kansainvälisesti tarjolla lähes rajattomasti. Tutkittavan aineiston löytämisessä ei siis ollut ongelmia. Aineistojen saturaatio on ilmiö, jolla tarkoitetaan tilannetta, jossa tutkittava aineisto alkaa toistaa itseään, eikä tuota tulosten kannalta merkittäviä uusia havaintoja. Ei siis ollut mielekästä panostaa aineistossa vain määrään. Lisäksi elokuvien ja sarjojen analysointi on aikaa vievää ja melko työlästä. (Tuominen & Sarajärvi 2018, 35-37.)

Päätin lopulta rajata aineiston koskemaan kotimaista tuotantoa. Sinänsä elokuvien ja tv-sarjojen muodostamiin mielikuviin ei erityisesti vaikuta alkuperämaa, vaan enemmänkin sisältö ja tunnelma. Toki kotimaiset tuotannot saattavat olla kotimaiselle katsojalle enemmän samaistuttavia ja ehkä katsoja pitää niiden sisältöjä herkemmin todellisuutta vastaavina. Analysoitavaksi valikoitui kaksi tv-sarjaa ja viisi elokuvaa. Molemmat tv-sarjat ja elokuvista neljä olivat minulle entuudestaan tuttuja, joten tiesin niissä olevan sosiaalityöntekijähahmon tai -hahmoja. Yksiokuva löytyi googlettamalla. Molemmissa tv-sarjoissa päähenkilö on ammatiltaan sosiaalityöntekijä, kun taas elokuvissa sosiaalityöntekijät ovat lähinnä sivurooleissa ja läsnä hetkellisesti yhdessä tai kahdessa kohtauksessa. Siitä syystä analysoin nämä lyhyet kohtaukset tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin. Tv-sarjojen kohdalla jokaisen kohtauksen ja sarjan juonen yksityiskohtaisempi tai kronologinen analysointi on mahdotonta, joten nostan niistä esille vain tutkimuksen kannalta mielestäni oleellisia huomioita. Analysoimieni televisiosarjojen ja elokuvien kokonaiskesto on noin 1140 minuuttia eli 19 tuntia. Koska valtaosa elokuvista oli minulle aiemmin tuttuja, minun ei tarvinnut katsella niitä kokonaan, vaan ainoastaan ne kohtaukset, joissa esiintyy sosiaalityöntekijöitä tai sosiaalityöntekijöiksi identifioituvia hahmoja. Katsoin elokuvat joko suoratoistopalveluiden kautta tai dvd-levyltä. Sarjoista Pala Sydäimestä löytyy Yle Areenasta ja Toisen kanssa -sarjan hankin dvd-julkaisuna. Katsoin kohtaukset useaan kertaan ja analysoin niiden sisällön tehden mahdollisimman tarkat muistiinpanot kaikista tekemistäni havainnoista ja aineiston herättämistä ajatuksista. Tämän jälkeen suoritin koodauksen, eli etsin muistiinpanoista yhteneviä tekijöitä ja eroja. Varsinaista litterointia en suorittanut, mutta sisällytin aineistojen esittelyyn jonkin verran lainauksia hahmojen repliikeistä. Pyrin suhtautumaan aineistoon mahdollisimman ennakkoluulottomasti, vaikka

kirjallisuuskatsaukseni perusteella minulla saattoi olla joitakin odotuksia ja hypoteeseja. Ei ehkä voida siis sanoa, että analyysini olisi ollut täysin aineistolähtöistä. Kiinnitin huomiota sosiaalityöntekijöiden vaatetukseen, ulkonäköön, käyttäytymiseen, asiakassuhteeseen ja myös siihen, miten asiakkaat heihin suhtautuivat. Pyrin saamaan mahdollisimman kattavasti tietoa sosiaalityöntekijähahmojen olemuksesta ja kaikesta heihin liittyvästä. Havainnoin myös sosiaalityöntekijöiden ympäristöjä, kuten heidän työtilojaan. Esittelen seuraavaksi analysoimani aineistot lyhyesti:

Aku Louhimiehen ohjaama Valkoinen kaupunki (2006) pohjautuu hänen ohjaamaansa televisiosarjaan Irtiottoja vuodelta 2003. Elokuva kertoo taksikuski Veli-Matista eli Vellusta (Janne Virtanen), jonka elämän odottamaton avioero suistaa raiteiltaan. Hän menettää lastensa huoltajuuden, asuntonsa, työpaikkansa ja joutuu väkivaltarikoksen vuoksi vankilaan, jossa toivonsa lopulta menettäneenä yrittää itsemurhaa.

Draamakomedia Yösyöttö (2017) perustuu Eve Hietamiehen samannimiseen romaaniin. Nelikymppinen toimittaja Antti Pasanen (Petteri Summanen) jää kahdestaan vastasyntyneen esikoisensa kanssa vaimon päätettyä synnytyssairaalan pihalla, ettei hänestä olekaan äidiksi.

Aku Louhimiehen ohjaama Pahan maa (2006) on episodielokuva, jossa väärennetyn rahan muodossa kiertämään pantu paha vaikuttaa monella tavalla elokuvan hahmojen elämään.

Rikosdraama 8-pallo (2013) perustuu Marko Kilven romaaniin. Aleksandra-vauvan äiti Pike (Jessica Grabowsky) yrittää päästä kiinni uuteen elämään vapauduttuaan vankilasta. Entinen huumehuuruinen elämä saapuu kummittelemaan, kun vauvan isä Lalli (Eero Aho) löytää hänet.

Toisen kanssa (2014) -draamakomediasarjassa sosiaalityöntekijä Saara (Krista Kosonen) ja hänen miehensä Touko ovat kärsineet pitkään lapsettomuudesta. Sarjassa seurataan rinnakkain Saaran yksityiselämää ja parisuhdekuvioita sekä hänen työtään lastensuojelussa.

Pala Sydäimestä (2021) sarja seuraa lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, heidän työtään ja työn vaikutuksia elämään. Sosiaalityöntekijä Rita Berg (Lotta Lehtikari) palaa takaisin työhönsä lastensuojeluun oltuaan hyllytettyä poliisitutkinnan ajan, koska asiakaslapsi on kadonnut. Ritan työpariksi ryhtyy vastavalmistunut kokematon Laura (Niina Koponen).

Pahat Pojat (2003) perustuu löyhästi Euran Daltoneina tunnettujen Koistisen veljesten tarinaan. Elokuva kertoo neljästä Takkusen veljeksestä, joilla on skitsofreniaa sairastava väkivaltainen isä. Pojat ajautuvat rikoksen poluille ryöstämään rahapeliautomaatteja, bensiiniasemia, posteja ja pankkeja.

4.4 Elokuvat ja tv-sarjat tutkimuksen kohteena

Elokuvat ja televisiosarjat antavat ehtymättömän lähteen tutkimuksen tekemiselle. Niitä voidaan analysoida kulttuurintutkimuksen, yhteiskuntatutkimuksen tai vaikkapa psykologian näkökulmasta. Elokuvista voidaan tutkia henkilöhahmoja, musiikkia, lavastusta tai genreä. Elokuvat rakensivat monin tavoin Suomi-kuvaa 1910-luvulta 1950-luvulle. Sota-aikana elokuvaa käytettiin myös propagandan muotona. Elokuvapropaganda pyrki herättämään katsojassa tunteita, joiden avulla samastutaan propagandan tekijän määrittelemiin tunnetiloihin. Propagandan tavoite on siis saada vastaanottavassa henkilössä sellainen emotionaalinen ja toiminnallinen vaikutus, joka edistää propagandistin tavoitteita (Sedergren, 2016). Kotimainen elokuva eli ensimmäistä kultakauttaan 1930-luvulta 1950-luvun loppuun. Suomi-Filmin ja Suomen Filmiteollisuuden tuottamien elokuvien merkitys kasvoi erityisesti sota-aikana, kun tanssi ja muut huvitukset olivat laajalti kiellettyjä. 1950-luvun lopulla elokuvan kilpailijaksi saapui televisio. Televisiovastaanottimet alkoivat yleistyä suomalaisissa kodeissa ja elokuvan merkitys väheni. Vaikka valtio myönsi kotimaisille elokuville verovapauden vuonna 1958 ja elokuvia ja niiden tekijöitä alettiin myös palkita kolme vuotta myöhemmin, kotimaisen elokuvan suosio romahti 1960-luvulta alkaen. Suomen elokuvasäätiö perustettiin vuonna 1969, ja seuraavana vuosikymmenenä elokuville alettiin maksaa tuotantotukea. Tukea kuitenkin myönnettiin usein sellaisille elokuvatuotannoille, jotka eivät olisi muuten menestyneet. Elokuvien teossa ei siis mietitty juurikaan yleisöä. Pertti ”Spede” Pasanen ei saanut elokuvilleen Suomen elokuvasäätiön tukea, vaikka esimerkiksi Uuno Turhapuro -elokuvat nauttivat suurta yleisön suosiota. Pasanen toikin usein julkisuudessa esille katkeruuttaan asiasta. Vasta 1990-luvun laman jälkeisinä talouskasvun vuosina kotimainen elokuva alkoi nousta uuteen kukoistukseen ja katsojat löysivät uudelleen kotimaiset elokuvat. (Ahonen, Rosenqvist, Rosenqvist & Valotie 2003, 14-16.)

Elokuvatutkimuksen kenttä on Suomessa laaja. Suomen elokuvatutkimuksen seura SETS pitää verkkosivuillaan listaa alan tuoreimmista julkaisuista. Myös merkittäviä kansainvälisiä elokuvatutkimuksen perusteoksia on alettu vihdoinkin kääntää suomen kielelle. Vuonna 2002 ilmestyi suomeksi Rick Altmanin teos Elokuva ja genre (Ahonen ym. 2003, 31).

Hannu Salmen (1993, 152-155) mukaan on pohdittu paljon sitä, heijastavatko elokuvat peilin tavoin autenttisesti aikakautensa ilmapiiriä ja ilmiöitä. Aiheesta ei ole löytynyt täydellistä yksimielisyyttä, mutta enemmistön kanta on, ettei suhde ole ainakaan niin suoraviivainen. Joka tapauksessa elokuvat jäljittelevät yhteiskunnan rakenteita ja pyrkivät usein tekemään sen mahdollisimman uskottavasti. Elokuva on suurelle yleisölle suunnattu viihde- ja taidemuoto, joten sen voidaan ajatella joko heijastavan suuren yleisön ajattelutapoja tai luovan niitä. Voidaan siis ajatella, että elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijäkuvausten tarkoituksena on joko luoda kuvaa sosiaalityöstä ja sosiaalityöntekijöistä, tai uusintaa jo olemassa olevia mielikuvia. Dokumentaristi Jouko Aaltosen (2017, 66) mukaan sekä dokumentti- että fiktioelokuva on luonteeltaan antropologista. Toisin sanoen elokuva on jonkin kulttuurin tuote, joka heijastaa sen arvoja, rakenteita ja valtasuhteita. Intertekstuaalisuus tarkoittaa terminä sitä, että katsoja tulkitsee näkemäänsä jo aiemmin näkemiinsä elokuvaan (ja tv-sarjoihin) liittyvän tietämyksen läpi (Kinisjärvi, Malmberg & Sihvonen 1994, 137).

Kun *Salatut elämät* -saippuasarjaa alettiin esittää suomessa vuonna 1999, sitä alettiin nopeasti kritisoida sopimattomista sisällöistään. Sarjassa käsiteltiin huumeiden käyttöä, homoseksuaalisuutta ja perheväkivaltaa. Perinteinen populaarikulttuuritutkimus ei ymmärrä representaation luonnetta, vaan fiktion suhde todellisuuteen nähdään välittömänä. Esimerkiksi kristilliset tahot alkoivat vaatia sarjan boikotoimista sen sijaan, että se olisi nähty puhtaasti viihteenä. Kuitenkin samoja teemoja oli ennen *Salattuja elämiä* käsitelty lukuisissa ulkomaisissa tv-sarjoissa, joissa ne eivät aiheuttaneet vastaavaa kohua. (Koivunen, Paasonen & Pajala 2000, 274-276.) Tämä viittaa siihen, että kotimaista sarjaa ja sen tapahtumia pidetään herkemmin todellisuuden heijastumina. Ovathan *Salatut elämät* -sarjan näyttelijät kertoneet, että he saavat vapaa-ajallaan palautetta esittämiensä hahmojen toiminnasta. Samaistuminen hahmoihin onkin merkittävä osa katsomiskokemuksesta. Samaistuminen voi tapahtua joko henkilöhahmojen tai tarinan kautta (Bacon 2000, 190-191).

5. SOSIAALITYÖNTEKIJÄT KOTIMAISISSA ELOKUVISSA JA TELEVISIOSARJOISSA

Tässä tutkimuksessa analysoimani elokuva- ja tv-sarja-aineiston joukkoon valikoitui peräti kolme *Aku Louhimiehen* ohjaamaa elokuvaa: *Valkoinen kaupunki*, *Paha maa* ja *8-pallo*. Valkoisessa kaupungissa sosiaalityöntekijä esiintyy yhdessä kohtauksessa, *Pahassa maassa* ja *8-pallossa* kahdessa kohtauksessa. *Louhimiehen* ohjaamien elokuvien sosiaalityöntekijäkuvauksissa on samankaltaisuutta, joka johtuu varmasti osittain kuvausteknisistä valinnoista. Elokuvissa *Yösyöttö* ja *Pahat pojat* sosiaalityöntekijä nähdään yhdessä kohtauksessa. Elokuvien sosiaalityöntekijäkuvaukset

rajoittuvat siis yhden tai kahden kohtauksen mittaisiksi. Aineistonani olevista tv-sarjoista molemmat ovat Yleisradion tuottamia. Molemmat tv-sarjat keskittyvät kuvaamaan lastensuojelun sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöitä. Yleisradio oli vuonna 2018 teetetyt Reuters-instituutin tutkimuksen mukaan luotettavin uutismedia Suomessa (Newman ym. 2018, 76-77). Yleisradion tuottamia ohjelmia pidetään yleisesti laadukkaina. Tästä syystä voidaankin olettaa, että yleisö suhtautuu Yleisradion tuottamien sarjojen sosiaalityöntekijärepresentaatioihin vakavammin, kuin esimerkiksi amerikkalaista komediasarjaa katsottaessa.

5.1 Valkoinen kaupunki

Valkoinen kaupunki kertoo perheestä, jonka vanhemmat ovat keskellä eroprosessia. Äiti Hanna on lähtenyt ulkomaille etsimään itseään ja jättänyt lapset isä Veli-Matin hoiviin. Myöhemmin äiti palaa Suomeen ja kertoo haluavansa erota. Nuorin lapsista on vielä vauva. Kohtauksessa vanhemmat ovat lastenvalvojalla tekemässä tapaamissopimusta. Isä Vellu työskentelee kolmivuorotyössä taksinkuljettajana. Lastenvalvoja on keski-ikäinen kaljuuntunut mies, joka on pukeutunut mustaan kauluspaitaan ja harmaanruskeisiin vakosamettihousuihin. Lastenvalvojan työhuoneessa on melko askeettista ja se on sisustukseltaan toimistomainen: hyllyssä on muutamia mappeja ja pöydällä näkyy tietokone. Tietokoneen vieressä on Mikki Hiiri -kahvikuppi. Seinällä on kaksi ilmeisesti jonkun lapsen tekemää askartelua. Kuppien ja askartelujen on ehkä tarkoitus tuoda sosiaalityöntekijän hahmoon inhimillisyyttä ja helposti lähestyttävyyttä. Hänen on pidettävä lapsista, koska hänen työhuoneessaan on lapsiin viittaavaa esineistöä. Hahmo on kuitenkin vakava ja hymytön.

Puhuessaan asiakkaille lastenvalvoja on kääntyneenä heidän puoleensa ja tietokone jää hänen taakseen. Mies nojautuu asiakkaita kohti ja pitää puhuessaan käsiään asennossa, jossa sormenpäät ovat vastakkain. Asento viestittää, että valta ja asiantuntijuus ovat tilanteessa sosiaalityöntekijällä eivätkä asiakkailla. Lastenvalvoja kysyy ensimmäisenä, millaista huoltajussopimusta vanhemmat ovat ajatelleet. Hanna vastaa ajatelleensa, että lapset olisivat isän luona joka toinen viikonloppu ja kesälomalla viikon. Vellu ilmaisee olevansa eri mieltä. Lastenvalvoja kysyy, tekeekö isä kolmivuorotyötä, johon Vellu vastaa myöntävästi. Seuraavaksi lastenvalvoja kysyy, miten tapaamiset ovat isän lähdön jälkeen tähän saakka hoituneet. Vellu takertuu heti näihin lastenvalvojan sanoihin ja toteaa, että isä ei ole lähtenyt mihinkään, vaan äiti lähti. Hanna toteaa haluavansa selkeän tapaamissysteemin, joka toinen viikonloppu ja kesällä viikko. Lastenvalvoja kysyy, mitä isä on ajatellut. Vellu vastaa toivovansa, että lapset voivat olla molempien luona vuoroviikoin. Hän voisi ottaa lapsiviikkoina vain päivävuoroja ja tehdä lyhyempää työpäivää. Lastenvalvoja kohdistaa

sanansa Vellulle ja toteaa, että ”Se mitä meidän pitää nyt ensisijaisesti ajatella, on lasten etu”. Lastenvalvoja siis kyllä kysyy isän mielipidettä, mutta tyrmää sen välittömästi viittaamalla siihen, että tasan jaettu vanhemmuus ei olisi lasten edun mukaista. Tässä viitataan isän kyvyttömyyteen olla äidin kanssa tasaveroinen vanhempi, vaikka isä on valmis tekemään muutoksia työaikoihinsa ja arkeensa lasten vuoksi. Lisäksi lastenvalvoja sivuuttaa sen, että isä on jo ollut lapsista yksin vastuussa äidin ollessa ulkomailla.

Hanna on lastenvalvojan kanssa samaa mieltä. Seuraavaksi lastenvalvoja kysyy, vieläkö äiti imettää. Vellu kommentoi halveksivaan sävyyn, että ”Ei todellakaan”. Hanna kertoo imettäneensä allergiasuojan, eli kolme kuukautta. Lastenvalvoja toteaa, että pienillä alle kouluikäisillä lapsilla olisi hyvä olla selkeästi yksi koti, jossa he pääsääntöisesti asuvat. Hanna tuo jälleen innokkaasti esille olevansa samaa mieltä. Vellu kysyy eikö asiasta ole muitakin käsityksiä. Lastenvalvoja vastaa, että kyllä ja aiheesta tehdään paljon tutkimuksia, mikä on sinänsä hyvä. Seuraavaksi hän kuitenkin toteaa: ”Näin meidän kesken, näillä tutkimuksilla ei ole käytännön kannalta merkitystä”. Vellun mielestä äiti ei välttämättä aina ole se paras vanhempi. Hannan mielestä lapsia ei pidä riistää pois tutusta kodista, jossa ovat aina asuneet ja viittaa Vellun yksioön halveksivasti. Lastenvalvoja ehdottaa, että mitä jos isä kävisikin vanhassa kodissa hoitamassa lapsia? Vellu ei oikein innostu tästä. Lopulta lastenvalvoja toteaa, että tilanne näyttää isän kannalta huonolta. Vellu kysyy eikö hänellä ole mitään oikeuksia. Lastenvalvoja vastaa, että isällä on täsmälleen samat oikeudet kuin äidilläkin, mutta asia on vain niin, että kotoa lähteneen vanhemman asema on heikompi. Vellu keskeyttää puheen vihaisena ja toistaa aiemmin sanomansa: isä ei lähtenyt, äiti lähti ja oli poissa kaksi kuukautta. Vellu menettää itsehillintänsä, alkaa kiroilla ja haukkua Hannan uutta miesystävää ählämiksi, joka leikkii kotia hänen perheensä kanssa. Lastenvalvoja kommentoi purkausta: ”Nyt täytyy sanoa, että jos me lähdetään tässä tilanteessa korottamaan ääntä...”. Sen sijaan, että lastenvalvoja osoittaisi mitään myötätuntoa isää kohtaan tai aidosti kuulisi tämän kertomusta, hän sivuuttaa sen ja asettuu äidin ja naisen puolelle. Vellu kehottaa lastenvalvojaa pitämään suunsa kiinni. Lastenvalvoja huomauttaa, että isän asenteella asia ei etene ja haluaako isä, että hän kutsuu vahtimestarin paikalle? Lastenvalvoja toteaa, että sen jälkeen isän asemassa ei ole kovin paljoa tehtävissä. Tämän jälkeen kamera kuvaa Vellun tuskaisia kasvoja ja kohtausta päättyy. Vaikka kyseessä on lastenvalvoja eikä lastensuojelun sosiaalityöntekijä, hän on kuitenkin jälleen lapsenviejän roolissa suhteessa asiakkaaseen. Sosiaalityöntekijä edustaa asiakkaalle uhkaa ja hänellä on täydellinen valta päättää asiakkaan elämästä. Todellisuudessa, mikäli vanhemmat eivät pääse keskenään sopuun lasten huoltajuudesta ja tapaamisista, niistä päättää kärjäoikeus. Lastenvalvojasosiaalityöntekijällä ei siis ole valtaa tehdä päätöstä (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8 §).

5.2 Paha maa

Elokuvassa Paha maa sosiaalityöntekijä on läsnä kahdessa eri kohtauksessa. Elokuva on episodimainen ja siinä kuvataan vuorotellen eri henkilöiden tarinoita, jotka nivoutuvat myöhemmin yhteen. Sosiaalityöntekijähahmoja esiintyy opettaja Antti Arhamon ja hänen puolisonsa poliisi Hannele Arhamon tarinassa. Hannele on jäänyt työtehtävissä tapaturmaisesti junan alle ja menehtynyt. Antti on jäänyt kolmen koulu- ja päiväkotikäisen lapsensa yksinhuoltajaksi. Hetkeä myöhemmin hän menettää myös työnsä opettajana. Ensimmäisessä kohtauksessa Antti on tapaamassa sosiaalityöntekijää ilmeisesti hakeakseen toimeentulotukea. Sosiaalityöntekijä on vaalea, silmälasipäinen noin 30-vuotias nainen, joka istuu näyttöpäätteen takana. Sosiaalityöntekijän nimeä ei kerrota ja hänen koko hahmonsä on sumennettu, joten hänen kasvopiirteistään on vaikea saada selvää. Sosiaalityöntekijä kyselee Antilta kysymyksiä: onko irtisanominen tapahtunut työnantajan aloitteesta, ja Antin vastattua kyllä, sosiaalityöntekijä toteaa ”just”. Seuraavaksi sosiaalityöntekijä kysyy, asuuko perhe omassa asunnossa, johon Antti vastaa kyllä ja tarkentaa, että oikeastaan talo on vielä puoliksi pankin. Sosiaalityöntekijä kommentoi heti tähän, että ”lainanlyhennyksiinhän me ei voida osallistua”. Tässä sosiaalityöntekijä tuo esille institutionaalisia käytäntöjä ja vetoaa toimeentulotuen myöntämistä koskeviin ohjeistuksiin. Myös Valentine ja Freeman (2002) totesivat, että elokuvien sosiaalityöntekijät vetoavat usein institutionaalsiin käytäntöihin kieltäytyessään auttamasta asiakasta. Vaikka harkinnanvarainen toimeentulotukikaan ei ole tarkoitettu asuntolainan hoitoon, olisi sosiaalityöntekijällä kuitenkin harkintavaltaa myöntää ehkäisevää tukea tilapäiseen ahdinkoon, vaikka perhe asuisikin omistusasunnossa (Laki toimeentulotuesta 13 §).

Sosiaalityöntekijä toteaa, että katsottuaan Antin tilannetta kuukausilaskelma näyttää hänen osaltaan olevan 41 euroa miinuksella. Antti toteaa lannistuneena ”just”. Sosiaalityöntekijä ei kysy perheen muita kuulumisia, tai Antin ja lasten vointia, vaikka oletettavasti hän on tietoinen perhettä kohdanneesta kriisistä. Kohtaus päättyy. Ilmeisesti sosiaalityöntekijä on kuitenkin myöntänyt maksusitoumuksen ruokaan, koska seuraavassa kohtauksessa Antti on kaupan kassalla nolossa tilanteessa. Myyjä huutaa kovaan ääneen kollegalleen ”sossun maksusitoumuksesta” ja kysyy, käykö se heillä. Lopulta maksusitoumusta ei hyväksytä ja Antti joutuu jättämään ostoksensa kassahihnalle. Kohtauksen sosiaalityöntekijä näyttäytyy etäisenä ja byrokraattisena palveluiden portinvartijana. Hänessä ei ole lämpöä eikä lempeyttä ja hän suhtautuu asiakkaaseen vain tapauksena muiden joukossa.

Kotona Antti peittelee lapsensa nukkumaan. Hänellä on kädessään pistooli. Hän menee keittiöön istumaan ja laittaa pistoolin suuhunsa. Hän ei kuitenkaan pysty ampumaan itseään. Tässä näyttäytyy asiakkaan äärimmäinen epätoivo, jota toimeentulon evännyt sosiaalityöntekijä on onnistunut entisestään lisäämään. Vaikka sosiaalityöntekijä yritti auttaa asiakasta myöntämällä maksusitoumuksen ruokakauppaan, hän onnistui lopulta pahentamaan asiakkaan tilannetta. Asiakkaan äärimmäinen stressi purkautuu varsin ikävällä tavalla. Seuraavana päivänä toiseksi vanhin perheen pojista, Konsta, näyttää keittiössä Antille opettajalta tullutta viestiä, jossa kerrotaan hänen tapelleen koulussa. Antti raivostuu ja alkaa huutaa ja lyödä Konstaa. Konsta käpertyy itkien sikiöasentoon lattialle. Tilanteen jälkeen Antti soittaa itse sosiaalitoimistoon ja pyytää apua kertoen pahoinpidelleensä juuri lapsensa aika pahasti.

Seuraavassa kohtauksessa lapset tulevat laukkuineen ulos kotiovesta. Heidän mukanaan on keski-ikäinen ruskeahiuksinen nainen, joka on pukeutunut harmaaseen takkiin ja mustiin housuihin. Hän on ilmeisesti sosiaalityöntekijä. Nainen kantaa itsekkin yhtä laukkuja. Hän ei ota lapsiin kohtauksen aikana katse- tai puhekontaktia, mutta selvästi tarkkailee seuraavako lapset hänen perässään. Nainen ja lapset kävelevät autolle, jonka luona on toinen naispuolinen sosiaalityöntekijä. Hän on pukeutunut kokomustiin ja hänellä on päässään jonkinlainen huivi tai panta. Hän kehottaa lapsia sanomaan isälle moi. Vanhin ja nuorin lapsista menevätkin halaamaan Anttia. Pahoinpidelty Konsta on nousemassa autoon eikä katso Anttia kohti. Antti huutaa Konstaa. Sosiaalityöntekijä kehottaa Konstaa ”Meeksä halaan isää?”, jolloin Konsta menee Antin luo ja he halaavat. Antti pyytää anteeksi ja sanoo rakastavansa Konstaa. Konsta vastaa myös rakastavansa isää. Antti jää tielle vilkuttamaan, kun sosiaalityöntekijöiden auto ajaa pois lapset mukanaan. Seuraavassa kuvassa hän istuu yksin kotona pyöritellen leikkijunan vaunua käsissään ja tuijottaen tyhjyyteen. Kohtauksessa sosiaalityöntekijät näyttäytyvät jälleen lapsenviejä-roolissa, mutta koska katsoja tietää edeltävät tapahtumat, hänen on helpompi ymmärtää sosiaalityöntekijöiden toimintaa. Nämä lastensuojelun sosiaalityöntekijät näyttävät suhtautuvan virheen tehneeseen isään kuitenkin myös inhimillisesti ja anteeksiantavaisesti, koska kehottavat lapsia sanomaan isälle hei ja jopa halaamaan häntä. Toisaalta he eivät välttämättä toimi oikein suhteessa lapsiasiakkaaseen, koska pahoinpidelty lapsi ilmaisee toiminnallaan ja käytöksellään, ettei halua lähestyä pahoinpitelijää. Sosiaalityöntekijät kehottavat häntä kuitenkin menemään halaamaan isää. Tässä näkyy asiakkaan valtautumiseen liittyvien työtapojen puuttuminen, koska lapsiasiakkaalta ei kysytä hänen toiveitaan.

5.3 8-pallo

Elokuvan 8-pallo alkutekstien aikana näytetään päähenkilö Piken ja hänen exänsä Lallin päihdehuuruista elämää. Alkutekstien lopussa Pike mitä ilmeisimmin pidätetään. Varsinainen elokuva alkaa kohtauksella, jossa Pike hoitaa vauvaa vankilan perhehuoneessa. Pike on juuri vapautumassa vankilasta. Huoneessa pyörähtää keski-ikäinen, silmälasipäinen vaalea nainen, jolla ei ole vartijan univormua. Hahmo on oletettavasti vankilan sosiaalityöntekijä tai sosiaalihoaja. Nainen kysyy Pikeltä miltä tuntuu, johon Pike vastaa ”Pelottaa ihan vitusti”. Nainen vastaa ”Hyvä”. Poistuessaan huoneesta hän kommentoi vielä hymyillen Alexandra-vauvasta, että tämä ei haluaisi lähteä (vankilasta). Kohtauksessa, jossa Pike lopulta on lähdössä sama nainen halaa häntä lämpimästi ja sanoo hymyillen: ”No niin, toivottavasti ei enää nähä. Pidä hyvää huolta tästä (lapsesta)”. Työntekijän ja Piken suhde näyttäytyy läheisenä ja lämpimänä, enemmän ystävyys- kuin viranomais-suhteena. Työntekijä osoittaa toiminnallaan uskovansa Piken kykyyn muuttaa elämänsä suuntaa. Työntekijä myös viittaa siihen, että vankila on muodostunut lapselle kodiksi eikä tämä haluaisi lähteä. Työntekijä antaa asiakkaalle äidillisiä neuvoja ohjeistaessaan häntä pitämään hyvää huolta lapsesta ja siitä, ettei joutuisi vankilaan uudelleen. Tämän sosiaalityöntekijän rooli on selkeästi olla tuen antaja, ymmärtäjä ja jopa äidin korvike. Myötätunto, aito välittämisen kokemus ja kuulluksi tuleminen ovatkin merkittäviä tekijöitä vankien kuntoutumisessa yhteiskunnan jäseniksi ja ne voivat toimia rikoskierteen pysäyttäjänä (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 226).

Seuraavassa kohtauksessa Pike työntää vaunuja ulkona. Taustalla alkaa kuulua naisen puheääni: ”Hei mulla olisi tässä asiakas, jonka kanssa mä tulisin mielelläni sun luona käymään. Nyt tarvis löytää väliaikainen asunto ja sitten lähteä etsimään pitempiaikaista vuokra-asuntoo”. Kohtaus muuttuu siten, että kamera kuvaa Pikeä takaapäin istumassa sosiaalityöntekijän vastaanotolla. Sosiaalityöntekijän puhe jatkuu: ”Ja sitten ohjataan hänet työvoimatoimistoon, katsotaan joko työ- tai opiskelupaikkaa. Hän on juuri päässyt vankilasta ja nyt koittais laittaa asioita järjestykseen. Hänellä on 8 kuukauden ikäinen tyttö, että minkälaista hoitopaikkaa, päiväkotia, kerhot? Tarviiko äiti itse jotain tukea?”. Sosiaalityöntekijä on jälleen sumennettu, eikä hänen kasvojaan näytetä kokonaan. Äänen perusteella hän on mahdollisesti keski-ikäinen nainen. Hänellä on yllään harmaa neuletakki ja valko-pinkki-oranssiraidallinen pusero. Sosiaalityöntekijä puhuu koko kohtauksen ajan puhelimeen eikä ota mitään kontaktia Pikeen itseensä tai kysy häneltä mitään. Myöskään Pike itse ei ole kohtauksessa aktiivinen eikä kysy tai kommentoi mitään, tuijottaa vain eteensä. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde näyttäytyy kohtauksessa etäisenä, vaikka sosiaalityöntekijä toisaalta selkeästi yrittää auttaa. Työntekijä jopa mainitsee mahdollisen äidin oman tuen tarpeen. Vaikka työntekijä on selvästi

auttajan roolissa, hänet on kuvausteknisesti haluttu etäännyttää asiakkaasta. Tällä on ehkä haluttu korostaa Piken hahmon toiseutta ja paikkaa yhteiskunnan marginaalissa. Seuraavaksi Pike kuvataan taas vaunuja työntämässä kädessään nippu lomakkeita. Lomakkeet viittaavat sosiaalityön viranomaisrooliin ja byrokratiaan (Sipilä 1989, 214). Myös 8-pallossa on kohtaus, jossa Pike on kaupassa maksusitoumuksen kanssa ja myyjä kysyy siitä kovaäänisesti. Pike on kuitenkin Pahan maan Anttia onnekkaampi: kauppa hyväksyy maksusitoumuksen. Myyjä pahoittelee, että joutui kysymään neuvoa maksusitoumukseen liittyen ja perustelee sitä sillä, että hänkin on vielä uusi työntekijä, eikä tiedä vielä käytäntöjä niiden suhteen. Kohtaus korostaa sosiaalityön asiakkuuteen liittyvää häpeää. Sosiaalityön asiakkaaksi paljastuminen on julkinen nöyryytys. Myös todellisuudessa sosiaalityön asiakkaat kokevat usein, että heitä kohdellaan epäkunnioittavasti (Juhila 2006, 96).

Viimeisessä käsittelemässäni kohtauksessa ei ole sosiaalityöntekijää, mutta se liittyy kiinteästi sosiaalityöhön ja sosiaalityön representaatioon. Pike on Alexandran kanssa ilmeisesti lastenneuvolassa. Alexandra on terveydenhoitajan sylissä ja lääkäri haastattelee Pikeä. Hahmo identifioituu lääkäriksi, koska hänellä on valkoinen takki päällään ja stetoskooppi kaulassaan. Lääkäri kysyy Piken alkoholin ja lääkkeiden käytöstä. Pike kieltää käyttävänsä mitään. Lääkäri huomauttaa, että ymmärtäähän Pike, että jos seulat eivät ole puhtaat, joudutaan huostaanottoa vakavasti miettimään. Paikalla ei ole sosiaalityöntekijää eikä elokuvan aikana ole tuotu esille Alexandran mahdollista asiakkuutta lastensuojelussa. Lääkäri ottaa huostaanottovaihtoehdon esille ja antaa ymmärtää, että päätös siitä tehdään terveydenhuollossa ja lääkärin toimesta. Elokuvan juonessa tärkeänä elementtinä on Piken suhde poliisiin, joka toimii hänen isällisenä neuvonantajanaan ja tukijanaan. Elokuvassa poliisi toimiikin sosiaalityöntekijän tavoin. Sosiaalityöntekijää sen sijaan ei esitetä auttajana ja tukijana, vaan kylmänä viranomaisena, joka antaa asiakkaalleen nipun lomakkeita. Molemmissa tapauksissa näkyy sosiaalityön profession epämääräisyys ja tutumpien professionien, kuten poliisi ja lääkäri, vahvuus.

5.4 Pahat pojat

Poikien isä Jokke-pappa on tapaamassa sosiaalityöntekijää tarkoituksenaan hakea toimeentulotukea. Sosiaalityöntekijä on nuorehko nainen, joka on pukeutunut valkoiseen kauluspaitaan ja pinkkiin hameeseen. Hänellä on puolipitkät hiukset, jotka on vedetty kasvoilta taakse. Hänellä ei ole voimakasta ehostusta, mutta hän näyttää huolitellulta. Huoneessa ei näy tietokonetta eikä sosiaalityöntekijä tee muistiinpanoja, vaan hän keskittyy käynnin ajan asiakkaaseen. Huone itsessään

on valoisa ja sen seinällä on Mallorca-juliste. Aurinko paistaa sisään ikkunasta. Ympäristö on kodikas ja huokuu lämpöä. Sosiaalityöntekijää representoidaan helposti lähestyttävänä hahmona.

Jokke-pappa juttelee sosiaalityöntekijälle laveasti elämästään ja pyrkii esiintymään hyvänä isänä ja vanhempana. Hän muun muassa toteaa, että hänellä itsellään ei ole hätää, mutta toivoisi pojilleen parempaa lapsuutta. Näin hän pyrkii selvästi vetoamaan sosiaalityöntekijän tunteisiin. Sosiaalityöntekijä kysyy: ”Eivätkös nää teidän lapset ala olla ihan työikäisiä?”, johon Jokke-pappa vastaa, että sitä hän nimenomaan tarkoittikin ja että pojat tarvitsisivat uudet polkupyörät päästäkseen kirkonkylälle töihin. Sosiaalityöntekijällä on selvästi epäilyksiä asiakkaan tarkoitusperistä ja hän kyseenalaistaa ja haastaa asiakkaan kertomusta. Sosiaalityöntekijä kysyy seuraavaksi Joken rakennushankkeista, johon tämä vastaa, että niitä on edelleen, mutta kesällä tiivistystöitä on helpompi tehdä. Sosiaalityöntekijä toteaa, että Jokelle on aiemminkin myönnetty harkinnanvaraista toimeentulotukea. Sosiaalityöntekijän kysymykset osoittavat, ettei hän oikein usko asiakkaan kertomusta ja että hänellä on epäilyksensä haetun tuen käyttötarkoituksesta. Jokke-pappa vastaa, että on myönnetty, mutta vastoinkäymiset eivät tule yksitellen ja numerojärjestyksessä, ja alkaa samalla tuhertaa itkuu: ”Sitä on koko ajan sellainen pelko, että ajautuu sellaiseen kierteeseen”. Sosiaalityöntekijä toteaa, että ”Eikä ne juomalla oikene”. Hän siis olettaa rahojen kuluvan päihteisiin ja osoittaa kommentillaan sen olevan tuomittavaa. Jokke-pappa purskahtaa kunnon itkuun ja sanoo: ”Pahemmaksi mutkalle menee, anteeks”. Sosiaalityöntekijä näyttää yllättyvän asiakkaan reaktiosta (itkusta) ja hänen asenteensa selvästi pehmenee. Lopulta hän myöntyy ja sanoo: ”No, hyvä on”. Silloin asiakas kurkistaa häntä sormiensa läpi tarkistaakseen, menikö esitys läpi. Elokuvan katsojalle on selvää, että itku ja Jokke-papan puheet ovat pelkkää esitystä, jonka tarkoituksena on saavuttaa taloudellista hyötyä. Sosiaalityöntekijä kuitenkin toteaa, että hän lähettää tarkastajan katsomaan rakennusprojektien etenemistä. Kommentti osoittaa, ettei hän aivan täysin uskonut asiakkaan kertomusta, mutta päätyi lempeyttään myöntämään toimeentulotukea. Jokke-pappa myhäilee ja kysyy ”Odottaako neiti pienokaista, monennellako?”. Asiakas kokee selviytyneensä tilanteesta voittajana huijattuaan sosiaalityöntekijää ja vaikuttaa tyytyväiseltä. Sosiaalityöntekijän neidittely osoittaa, että naistryöntekijä on miesasiakkaaseen nähden alisteisessa asemassa. Neidittely mitätöi sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta.

Samassa elokuvassa sosiaalityö mainitaan lyhyesti myös kohtauksessa, jossa opettaja nuhtelee erästä veljeksistä koulussa ja uhkaa seurauksilla ilmeisesti huonosta käytöksestä. Poika toteaa: ”Tai katkaiset tuet sosiaalihuollosta? Ei me olla ennenkään niitä rahoja nähty”. Tässä viitataan siihen, että myös opettajilla olisi mahdollisuus vaikuttaa sosiaalityön päätöksentekoon ja tukien myöntämiseen.

5.5 Yösyöttö

Elokuvassa Yösyöttö päähenkilö Antti Pasanen jää yksin vastasyntyneen poikansa Paavon kanssa, kun hänen puolisonsa ja lapsen äiti Pia päättää, ettei hänestä olekaan äidiksi. Pia ottaa taksin jo synnytyssairaalan pihasta ja jättää Antin huolehtimaan vauvasta. Elokuva on komedia, joten sinänsä traagiset tapahtumat päähenkilön elämässä kuvataan humoristisesti. Antti kuvataan stereotyyppisesti sähläävänä miehenä, joka on aluksi aivan hukassa lapsen ja kodinhoidon suhteen. Vastaavia kuvauksia on nähty aiemmin muissakin elokuvissa, esimerkiksi *Kolme miestä ja baby*, *Turkasen tenava*, *Kramer vastaan Kramer* ja *Chaplinin poika*. Antti saa kuitenkin tukea ja apua naapureilta ja lähipiiriltään.

Antti on purkamassa kauppaostoksia, kun sosiaalitoimistosta soitetaan. Hän toteaa hetken olevan huono, mutta sosiaalityöntekijät haluavat tulla kotikäynnille. Eero Karhula kertoo olevansa päivystävä lastensuojeluviranomainen, joka kysyy, onko Antti kotosalla. Heti puhelun päätyttyä Antti sanoo ääneen: ”Paavo... Siivoa. Paikat kuntoon”. Seuraavaksi näytetään, kun Antti aloittaa paniikinomaisen pikasiivouksen sosiaalityöntekijöiden käyntiä varten. Hän saa piilotettua suurimman osan levällään olevista tavaroista juuri ennen kuin ovikello soi. Kohtauksessa viitataan siihen, että Antilla on jonkinlainen ennakkokäsitys sosiaalityöntekijöistä ja heidän roolistaan. Hän kokee sosiaalityöntekijät uhkana ja pelkää esimerkiksi kodin epäsiisteyden olevan asia, jota sosiaalityöntekijät voivat käyttää häntä vastaan ja aiheuttaa mahdollisesti lapsen menettämisen. Sosiaalityöntekijöillä ei siis ole Antin näkökulmasta muuta roolia kuin lapsenviejärooli. Hän kokee, että hänen on ainakin esitettävä vahvaa ja pärjäävää ettei lasta vain vietäisi pois.

Sosiaalityöntekijät, mies ja nainen, tulevat sisään ja Antti ohjaa heidät sohvalle istumaan. Miestyöntekijä kiertää kuitenkin keittiön kautta ja katselee arvioivasti ympärilleen. Naistryöntekijä tulee hymyillen suoraan olohuoneeseen. Nainen on vaaleahiuksinen ja pukeutunut rennosti raidalliseen paitaan, vaaleisiin housuihin ja villasukkiin. Miestyöntekijällä on farkut ja pikkutakki, sekä kädessään musta kansio. Naistryöntekijä vaikuttaa helpommin lähestyttävältä ja hän hymyilee ystävällisesti, kun taas mies on ilmeeton. Eroa kahden työntekijän välillä korostetaan hahmojen pukeutumisella ja käyttäytymisellä. Naisen pukeutuminen on pehmeää ja kodinomaista, jopa äidillistä, kun taas miestä representoidaan selvästi enemmän viranomaisroolin kautta. Sosiaalityöntekijät eivät esittele itseään tullessaan, eivätkä kerro miksi ovat tulleet paikalle. Antti tarjoaa sosiaalityöntekijöille kahvia, mutta nämä kieltäytyvät. Antti kysyy mitä nyt tapahtuu ja viedäänkö lapsi häneltä pois sen vuoksi, että äiti lähti. Antti kiihtyy ja sanoo, että ”Eihän se saatana

minun syy ole, jos äiti äkkiä paljastuu epästabiiliksi”. Hän kertoo myös olevansa isyyslomalla. Työntekijät eivät sano mitään, vaan katsovat toisiaan. Antti ojentaa työntekijöille muistikirjan ja toteaa, että ”Tähän on merkitty joka syöttö ja kaikki”. Näin hän yrittää jälleen todistaa sosiaalityöntekijöille pärjäämistään.

Seuraavaksi Antti kertoo kaiken mitä hän lapsen kanssa päivittäin tekee. Hän selittää myös, ettei kodin epäjärjestys ole tärkeää, vaan hän järjestelee paikat kyllä myöhemmin. Miestyöntekijä keskeyttää ja sanoo: ”Jos pysähdyt nyt miettimään tätä, niin varmaan ymmärrät, miksi me ollaan tässä. Tämähän ei ole tyypillinen tilanne vastasyntyneen kannalta, eikö niin?”. Sosiaalityöntekijä viittaa siihen, että lapsi on isän hoidossa ja äiti ei ole paikalla ja se poikkeaa perinteisestä normatiivisesta perhekäsityksestä. Asetelma on vanhanaikainen, koska sillä viitataan vahvasti siihen, että isä ei ole kykenevä kantamaan vastuuta vastasyntyneestä lapsesta yksinään. Todellisuudessa olisi erikoista, jos ainoastaan yksinhuoltajaisuus olisi syy kiireelliselle sosiaalipäivystyksen kotikäynnille.

Seuraavaksi työntekijä kysyy, missä Paavo on. Antti vastaa Paavon olevan nukkumassa. Samalla itkuhälyttimestä kuuluu itkua ja Antti toteaa ”heräs”. Seuraavaksi näytetään, kun Antti vaihtaa tottuneen oloisesti Paavolle vaippaa. Miestyöntekijä toteaa: ”Täytyy kyllä sanoa, että en näe mitään lastensuojelun tarvetta. Asiat näyttävät olevan oikein hyvin hallinnassa”. Naistryöntekijä nyökkäilee vieressä. ”Paitsi yksi asia mihin haluan vastauksen, eli mitä tapahtuu sun isyysvapaan jälkeen? Kuka huolehtii lapsesta silloin? Jos ja kun teidän ero astuu voimaan.”. Antin ajatukset kuullaan ääneen ja hän ajattelee, että odottavatko sosiaalityöntekijät hänen osaavan vastata jotain, joka saa heidät lyömään papereihin ok-leiman. Ääneen hän sanoo: ”Aivan. Niin. Hyvä kysymys”. Miestyöntekijä kysyy, olisiko Antin mahdollista jäädä kotiin Paavon kanssa vähintään vuodeksi. Antin ajatukset kuullaan jälleen: ”Nyt pitää olla pokkana. Ne on varmaan koulutettu lukemaan ajatuksia ja naaman liikkeitä. Olen niin kuin en oliskaan. Näin, ette saa kiinni. Yritä tästä lukea. Hämmennystä. Sekoitetaan pakkaa. Millaistakohan toi duuni olis? Millaista on kävellä koteihin, joissa kaikki on ihan paskana, lapset räkäy ja kaikki on yrjöä täynnä. Pitäis varmaan lähteä mukaan joskus, ottaa vaikka Peipon nappaamaan hyviä kuvia ja sitten blurras ne. Mitä vittua ne nyt tuijottaa? Ai niin, onnistuisko se.”. Antti kysyy, mikä sosiaalityöntekijöiden kysymys olikaan. Nämä vastaavat, että voiko Antti jäädä hoitovapaalle vuodeksi. Antti vastaa napakasti ”joo, tottakai”. Sosiaalityöntekijä vastaa ”hyvä” ja työntekijät alkavat tehdä lähtöä. Antti miettii jälleen ”Mitä mä just sanoin? Ihan rauhallisesti nyt. Ei se toteudu, ei Vihanta suostu millään”. Kohtaus päättyy.

Elokuvassa asiakkaan ja työntekijöiden suhde näyttäytyy etäisenä ja työntekijät edustavat asiakkaalle uhkaa. Huomionarvoista on myös se, että vaikka työntekijöillä on ollut niin suuri huoli lapsen tilanteesta, että kotikäynti on päätetty tehdä, he eivät kuitenkaan kysy miten Antti jaksaa arkea vauvan kanssa ja voisivatko he jotenkin auttaa. Mahdollisten tukitoimien tarpeesta ei kysytä mitään asiakkaalta, vaan todetaan ainoastaan, ettei tarvetta lastensuojelulle ole. Asiakkaan tilanne on kuitenkin kuormittava jo sinällään, koska hänen vaimonsa on jättänyt hänet yllättäen ja hän on joutunut jäämään pois työelämästä ja ottamaan vastuun pienen vauvan hoitamisesta.

5.6 Pala Sydäimestä

Pala sydäimestä on draama lastensuojelutyön tekijöistä ja työn vaikutuksista tekijöidensä elämään. Sarja on kuvattu vuonna 2019 ja se on edelleen katsottavissa Yle Areenassa. Sarjan päähenkilö on sosiaalityöntekijä Rita Berg ja hänen kollegansa Laura. Sarjan alussa Rita palaa takaisin työhönsä lastensuojeluun oltuaan hyllytettynä poliisitutkinnan ajan. Ritan asiakkaana ollut pieni tyttö, Elli Saarni, on kadonnut ja Ritaa syytetään tilanteesta. Hänen poissa ollessaan hänen tilalleen on palkattu uusi johtaja, Jyrki Viherkoski. Palatessaan töihin Rita saa työparikseen kokemattoman, vastavalmistuneen Lauran. Rita ja Laura kuvataan hyvin erilaisina ihmisinä. Kyseessä on kahdeksanosainen tv-sarja ja analyysiosuus on sen vuoksi melko pitkä. Tästä syystä olen lisännyt teemoihin liittyvät alaotsikot.

5.6.1 Sosiaalityöntekijöiden luonne, ympäristö ja ulkoinen olemus

Rita kuvataan sarjassa kokeneena lastensuojelun konkarina, joka on aiemmin toiminut johtotehtävissä. Ritalla on tummat lyhyet hiukset ja hän tupakoi ja käyttää reilusti alkoholia. Rita esimerkiksi tupakoi myös työtehtävien aikana autossa, vaikka Laura on kyydissä, eikä hän tunnu välittävän passiivisen tupakoinnin haitoista, saati että hän kysyisi, häiritseekö tupakointi kyydissä olevaa. Ritalla on tapana rynnätä tilanteisiin ja ottaa oikeus omiin käsiinsä. Hän pukeutuu usein tummiin vaatteisiin kuten farkkuihin ja maihareihin. Meikkiä hän ei juurikaan käytä. Rita elää yksin eikä hänellä ole omia lapsia. Vaikka sosiaalityöntekijät kuvataan usein äidillisinä ja sarjan edetessä myös Ritasta paljastuu äidillisiä piirteitä, he ovat jostain syystä usein itse lapsettomia naisia. Laura puolestaan on yleensä pukeutunut harmaaseen villakangastakkiin, valkoiseen kauluspaitaan ja jakkuun. Hänen hiuksensa ovat poninhännällä tai avoimena ja ne ovat pitemmät kuin Ritan hiukset. Laura on vastavalmistunut ja epävarma. Hänen pukeutumisensa ja ulkonäkönsä viestittää pehmeyttä. Hänellä on perinteinen perhe, aviomies ja pieni tytär. Perheen elämä kuvataan sarjassa idyllisenä ja

harmonisena vastapainona Ritan rosoisemmalle hahmolle. Tämän kaltainen hahmoasetelma on yleinen myös poliisisarjoissa ja -elokuvissa. Esimerkiksi elokuvasarjassa Tappava ase Mel Gibsonin hahmo on yksinään viihtyvä päihteitä nappaileva kuumakalle ja työpari puolestaan rauhallinen esikaupunkialueella asuva perheenisä. Lauran aviomiehen mielestä viran vastaanottaminen lastensuojelusta erinomaisilla valtiotieteiden maisterin papereilla on kyseenalaista. Laura toteaa miehelleen haluavansa tehdä työtä, jolla on merkitystä. Tässä tulee esille kaksi mielenkiintoista seikkaa. Lauran mies pitää lastensuojelutyötä selvästi sosiaalityön alimpaan kastiin kuuluvana, jota erinomaisin paperein valmistunut maisteri ei voi haluta tehdä. Toisaalta tuodaan esille sosiaalityön kutsumusnäkökulma, jonka mukaan epämiellyttävää ja huonosti palkattuakin työtä voi tehdä, jos itse työ koetaan merkityksellisenä (Pessi, Martela & Paakkanen 2017, 112).

Sosiaalitoimistoon, jossa Rita ja Laura työskentelevät, kuljetaan ikävän ja harmaan rappukäytävän kautta. Seinillä on graffiteja. Sisälle pääsee vain kulkukortilla ja Laura kertoo Ritalle sen olevan uusi käytäntö, koska sosiaalitoimistoon on kohdistunut uhkaa. Toimiston aulassa on useita lapsia ja sen sisustus tuo enemmän mieleen lastenneuvolan odotustilan. Konttori on avomallinen. Ritan nimeltä mainitseman kollega tulee heitä vastaan todeten, että he toimivat vajaamiehityksellä ja yksi kollega on burnoutlomalla. Tällä viitataan sosiaalityön resurssipulaan. Kollega on pukeutunut kokoharmaaseen: harmaa pusero, harmaa huivi ja harmaa neuletakki. Hiukset ovat lyhyet, eikä hänelläkään ole meikkiä. Rita toteaa käynnistävänsä heti rekrytointiprosessin. Hän kuitenkin yllättyy saapuessaan työhuoneeseensa. Huoneessa on Jyrki Viherkangas, joka on Ritalle tuttu. Rita ilahtuu ja yllättyy Jyrkin tapaamisesta, mutta ilo vaihtuu tyrmistykseksi hänen kuultuaan Jyrkin saaneen hänen työpaikkansa. Rita soittaa esimiehelleen, joka kertoo, että hänen asemaansa yksikössä on jouduttu arvioimaan uudelleen, vaikka hän onkin vapautunut virkarikossyytteistä. Myöhemmin johtava sosiaalityöntekijä Jyrki Viherkangas tarjoaa Lauralle vakituista virkaa, mikäli hän tekee havainnot Ritan toiminnasta ja raportoi niistä. Ilmeisesti taustalla on ajatus, että Rita halutaan saada kiinni jostakin epäasiallisesta toiminnasta. Johdon epäeettinen toiminta näyttäytyy sarjassa muutenkin korruption, uhkailun ja asiattomuuksien muodossa. Rehellisyyttä, lahjomattomuutta, reiluuutta, esimerkillisyyttä ja luotettavuutta pidetään eettisen johtamisen tunnusmerkkeinä. Eettinen johtaminen on myös tehokkaampaa kuin epäeettinen (Sinkkonen & Laulainen 2010, 226).

5.6.2 Ammatillisuuteen ja asiakassuhteeseen liittyviä huomioita

Sarjan aloituskohtauksessa Rita on kesämökkillään ja näkee näkyjä, eräänlaisia takaumia pienestä vaaleasta työstä. Mökillä on sekaista ja pöydillä näkyy tyhjiä pulloja. Katsojalle syntyy nopeasti mielikuva, että Ritalla on ongelmia henkilökohtaisessa elämässään, mahdollisesti päihde- ja mielenterveysongelmia. Myöhemmin sarjan edetessä selviää, että Ritalla on traumataustaa jo lapsuudesta lähtien. Kuvasto on tuttua monista poliisisarjoista, joissa päähenkilö usein esitetään elämän murjomana, synkkänä, mutta silti sympaattisena hahmona. Usein poliisisarjojen päähenkilöillä on samankaltainen alkutilanne kuin Ritallakin. Hän on ollut hyllytettynä johtavan sosiaalityöntekijän työstään virkavirhe-epäilyjen vuoksi kolmen kuukauden ajan. Hänen esimiehensä, lastensuojelun johtaja, yrittää tarjota hänelle uutta virkaa ulkomailla. Esimies toteaa, että paikka on sellainen, jossa Ritan on mahdollista näyttää osaamistaan, mutta katsojalle on jälleen selvää, että Ritasta halutaan päästä eroon. Rita suhtautuu työtarjoukseen halveksivasti kuvaten sitä suojatyöpaikaksi. Esimies kuitenkin toteaa, että ”Helsingissä on sulle pelkkää pimeyttä”.

Toisaalla Laura on menossa kotikäynnille. Hän saapuu käynnille yksin ilman työparia ja vaikuttaa huolestuneelta asiasta, koska hän ei tiedä asiakkaista kuin nimet. Tämä saattaa olla myös lastensuojelun sosiaalityön todellisuutta, koska alalla vaihtuvuus on suurta ja työtehtäville joutuu joskus lähtemään äkillisesti niin, ettei asiakkaiden tietoihin ole aikaa tutustua (Wilen 2018, 10). Paikalle saapuessaan Laura kohtaa poliisipartion. Toinen poliiseista toteaa, että yksin kotikäynnille tuleminen on laitonta. Laura siis kuvataan epävarmana ja epäammattimaisena, koska hän toimii lain vastaisesti ja poliisi joutuu ojentamaan häntä. Kun he pääsevät asuntoon, joka vaikuttaa olevan tyhjillään, Laura kysyy poliiseilta, mitä hänen tulisi tehdä ja poliisit ohjeistavat häntä odottamaan asunnossa, kun he tarkastavat kellarin ja rappukäytävän. Laura jää yksin tutkimaan asuntoa ja löytää lapset lopulta majarakennelmasta parvekkeelta. Hän ottaa ystävällisesti kontaktia lapsiin kyykistymällä heidän tasolleen. Lasten äiti saapuu tuotuneena paikalle ja kysyy, mitä Laura tekee asunnossa. Laura kertoo, että naapurit ovat ilmoittaneet metelistä ja lasten itkusta.

Poliisit palaavat, mutta ilmoittavat lähtevänsä toiselle, kiireellisemmälle tehtävälle. Laura on selvästi hämmentyneen oloinen ja kysyy poliiseilta, mitä hän tekee asiakkaiden kanssa ja näkevätkö nämä perustetta kiireelliselle sijoitukselle. Poliisi vastaa, että se on Lauran harkinnassa. Lopulta Laura sanoo lasten äidille, että tämän tulee pitää huolta, ettei tilanne toistu ja poistuu paikalta luvaten soittaa perheelle vielä myöhemmin. Kohtauksessa alleviivataan, ettei Laura ole tehtäviensä tasalla. Hän tuntee kuitenkin aitoa huolta perheestä, mikä näyttäytyy lupauksessa soittaa vielä takaisin.

Rita ei oikein löydä uutta paikkaansa työyhteisössä eikä hänelle anneta työtehtäviä, kunnes Laura lähestyy häntä kysyen aiemman kotikäynnin perheestä. Rita tuntee perheen entuudestaan ja yllättyy, että lapset on palautettu kotiin. Laura toteaa hämmentyneenä, ettei hän huomannut kotikäynnillä mitään erityistä, tosin tunnelma oli hieman erikoinen. Rita ja Laura lähtevät uudelleen kiireelliselle kotikäynnille ja menevät ilman poliisia asuntoon, koska Ritan mielestä poliisin tulo kestäisi liian kauan. Asunnossa ovat äiti ja lapset ja molemmissa lapsissa on merkkejä pahoinpitelystä. Rita ja Laura ottavat lapset ja äidin mukaansa ja kaahaavat autolla pois paikalta perheen isän saapuessa. Isälle ei kerrota mitään, vaan paikalta vain poistutaan. Isä jää huutamaan ”ette vie mun lapsia”. Kohtauksessa korostuu sosiaalityöntekijöiden huostaanottajarooli.

Asiakkaiden puolesta taistelemisen teemat näkyvät vahvasti molemmissa analysoimissani sarjoissa. Asiakkaiden puolesta taistelemisen liittyy myös vallan teemoihin, koska silloin sosiaalityöntekijät tuovat valtaansa esille jopa sopimattomilla tavoilla. Rita puolustaa raivokkaasti teini-ikäistä asiakastaan Kimiä koulua ja poliisia vastaan tilanteessa, jossa asiakas on varastanut puukon käsityöluokasta ja poliisit vievät hänet raudoissa pois. Käy ilmi, ettei asiakas ole uhkaillut puukolla ketään. Rita toteaa, että on täysin ammattitaidotonta, että asiakas pidätetään koko koulun edessä, kun asia oltaisiin voitu hoitaa pyytämällä hänet sivuun. Rehtori toteaa, että teräaseiden hallussapitoon on nollatoleranssi ja hänen tehtävänsä on suojella koulua ja sen oppilaita. Rita lähestyy myös johtava sosiaalityöntekijä Viherkoskea ja pyytää tätä käyttämään suhteitaan ja valtaansa asiakkaan hyväksi. Viherkangas toteaa kuitenkin, että ”Sun työaika taitaa olla loppu”. Rita vastustelee, johon Viherkangas toteaa Ritan menevän tapaukseen liian tunteella. Tässä nähdään mieshahmon kyky suhtautua tilanteisiin järkevästi ja kylmän rauhallisesti, kun taas naishahmo menee tunne edellä. Viherkangas lisää ymmärtävänsä miksi Rita kokee tapauksen henkilökohtaisesti. Hän toteaa sen liittyvän varmaankin Ellin tapaukseen ja siihen, mitä Ellin isälle tapahtui vangitsemisiltana. Hän toteaa, että tapauksiin ei kannata mennä liikaa emotionaalisesti mukaan, koska se heikentää arvostelukykyä. Rita menee myöhemmin tapaamaan Kimiä vankilaan ja saa kuulla tämän olevan eristyksessä. Ajankohta tapaamiselle on selkeästi virka-ajan ulkopuolella, ehkä jopa yöllä, koska on pimeää. Rita vaatii saada päästä tapaamaan Kimiä ja kyseenalaistaa vankilan henkilökunnan ammattitaitoa. Hän kysyy vartijoilta, onko Kimi saanut lääkkeensä ja muistuttaa heille, että tämä on alaikäinen. Kimi on sellinsä lattialla ja hakkaa päätään seinään. Rita käskee häntä lopettamaan ja sanoo tulleensa auttamaan. Kimi on selvästi sekaisin ja hän tönäisee myös Ritaa harhaisena. Rita ei poistu paikalta eikä pyydä ketään avukseen, vaan yrittää rauhoitella Kimiä puhumalla. Lopulta Kimi alkaa itkeä ja on sen jälkeen taas ihan oma itsensä. Hän makaa sellin lattialla pää Ritan sylissä ja

kertoo koulussa sattuneesta tilanteesta. Rita silittelee hänen hiuksiaan. Kohtauksessa näkyy sekä sosiaalityöntekijän vallankäyttö, että äidillinen ja liian läheinen suhde asiakkaaseen.

Sarjassa seurataan myös teini-ikäisen Jasminin tarinaa. Jasminin vanhemmat ovat eronneet ja isällä on uusi perhe. Jasmin ei voi enää asua äitinsä luona ja on mennyt ennalta ilmoittamatta isänsä uuden perheen luo. Äitipuoli on kuitenkin soittanut sosiaalitoimistoon ja kertonut, että tilanne on kriisissä. Rita ja Laura lähtevät kotikäynnille. Jasmin on Ritalle ennestään tuttu, koska Rita on ollut mukana, kun hänen huoltajuuttaan on selvitelty vanhempien eron aikaan. Tarinan mukaan Rita on myös antanut Elli Saarnin väliaikaisen huoltajuuden tämän isälle, ja ottanut äidiltä tapaamisoikeuden pois. Tässä tulee esille, että sarjan tekijöillä ei ole ehkä ollut ihan selvyyttä sosiaalityön kentän työnjaosta, koska lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät yleensä tee huoltajuuteen liittyviä päätöksiä, vaan ne joko sovitaan lastenvalvojalla vanhempien kesken, tai sitten niistä päätetään oikeudessa. Äitipuoli on haluton pitämään Jasminia heillä ja hän ehdottaakin, että Jasminille hankittaisiin oma asunto. Rita on selvästi kohtauksessa vihainen äitipuolen käytöksen vuoksi ja tuo vihansa myös esille puheessa ja äänenpainoissa. Myöhemmin Jasminille hankitaan kuitenkin oma asunto. Laura lähtee hankkimaan Jasminin kanssa huonekaluja ja muita tarvikkeita ja Rita sanoo hoitavansa maksusitoumuksen teon. Tämä on poikkeuksellista, koska todellisuudessa lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä tuskin olisi aikaa käyttää tällaiseen konkreettiseen asiakkaan tukemiseen. Tällainen toiminta näyttäytyy myös Toisen kanssa -sarjassa, kun Saara lähtee asiakaslapsen kanssa vaateostoksille. Todellisessa tilanteessa asiakkaan välttämättömissä hankinnoissa voi konkreettisesti avustaa esimerkiksi perhetyö tai sosiaaliohjaaja, sosiaalityöntekijä mahdollistaa taloudellisen tuen.

Sarjojen sosiaalityöntekijät ajautuvat asiakkaidensa kanssa liian läheisiin suhteisiin, joissa ammatillisuuden rajat rikotaan toistuvasti. Laura kertoo tapaamisilla Jasminille omasta henkilökohtaisesta elämästään, lapsestaan ja omasta kotoa muutostaan. Todellisuudessa sosiaalityöntekijät voivat toki itse arvioida, paljonko henkilökohtaisesta elämästään he haluavat paljastaa asiakkaille, mutta siihen ei yleensä varsinkaan lastensuojelussa kannusteta. Yleensä kovin henkilökohtaisia välejä ja omista asioista puhumista asiakkaiden kanssa vältetään, jotta suhde pysyisi ammattimaisena.

5.6.3 Työssä jaksaminen ja liiallinen omistautuneisuus

Rita ja Laura vievät ensimmäisessä jaksossa sijoittamansa lapset ilmeisesti päivystävään sijaisperheeseen, josta todetaan, että vain toinen lapsista mahtuu jäämään. Rita yrittää neuvotella

asiasta, mutta sijaisisä viittaa Ritän aiempaan virkavirheeseen ja haluaa keskustella vain hänen kollegansa (Lauran) kanssa. Laura kysyy sijaisisältä, onko hänellä tietoa muista mahdollisista paikoista joihin lapsia voisi tarjota. Sijaisisä tiuskaisee, että teidänhän se pitäisi tietää. Hän onkin oikeassa, todellisuudessa ei voi olla sijaisperheiden vastuulla tietää asiaa. Laura näyttäytyy jälleen epäpätevänä. Hän on epävarmuudestaan huolimatta kuitenkin selvästi taitava lasten kanssa, puhuu heille ystävällisesti ja rohkaisevasti. Hän toteaaakin Ritalle, että lapset ovat ihania ja heistä saa voimaa. Laurassa näkyy äidillisyyttä, joten onkin kiinnostavaa, että sarjan edetessä hän alkaa laiminlyödä työnsä vuoksi omaa perhettään ja omaa lastaan. Hän näkee asiakaslasten ja nuorten hädän ja aikuisen kaipuun, mutta sulkee silmänsä omalta perheeltään ja työnsä vaikutuksilta perheeseen. Laura laiminlyö perhettään ja omaa lastaan toistuvasti, mutta asiakkaille hän sekä soittelee itse, että vastailee asiakkaiden soittamiin puheluihin vapaa-ajallaan, eikä rajaa työtään ja vapaa-aikaansa millään tavoin. Sarjassa nähdään esimerkiksi kohtaus, jossa Lauran työtehtävä venyy, vaikka hänen miehellään olisi tärkeää menoa. Laura toteaa tuhtuneelle miehelleen vain ”anteeksi” ja sulkee puhelimen jatkaen työskentelyä. Kaupassa Lauran vieraantumista perheestään kuvaa se, ettei hän tiedä mitä jogurttia hänen tyttärensä syö. Laura kokee selvästi huonoa omatuntoa perheensä laiminlyönnistä, mutta ei kuitenkaan muuta toimintaansa.

Lastensuojelutyölle on toki ominaista, että satunnaisesti työpäivät saattavat venyä yli virka-ajan, mutta sarjassa siitä on tehty normi. Toisaalta sarjassa kuitenkin puhutaan jaksamisen teemoista ja burnoutlomista. Konkari Rita ohjeistaa Lauraa rajaamaan työtään ja hankkimaan vapaa-ajalle muuta ajateltavaa ”koska muuten ei jaksaa”, mutta hän ei itsekään lopulta toimi niin, vaan on Lauran tavoin täysin sidoksissa työhönsä myös vapaa-aikana. Laura soittelee myös Ritalle työajan ulkopuolella. Johtava sosiaalityöntekijä Viherkangaskin muistuttaa Lauraa siitä, että hänellä on omakin perhe, kun Laura alkaa keskittyä liikaa asiakkaiden asioihin. Toisaalta myös Viherkangas itse laiminlyö omaa perhettään työnsä vuoksi unohtaen esimerkiksi poikansa syntymäpäivät. Lauran aviomies vitsailee illallisella tuttaville, että hän voisi luulla Lauralla olevan suhde, koska tämä lähtee keskellä yötä keikoille, joista mies ei tiedä mitään. Mies ottaa illallispöydässä Lauralta työpuhelimensa pois. Mies vaikuttaa kuitenkin loputtoman kärsivälliseltä suhteessa Lauran työhön. Ainoastaan viimeisessä jaksossa, kun Laura lupauksistaan huolimatta lähtee lapsensa joulujuhlasta asiakasta noutamaan, mies suuttuu ja kävelee pois. Sarjan lopussa Laura palaa kotiin ja löytää lappusen, jossa mies kertoo lähteneensä tyttären kanssa vanhempiensa luo. Lauran ja hänen perheensä tarinan jatko jää avoimeksi, mutta vaikuttaa siltä, että Laura uhrasi perheensä työlleen.

Sekä Ritalla että Lauralla yksityiselämän ja työn väliset rajat hämärtyvät. He pitävät puhelimiaan päällä vuorokaudet ympäri ja lähtevät heti työtehtäville, kun puhelin soi. He ohjeistavat asiakkaitaan, että heille saa soittaa koska tahansa, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Myös tämä on poliisisarjamaista, koska niissäkin poliisit vaikuttavat olevan töissä vuorokaudet ympäri vailla yksityiselämää. Laura esimerkiksi soittaa yöllä Ritalle, että asiakaslapsi on kadonnut sijaishuoltopaikasta. Laura ja Rita lähtevät välittömästi mukaan etsintöihin. Sarjassa ainoita sosiaalityöntekijöitä vaikuttavat olevan Rita ja Laura. He hoitavat kaikki asiakkaisiin liittyvät työtehtävät, eikä esimerkiksi sosiaalipäivystystä mainita lainkaan. Todellisuudessa virka-ajan ulkopuolella hoidettavat kiireelliset tehtävät hoitaa sosiaalipäivystys. Sarjan juonen kannalta ratkaisu on ymmärrettävä, mutta se ei ole todellisuutta vastaava. Sarja luo vahvasti sellaista kuvaa, että sosiaalityöntekijät ovat aina töissä, tai jos eivät ole, niin ainakin ajattelevat töitä. Sosiaalipäivystys mainitaan vasta sarjan viimeisessä jaksossa, kun sairaalasta soitetaan jouluna johtava sosiaalityöntekijä Viherkankaalle. Tämä toteaa, että heillä on joulutauko ja että tällaisia tilanteita varten on sosiaalipäivystys. Tehtävää ei kuitenkaan ohjata sosiaalipäivystyksen hoidettavaksi, vaan Viherkangas lähtee sairaalaan itse. Hahmon toiminta on siis puheisiin nähden ristiriitaista.

Sosiaalityöntekijöiden jaksamisesta ja kuormittuneisuudesta puhutaan paljon. Työterveyslaitoksen teettämässä tutkimuksessa (Salo ym., 2016) havaittiin, että sosiaalityöntekijöillä on kohonnut riski joutua työkyvyttömiksi mielenterveysongelmien vuoksi. Tätä selittää työn stressaavuus, vaativuus ja resurssien vähäisyys. Erityisesti asiakastyöhön on liian vähän resursseja. Toisaalta tutkimuksessa mainittiin, että asiakkaiden auttamisesta saatava ilo on yksi jaksamisessa auttava tekijä. Oman työn rajaaminen on kuitenkin iso osa sosiaalityöntekijän ammattitaitoa. Rita toteaaakin sarjassa Lauran tarvitsevan nollausstrategian. Ritan mukaan nollaus voi olla ”Kovaa urheilua, lääkkeitä, seksiä tai jotain. Kyllä sä voit kokeilla postimerkkeilyäkin”. Myöhemmin Laura lähtee lenkille ja sanoo miehelleen sen olevan vastapainoa työlle. Samana iltana ennen nukkumaanmenoa Laura makaa miehensä kainalossa ja näyttää huolestuneen mielteliäältä. Ilmeisesti lenkkeily ei saanut asiakastapauksia pois hänen mielestään.

5.6.4 Sukupuoli ja seksuaalisuus

Kun Rita on tutkinnassa kuulusteltavana koskien virkarikossyytettään, hän kertoo järjestäneensä Elli Saarnille ja hänen isälleen Akselille turvallisen paikan, jossa he voivat asua. Tämä paikka on Ritan oma mökki. Myöhemmin tulee ilmi, että Ritalla on ollut romanttinen suhde asiakkaan isän kanssa. On poikkeuksellista ja epäammattimaista, että sosiaalityöntekijä majoittaisi asiakkaita omaan kotiinsa

tai mökilleen. Myös romanttisiin suhteisiin ryhtyminen asiakkaiden kanssa on sosiaalityön eettisten normien vastaista. Ritaa uhataan virka-aseman menetyksellä ja vankeustuomiolla, mikäli esille tulee seikkoja, jotka ovat voineet vaikuttaa hänen arvostelukykyynsä Elli Saarnin huoltajuuskiistassa. Kuulustelun jälkeen Rita ryyppää ja tupakoi kotonaan. Hän soittaa sosiaalityön johtajalle ja kertoo ottavansa vastaan tarjotun työpaikan ulkomailta. Myöhemmin hän kuitenkin peruu päätöksensä.

Eräässä kohtauksessa Rita kuvataan kapakassa kumoamassa shotteja ja myöhemmin harrastamassa seksiä seisaaltaan porttikongissa juuri baarissa tapaamansa miehen kanssa. Seksin aikana Rita muistelee seksiä Akselin kanssa ja näyttää kärsivältä. Rita kuvataan toisaalta seksuaalisesti vapaana vahvana naisena, mutta kuva vesitetään, kun seksin annetaan ymmärtää olevan ainoastaan pahan olon ilmentymä ja naisen haaveilevan kuitenkin rakkautta sisältäneestä seksistä jonkun merkityksellisen kumppanin kanssa. Valentin ja Freemanin (2004) tutkimuksessa todettiin, että naissosiaalityöntekijät esitetään usein sopimattomalla tavalla seksuaalisuutena ja sopimattomiin seksuaalisiin suhteisiin ajautuvina.

Mieshahmot ovat elokuvissa ja tv-sarjoissa yleensä naisia useammin johtotehtävissä. Näin on myös sarjassa Pala Sydäimestä. Eräässä kohtauksessa johtava sosiaalityöntekijä Jyrki Viherkangas valmistautuu ilmeisesti meikkaajan tuolissa tv-lähetystä varten. Vieressä seisova toimittaja toteaa, että ”Tosi kiva nähdä kerrankin mies puhumassa näistä asioista. Sossussa on ollut pitkään melkoinen naisvalta.”. Kommentilla annetaan ymmärtää, että mies on ainoastaan sukupuolensa perusteella naista parempi asiantuntija. Sarjassa on lisäksi aiemmin tullut ilmi, että Jyrki Viherkankaalla ei ole juurikaan kokemusta lastensuojelusta, vaan hän on ollut aiemmin töissä vankilassa. Tästä huolimatta hänen asiantuntijuuttaan ei kyseenalaisteta, vaan pikemminkin nostetaan jalustalle. Ohjelma on jonkinlainen keskusteluohjelma, jonka alussa kerrotaan Elli Saarnin tapauksesta. Toimittaja toteaa lastensuojelun olevan ”kriisissä” ja puhuu resurssipulasta ja että haastateltavaksi on saatu Keskisen lastensuojelun johtava sosiaalityöntekijä. Myöhemmin lastensuojelun johtaja katselee ohjelmaa läppäritään ja hymyilee tyytyväisenä. Ohjelmassa Viherkangas kertoo vankilan käytännöistä ja varhaisesta puuttumisesta vankien ongelmiin. Toimittaja kysyy, näkyykö tällainen toiminta nyt myös lastensuojelussa. Viherkangas toteaa perehtyneensä hyvin yksikkönsä lähistoriaan ja että sen traagisuus koskettaa myös häntä. Viherkangas kertoo, että nyt pyritään luomaan aukoton systeemi, joka koostuu jatkuvasta vertaisarvioinnista. Lastensuojelun johtaja kirjoittaa Viherkankaalle tekstiviestin, jossa lukee ”hienoa!”. Viherkangas jatkaa, että jatkossa perheiden omaa vastuuta aletaan lisätä ja että tämä on hyvinvointiyhteiskunnan muutosaikaa ja lastensuojelunkin on pakko uudistua.

Myös todellisuudessa miehiä toivotaan usein sosiaalialalle ”miehenmalleiksi ja järjestyksenpitäjiksi” ja toisaalta miesten osuus sosiaalialan johtotehtävissä on suhteellisesti suurempi. Mieheyteen ja maskuliinisuuteen liitetään usein oletus, että miehillä on sisäänrakennettu kyky johtaa ja heidän osaamisensa on sukupuolen perusteella naisia parempi. Miehet ja naiset eivät siis ole urakehityksessä tasavertaisia keskenään. Mielikuvat miesten asiantuntijuudesta rakentuvat nopeammin kuin naispuolisten kollegojen ollessa kyseessä. (Alanko & Orjasniemi 2018.)

5.6.5 Professio ja valta

Sarjan sosiaalityöntekijöiden toiminnassa korostuu yksin pärjäämisen kulttuuri. Erityisesti Rita toimii yksin ja asettaa usein itsensä suoranaiseen vaaraan. Tämä tulee esille, kun Rita lähtee tapaamaan Elli Saarnin äitiä Jessiä. Myöhemmin Jessi tulee etsimään Ritaa sosiaalitoimistolta ja käyttäytyy uhkaavasti sosiaalityöntekijä Hannelea kohtaan. Hannele toteaa Ritan olevan keikalla, mutta että Ritan olinpaikka ei sinänsä kuulu Jessille. Hän sanoo Jessille: ”Tiedän että sä olet kokenut kovia. Niinhän me kaikki täällä”. Näin sanomalla sosiaalityöntekijä asettaa itsensä asiakkaan asemaan ja rinnastaa oman työnsä raskauden asiakkaan tilanteeseen. Tätä voidaan pitää epäammattimaisena ja asiattomana käytöksenä asiakasta kohtaan. Hannele kysyy kuitenkin, onko Jessi saanut mistään apua, ja tarjoaa hänelle korttia, jossa on ilmeisesti jonkin auttavan tahon yhteystiedot. Myöhemmin Jessi on vaanimassa Ritaa rappukäytävässä ja pahoinpitelee tämän. Rita ei yritä tilanteessa puolustautua tai paeta, vaan ottaa iskut vastaan. Myöhemmin, kun Viherkangas löytää pahoinpidellyn Ritan, tämä kieltää häntä soittamasta apua. Hän siis ilmeisesti kokee ansainneensa pahoinpitelyn. Käytyään lääkärissä ja toivuttuaan hieman vammoistaan Rita lähtee jälleen yksin etsiskelemään Jessiä huumeporukoista.

Rita ja Laura selvittelevät huoltajuuskiistaa tilanteessa, jossa äiti on kuolemassa syöpään ja 8-vuotias esikoinen on päätyvässä kuoleman jälkeen biologiselle isälleen. Lapsi on kuitenkin kokenut isäpuolen isäkseen. Tilanteessa Laura pohtii, pitäisikö heidän nyt vain painostaa biologista isää luopumaan huoltajuudesta, kun taas Rita on sitä mieltä, että lapsen etu pitää ensin selvittää. Kun he käyvät tapaamassa biologista isää, Rita on häntä kohtaan hyökkäävä ja asiakas kokee sen uhkailuna. Merkityksellistä on, ettei biologisessa isässä näy olevan varsinaisesti mitään vikaa, vaan hän on tavannut poikaansa säännöllisesti. Kun isä on viemässä poikaa ulkomaille, Rita yrittää tehdä virka-apuhälytyksen lentokentälle, koska lasta ollaan viemässä luvatta maasta. Kuitenkin isä on ilmeisesti pojan huoltaja, joten mitään rikollista ei ole tapahtumassa. Ritan mielestä tilanne on hätätilanne, koska kuoleva äiti haluaa nähdä poikansa. Sosiaalityöntekijä siis antaa henkilökohtaisten tunteidensa

ja oman moraalinsa määrittellä työtään, vaikka toiminta ei olisi lain mukaista. Rita ryntää lentokentälle ja näyttää vallan merkinä ”virkamerkkiään” sanoen olevansa lastensuojelusta, jotta pääsee läpi lähtöselvityksestä. Johtava sosiaalityöntekijä ei myönnä virka-apua, koska hän ei voi ottaa riskiä siitä, että lehdistö saisi tietää tapauksesta. Esimies esiintyy siis byrokraattisena ja tunteettomana, Rita puolestaan asiakkaan tunteista välittävänä.

Rita yrittää onkia toimittajalta tietoja Elli Saarnin tapauksesta, ja toimittaja sanoo tietojen ”maksavan”, koska Rita ei ole vielä kertonut lehdille omaa tarinaansa. Todellisuudessa lastensuojelun sosiaalityöntekijä on vaitiolovelvollisuuden piirissä eikä hän voisi missään nimessä antaa haastattelua lehdille asiakastapauksesta. Rita sortuu työssään arveluttavaan ja rikolliseen toimintaan, koska hän katsoo tarkoituksen pyhittävien keinot. Hän murtautuu erään miehen vajaan rikkomalla siitä ikkunan kivellä, koska epäilee miehen olevan Elli Saarnin katoamisen takana. Tämä voidaan nähdä äärimmäisenä vallankäytön muotona, koska edes laeista ei tarvitse välittää, jos työtehtävät ja oma moraalit vaativat toimimaan lainvastaisesti.

Rakenteellinen sosiaalityö näkyy sarjassa Lasten Kaupunki -nimisen hankkeen kehittämisessä, mutta myös kohtauksessa, jossa Rita vaatii tuttua toimittajaa kirjoittamaan rakenteellisesta muutoksesta. Rita on tuhtunut siitä, että lastensuojelua tehostetaan kohdista, joista ei voi tehostaa. Ritan mukaan yhteiskunnassa menee kilpailukyyn ja tuottavuuden nimissä vähitellen kaikki, mitä on vuosikymmenet rakennettu. Todellisuudessa rakenteelliseen sosiaalityöhön ja kehittämistyöhön ei ole riittävästi aikaa ja resursseja (Kivipelto 2021, 24). Sosiaalityön ylempi johto näyttäytyy sarjassa uusliberalistisena ja taloudellisiin puoliin keskittyvänä. Uusliberalismissa hyvinvointivaltio ja sen vastuu kansalaisistaan nähdään ongelmallisena ja New Public Management -ajattelun mukaan julkishallintoa tulisi johtaa kuten yksityistä sektoria keskittyen tuottavuuteen (Juhila 2006, 70;72). Sarjassa johtava sosiaalityöntekijä joutuu tasapainoilemaan selvästi oman moraalinsa ja häntä ylempänä olevien käskyjen välillä. Merkittävää on se, että vaikka Viherkangas on mieshahmo ja ylempänä suhteessa naisalaisiinsa, hänen omat esihenkilönsä ovat naisia. Tämä näkyi myös Sallin tutkimuksessa. Ylempi johto näyttää olevan täynnä epäasiallisuuksia, asioiden salailua ja korruptiota. Viherkankaan vaimo saa korkean viran ja ehtona sille on, että Viherkangas toimii Lasten kaupunki -hankkeessa kuten häneltä odotetaan. Sarjan sosiaalityöntekijät siis väärinkäyttävät valtaansa aina ylempää johtoa myöten.

Asiakasnuori Jasmin tulee raskaaksi aikuiselle miesystävälleen ja synnyttää keskosvauvan. Sairaalassa lääkäri toteaa joutuvansa tekemään asiasta lastensuojeluilmoituksen, koska tilanteessa on

myös seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuus. Lisäksi lääkäri toteaa sosiaalityöntekijöille, että vauvan mahdollinen tuleva huostaanotto on selvitettävä. Laura kommentoi, että eikö lääkäri mene asioiden edelle. Tässäkin kohtauksessa vaikuttaa siltä, kuin lääkäriillä olisi valta päättää huostaanotoista sosiaalityöntekijöiden ohi. Vastaava tilanne nähtiin elokuvassa 8pallo. Lääkäri on sitä mieltä, että tässä vaiheessa raskautta tehty aborttiryitys on tuomittavaa ja että hän tekee voitavansa, etteivät tällaiset ihmiset pysty jatkossa enempää vahingoittamaan lasta. Lääkäri toteaa, että ”haluaa viedä vauvan huoltajuuskysymyksen eteenpäin jotain muuta, kuin teidän kautta”. Tällöin Rita ja Laura vain vilkaisevat toisiaan huolestuneina ja kohtaus päättyy. Seuraavassa kohtauksessa Rita pyytää Lauraa jäämään sairaalaan Jasminin kanssa ja hän yrittää sillä aikaa estää lääkärin ”huostaanottovaatimuksen”. Lisäksi Rita ohjeistaa Lauraa puhuttamaan Jasminia, koska heidän on saatava tietää, kuka vauvan isä on. Myöhemmin Rita vielä anelee johtavaa sosiaalityöntekijää Jyrki Viherkangasta auttamaan vauvan asiassa, että ”huostaanottovaatimus” saataisiin peruutettua. Lopulta Viherkangas lupaa puhua lääkärin kanssa asiasta. Lääkärin professio ja valta siis menevät sosiaalityöntekijän ja jopa johtavan sosiaalityöntekijän profession ja vallan edelle. Aiemmassa kotikäyntikohtauksessa Laura kyselee poliiseilta, pitäisikö hänen tehdä kiireellinen sijoitus. Elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijöiltä puuttuu siis sekä asiantuntijuus että valta suhteessa muihin, vahvempiin ja tunnetumpiin professioihin.

Sarjassa mainitaan, että sosiaalityöntekijän koulutustausta on valtiotieteiden maisteri. Sosiaalityön professioon viitataan myös Inka Hannosen sarjasta Ylelle kirjoittamassa artikkelissa. Artikkelia varten ei kuitenkaan ole haastateltu sosiaalityöntekijöitä, vaan perhetyössä toimivia sosiaaliohjaajia. Artikkelissa kerrotaan, että haastatellut työskentelevät lastensuojeluyksikön perhetyön sosiaaliohjaajina. Heidän koulutustaustaansa ei artikkelissa mainita, mutta perhetyöntekijöiden koulutustaustana on useimmiten sosionomi (AMK), yhteisöpedagogi (AMK), sairaanhoitaja (AMK), tai kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Joissakin yksiköissä perhetyöntekijänä voi työskennellä myös esimerkiksi lähihoitajan tai nuorisotyöntekijän koulutustaustalla.

Sarjan viimeisessä jaksossa Rita on menettänyt työnsä ja hänet on tuomittu rikoksesta. Hänen elämänsä on täysin raiteiltaan ja hän juo runsaasti. Hänet kuvataan istumassa parvekkeen kaiteella ilmeisesti harkiten itsemurhaa. Laura puolestaan on Jasminin luona ja Jasmin kertoo hänelle eksyneensä aiemmin Nuuksiossa ja että hänet pelasti outo vanha nainen. Nainen oli aluksi ystävällinen, mutta sitten ei halunnut päästää Jasminia lähtemään, joten tämä oli karannut ikkunasta. Laura ymmärtää, että kyseessä on Ritan mökkinaapuri Tyyni. Hän soittaa asiasta heti Ritalle. Rita ja Laura ryntäävät naapurin mökille ja Rita haluaa tarkastaa siellä paikat ja tarkastaakin, ilman poliisin

läsnäoloa tai etsintälupaa. Naapuri uhkaa tehdä heistä molemmista rikosilmoituksen. Laura syyttää Ritaa siitä, että Rita on vetänyt hänet mukaan ”sairaaseen maailmaansa” ja että hän on lähtenyt perheensä luota liian monta kertaa. Rita muistuttaa, että Laura itse soitti hänelle. Laura sanoo, ettei halua päätyä samanlaiseksi kuin Rita, mustaksi aukoksi. Lopulta paljastuu, että mökkinaapuri on ollut Ellin katoamisen takana ja Elli on elossa hänen luonaan. Sarjan loppukohtaus on kuin jännityssarjasta, kun Rita hyppää liikkuvaan veneeseen pelastamaan Elliä.

5.7 Toisen kanssa

Sarja Toisen kanssa kertoo lastensuojelun sosiaalityöntekijä Saarasta ja hänen kollegastaan Helenasta. Sarjassa keskitytään kuitenkin enemmän Saaran elämään ja sitä seurataan sosiaalityön asiakastapausten rinnalla. Saaralla on tummat pitkät hiukset ja hän on luonnollisen kaunis. Sarjan aloituskohtauksessa kuvataan läheltä Saaraa, kun hän puhuu siitä, miten asiakaslapsi Olivia on sopeutunut hyvin sijaisperheeseen. Olivian vanhemmat ovat paikalla ja käy ilmi, että hänet on sijoitettu isän juomisen vuoksi. Vanhemmat haluaisivat Olivian kotiin, ja äiti sanoo, että he auttavat Olivian kanssa isää pysymään raittiina. Saara toteaa, ettei lapsi voi toimia vanhemman terapeuttina. Olivia itse kommentoi olevansa yli 12-vuotias, joten hänen sanaansa on kuunneltava. Hän haluaa palata heti kotiin. Saara näyttää epävarmalta ja kysyy sijaisäidin mielipidettä asiaan. Sijaisäiti toteaa, että ”onhan Pentti ollut jo vuoden juomatta”. Seuraavassa kohtauksessa Olivia on lähdössä vanhempiansa kanssa. Toinen sosiaalityöntekijä Helena Parikka, jota esittää jälleen Laura Malmivaara, kysyy Saaralta, puretaanko huostaanotto nyt. Saara vastaa, että puretaan, koska ”Olivia tietää oikeutensa”. Sarjassa nähtävä sosiaalitoimisto on ulkoisilta puitteiltaan hyvin tyyppillisen sosiaalitoimiston näköinen. Käytävän vierustoilla on tuoleja ja seinällä maailmankartta. Saaran työhuone on kuitenkin värikäs ja viihtyisä. Siellä on seinällä lasten piirustuksia ja hyllyillä leluja.

Myöhemmin Olivia palaa Saaran luo ja toteaa tämän olleen oikeassa. Isä oli sortunut juomaan heti Olivian palattua kotiin. Olivia haluaa tietää, voiko hän palata sijaisperheeseen. Saara vastaa, että eilinen päätös voidaan vielä perua. Todellisuudessa huostaanoton purku on pitkä ja harkittu prosessi, jota edeltää usein koekotiutus (lastensuojelulaki 49§, 3. momentti). Purkupäätöstä ei voida noin vain perua seuraavana päivänä, vaikka tilanne muuttuisikin. Huostaanottoa ei myöskään pureta ainoastaan sillä perusteella, että 12 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii, vaan tilanne on kartoitettava laajemmin. Olivia kysyy, onko Saaralla itsellään lapsia ja Saara vastaa ei. Olivia toteaa: ”no onneks sulla on mut”. Myöhemmin Saara törmää Alkossa Olivian äitiin Oiliin. Olilla on musta silmä. Saara huudahtaa Oilin nimen ja ryntää hänen luokseen kysymään onko kaikki kunnossa. Yleensä sosiaalityöntekijöitä

ohjeistetaan olemaan lähestymättä tai edes tervehtimättä asiakkaita vapaa-ajalla, elleivät asiakkaat tervehti ensin. Näin varmistetaan asiakkaiden yksityisyydensuoja. Asiakastapauksista puhumista on ehdottomasti vältettävä julkisilla paikoilla ja se koskee myös puhelimesta puhumista. Saara alkaa kuitenkin Alkon jonossa neuvoa Oilia siitä, ettei tämä auta toiminnallaan (hakemalla alkoholihuomia) Penttiä. Hän siis myös puhuu julkisella paikalla asiakkaan salassa pidettävistä asioista. Oili näyttää lisäksi tilanteessa ahdistuneelta ja yrittää koko ajan poistua paikalta, mutta Saara suorastaan roikkuu hänen perässään ja vaatii saada auttaa.

Sarjassa seurataan päähenkilö Saaran henkilökohtaista elämää työtehtävien rinnalla. Tämä tekee hahmosta hyvin inhimillisen ja helposti lähestyttävän. Myös Saaran kollega Helenan elämästä paljastuu sarjan edetessä surullisia vaiheita, jotka selittävät hahmon käyttäytymistä. Ensimmäisessä jaksossa käy ilmi, että Saara ja hänen miehensä Touko kärsivät lapsettomuudesta. Saara saa kuulla lääkäriltä, että raskaaksi tulo on erittäin epätodennäköistä. Touko ei kuitenkaan halua adoptiolasta. Saara päättää yrittää päästä yli vauvahaaveistaan ja keskittyä parisuhteeseen. Saara ja Touko lähtevät yhdessä Saaran sukulaisten juhliin. Kesken matkan Touko kuitenkin ilmoittaa, ettei hän voi tulla juhliin, koska Saaran sukulaiset ovat liian tungettelevia lapsettomuusasian suhteen. Saaran mielestä Touko liioittelee, mutta tämä on järkähtämätön ja vaatii saada jäädä pois autosta. Saara menee lopulta juhliin yksin.

Juhlissa Saara alkaa riidellä sisarensa Susannan kanssa lapsettomuudestaan ja lähtee lopulta yksin rantasaunan laiturille ryyppäämään. Myös sarjassa Pala sydäimestä alkoholin liikkakäyttö on päähenkilön ratkaisu vaikeiden tunteiden ja ristiriitojen käsittelyyn. Äkkiä Saara havaitsee järvestä uivan miehen, joka nousee yllättäen vedestä laiturille. Mies esittäytyy Matiksi. Saara ja Matti alkavat jutella ja ryyppiskellä yhdessä ja Saara kertoo Matille tilanteestaan. Lopulta he päätyvät saunakamariin harrastamaan seksiä. Tämä tosin käy ilmi vasta myöhemmin, samoin se, että Saara tulee sen seurauksena yllättäen raskaaksi. Matti ottaa kondomit puheeksi, mutta Saara toteaa, ettei hän voi tulla raskaaksi. Myöhemmin Saara kertoo kollegalleen Helenalle, että lapsi ei ole Toukon vaan ”erään Matin”, ja kysyy mitä hänen pitäisi tehdä. Helenan ensimmäinen kysymys on, onko Matti hyvän näköinen. Touko löytää Saaran tekemät positiiviset raskaustestit kodin vessasta ja ilahtuu. Saara ei aluksi pysty kertomaan hänelle totuutta lapsen isästä, vaan päätyy teeskentelemään, että lapsi on Toukon. Asian uskottavuus Toukon näkökulmasta tuntuu kuitenkin oudolta, koska hetken aiemmin Touko ja Saara keskustelivat siitä, etteivät ole harrastaneet seksiä keskenään moneen kuukauteen. Lopulta Saara paljastaa omatunnontuskissaan totuuden ja ehdottaa Toukolle, että he salaisivat totuuden muilta ja kasvattaisivat lapsen yhdessä. Touko järkyttyy pettämisestä ja he päätyvät

eroamaan ja myymään yhteisen asuntonsa. Lapsettomuuden tuskan sekä pettämisen ja sitä seuranneen parisuhteen päättymisen kuvaaminen tuo Saaran hahmoon inhimillisyyttä. Hän on sosiaalityöntekijä, mutta tekee elämässään itsekin virheitä ja kokee vaikeita asioita.

Alkossa tapahtuneen välikohtauksen jälkeen Olivia saapuu äitinsä kanssa Saaraa tapaamaan. Saara lupaa hankkia heille paikan turvakodista ja järjestää jonkun hakemaan tavarat perheen kodista. Myöhemmin sosiaalitoimistoon saapuu tieto, jonka mukaan Olivia ei ole mennyt yöksi sijaiskotiin. Saara epäilee, että Olivia on äitinsä luona turvakodilla ja lähtee yksin etsimään häntä sieltä. Saara saapuu huoneiston ovelle, soittaa ovikelloa ja koputtaa. Kukaan ei kuitenkaan avaa ovea, joten Saara soittaa poliisit avuksi. Huoltomies avaa oven, ja Saara astelee sisään asuntoon. Poliisit kävelevät perässä. Mikäli tilanne olisi todellinen, poliisit menisivät edeltä asuntoon ja varmistaisivat tilanteen turvallisuuden. Olivian koko perhe on paikalla. Isä Pentti kantaa pöytään pullaa. Pullalautasella on puukko. Saara ihmettelee, mitä Pentti tekee turvakodissa, ja onko hän tullut sisään väkisin. Todellisuudessa virallisissa turvakodeissa on henkilökuntaa paikalla ympäri vuorokauden. Oili kertoo pyytäneensä Pentin paikalle. Saara alkaa nuhdella Oilia siitä, onko tämä valmis uhraamaan lapsensa turvallisuuden ”jonkun juopon äijän takia”. Kielenkäyttöä voitaisiin pitää sosiaalityöntekijälle asiattomana (vrt. laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista). Kielenkäyttö on myös provosoivaa, eli Saara ei ehkä suhtaudu tilanteeseen riittävällä vakavuudella ja myös hän asettaa itsensä tarpeettomaan vaaraan. Pentti alkaa käyttäytyä uhkaavasti Saaraa kohtaan ja sanoo, ettei tämä voi tulla painostamaan hänen perhettään. Saara kysyy, lähteekö Pentti pois paikalta. Silloin Pentti raivostuu ja nappaa veitsen käteensä ja hyökkää Saaraa kohti huutaen ”Mua ei ämmät määräile”. Poliisit ottavat Pentin kiinni ja toteavat, että kyseessä on viranomaisen uhkailu ja päällekkarkaus. Tässä sosiaalityöntekijää jälleen ämmittelään ja häneltä riistetään sitä kautta valtaa.

Saaran seuraava asiakastapaus on Ella-tyttö, joka on menettänyt vanhempansa onnettomuudessa. Ella ei suostu uskomaan tapahtunutta todeksi. Saara kuvataan sarjassa herkkänä ja kilttinä ihmisenä, joka selvästi välittää asiakkaistaan. Hänellä on aikaa lukea satuja Ellalle. Hänen yksityiselämänsä valtava kriisi (oma uskottomuus ja avioero) ei näytä aluksi juurikaan vaikuttavan hänen työhönsä tai työkykyynsä. Vaikka hän yksityisesti selvästi kärsii, hän yrittää hoitaa työnsä kuten ennenkin. Sarjan edetessä pidemmälle tämä kuitenkin muuttuu ja hän alkaa suhtautua joihinkin asiakkaisiin jopa aggressiivisesti.

Saara viettää asiakkaansa Ellan kanssa aikaa jopa muutaman tunnin kerrallaan ja lähettää sen ajaksi Ellan tädin kaupungille. Sillä aikaa hän vie salaa Ellan ostamaan uusia housuja, koska Ellalle sattui

pissavahinko. Hän kävelee kadulla Ellan kanssa käsi kädessä. Todellisuudessa lastensuojelun sosiaalityöntekijällä tuskin olisi näin paljon kiireetöntä aikaa uhrattavana yhdelle asiakkaalle. Kiire ja työn kuormittavuus eivät näyttäydykään Toisen kanssa -sarjassa samoin kuin Pala sydäimestä -sarjassa. Kuitenkin niissä on samoina elementteinä epävarmuus (Laura ja Saara) sekä asiakkaiden asioihin liian tunteella ja henkilökohtaisella tasolla paneutuminen ja ammatillisten rajojen hämärtyminen. Saara hypistelee kaupassa vauvan vaatteita ja kertoo Ellalle olevansa raskaana. Ellan täti on sattumalta samassa kaupassa. Kuultuaan Saaran raskaudesta Ella toteaa, että pitäisiköhän Saaran kuolla nyt, ennen kuin vauva syntyy, ettei vauva jää myöhemmin yksin. Saara näyttää tyrmistyneeltä kuultuaan tämän. Hän kumartuu Ellan puoleen ja vakuuttaa, ettei tämä jää yksin. Ellan täti tulee vihaisena paikalle ja toteaa: ”Ai jaa, sä lähditkin sitten Ellan kanssa shoppailemaan”. Saara vastaa: ”Niin”. Myöhemmin sosiaalitoimistolla Ellan täti on edelleen vihainen ja toteaa Helenalle, että ”Tää sossutäti leikkii Ellan äitiä”. Ella juoksee pois paikalta ja täti lähtee hänen peräänsä huutaen sosiaalityöntekijöille ”Ei tää teidän toiminta ainakaan mua auta”. Tässä nähdään kuvio, jossa sosiaalityöntekijä pyrkii auttamaan asiakkaitaan, mutta päätyy aiheuttamaan heille lopulta vahinkoa toiminnallaan. Saaran kollega Helena moittii kuitenkin häntä epäammatillisesta toiminnasta. Toisaalta raskauden katsotaan oikeuttavan toimintaa, koska Saara on sen vuoksi normaalia herkempi. Saara vastaa ”anteeksi jos olen empaattinen”. Helenan mukaan Saara antaa Ellalle toiminnallaan täysin väärä viestejä: ”Ei me olla mikään vaatepalvelu tai halausautomaatti, meidän tehtävä on sijoittaa se turvalliseen kotiin, jossa se saa toipua”. Helena toteaa lopulta olevansa huolissaan Saarasta ja hänen jaksamisestaan. Saara etsii Matin käsiinsä ja kertoo hänelle olevansa raskaana. Matti ei ilahdu uutisesta eikä halua ryhtyä isäksi lapselle. Matin reaktio on Saaralle pettymys ja hän itkee soutuessaan pois Matin mökiltä.

Saaran kollega Helena kuvataan vapaa-aikana vaaleana viettelijättärenä, jota tupaantuliaisissa ovat pienten lasten äidit ja puheet rintaruokinnasta kyllästyttävät. Hän on lastensuojelun sosiaalityöntekijä, mutta kun hänen syliinsä annetaan vauva, hän hätäntyy ja haluaa antaa vauvan heti pois. Hänen kehon kielestään voi päätellä, että tilanne on hänelle epämukava eikä hän osaa suhtautua vauvaan luontevasti. Hän kannattelee vauvaa kaukana itsestään käsivarsiansa varassa. Usein elokuvissa kuvataan lapseton nainen siten, ettei hän osaa suhtautua lapseen luontevasti tai jopa inhoaa heitä. Seksuaalisuuttaan avoimesti esille tuova nainen ei siis voi olla samaan aikaan äidillinen. Helenalla on myös vaihtuvia poikaystäviä. Sarjan molempien naistryöntekijöiden sukupuolimoraali kuvataan löyhänä: Saara pettää aviomiestään ja tulee raskaaksi, Helenalla on vaihtuvia miessuhteita eikä hän kykene sitoutumaan. Huomionarvoista on kuitenkin se, että asiakastapaamisen yhteydessä Helena ottaa asiakkaana olevan itkevän vauvan täysin luontevasti syliinsä, eikä aiemman kohtauksen

epävarmuudesta näy enää merkkiäkään. Sosiaalityöntekijän roolissa häneltäkin löytyy äidillisiä piirteitä ja luontaista kykyä hoivaan.

Kun Saara kertoo raskaudestaan töissä, johtava sosiaalityöntekijä onnittelee ja haluaa häntä, mutta pohtii samalla ääneen mitä hän oikein tekee, kun kohta koko osasto tyhjenee. Hän mainitsee Helenankin hakeneen paikkaa perhehoidon puolelta. Saara yllättyy, sillä Helena ei ole kertonut suunnitelmistaan hänelle. Samaan aikaan Helena makoilee sängyssä uuden miesystävänsä kanssa ja kertoo hänelle päättäneensä jo lukiossa, ettei asu missään kaupungissa vuotta kauempaa. Mies toteaa, että Helena ei ole koskaan tainnut olla sitoutuvaa tyyppiä. Mies kysyy eikö Helena halua lapsia ja perhettä. Helena kertoo seuranneensa vierestä kavereiden perhe-elämää, eikä se ole näyttänyt houkuttelevalta. Helena kuvaa Saaran olleen viimeinen henkireikänsä, ystävä, jonka ei pitänyt koskaan saada lapsia. Nyt Saarakin on raskaana. Myöhemmin selviää, että Helenan sitoutumispelko johtuu siitä, että hän on aiemmin jäänyt leskeksi. Tuomalla esiin Helenan menneisyydessä oleva traumaattinen tapahtuma hänkin muuttuu helpommin lähestyttäväksi, hänen toiminnastaan tulee ymmärrettävämpää ja inhimillisempää. Naisen haluttomuudelle sitoutua ja hankkia perhettä pitää löytää jokin syy. Helenan kohdalla syy on aiemman miehen ja rakkauden menettäminen. Nainen siis määrittellään suhteessaan mieheen.

Saaran ja Helenan seuraava asiakas on nuori äiti Tanja, joka ei enää pärjää, kun lapsen isä ei suostu enää maksamaan hänen vuokraansa. Äidin mukaan mies on lopettanut vuokranmaksun kuultuaan raskaudesta. Selviää, että mies on tahollaan naimisissa. Saman kaltainen tilanne on myös Jasminilla sarjassa Pala Sydäimestä. Saara tuohtuu ja alkaa kertoa isän elatusvelvollisuudesta. Helena huomaa, että Saara ottaa tilanteen henkilökohtaisesti ja yrittää puuttua asiaan. Asiakkaan lähdettyä Helena toteaa, että tapaaminen Matin kanssa ei tainnut mennä niin kuin Saara toivoi. Saara vastaa: ”Ei mennyt, mutta se ei vaikuta mun työhöni”. Saara menee kuitenkin ennakolta ilmoittamatta kotikäynnille Tanjan ja vauvan luo. Tanja vaikuttaa hämmentyneeltä ja yllättyneeltä, mutta Saara ilmoittaa tullessaan katsomaan miten hän ja vauva voivat ja kävelee muitta mutkitta sisälle asuntoon. Asunto on sotkuisessa kunnossa ja sen nähtyään Saara sanoo ”Oho”. Hän kysyy, onko Tanjalla imuria, jolloin Tanja tuo hänelle pienen rikkaimurin. Saara riisuu takin päältä ja toteaa: ”Ruvetaas siivoamaan”. Siivoamisen lomassa Saara sanoo Tanjalle, että tämä taitaa tarvita kodinhoitoapua. Saara myös kysyy, onko lapsen isä väkivaltainen, ja toistaa jälleen, että isän on kannettava vastuunsa lapsesta. Saara soittaa lapsen isälle Ristolle ja järjestää yhteisen tapaamisen. Helena ihmettelee, miten Saara sai Riston tulemaan tapaamiselle. Saara vastaa Riston olevan ihan mulkku ja uhkailleensa häntä. Helena toteaa, että nyt on parasta, että hän vetää sovittelun. Saara kävelee pois paikalta

huudahtaen ”Ihan sama”. Saara asettuu selvästi tilanteessa naisasiakkaan puolelle lapsen isää vastaan. Naispuolista asiakasta kohdellaan tukien, ystävällisesti ja kunnioittavasti, kun taas miesasiakas on ”mulkku”, johon on syytäkin suhtautua vihamielisesti. Toki molempien sarjojen isät kuvataan melko vastenmielisinä persoonina, joita on helppo vihata.

Sovittelun jälkeen Saara potkii raivoissaan pihaan pysäköidyn auton renkaita ja kiroilee. Autossa onkin Risto, Tanjan lapsen isä. Risto toteaa, että ”Potki vaan, jos se helpottaa”. Saara alkaa pyydellä nolona anteeksi. Äkkiä hän avaa auton oven ja istuu Riston viereen. He näkevät, kun Tanja vanhempineen kävelee ohi. Tanjan äiti työntää vauvaa vaunuissa. Risto toteaa pilanneensa kaiken ja Saara kommentoi ”Sitä on liikkeellä”. Risto kertoo Saarelle pelostaan menettää vaimonsa, kotinsa ja lapsensa nyt, kun hänet on vahvistettu Tanjan lapsen isäksi. Nyt Saara suhtautuu häneen ymmärtäväisesti, mutta kannustaa häntä kertomaan totuuden. Helena ryntää paikalle ja alkaa jälleen läksyttää Saaraa siitä, ettei tämä voi toimia näin. Saara vastaa, että he ovat vain keskustelleet Riston kanssa siitä, miten tilanteesta voi selvitä. Risto pyytää lopulta myös Helenan autoon juttelemaan. Risto selvästi haluaa synninpäästön sosiaalityöntekijöiltä ja nyt kun hän näytti haavoittuvuutensa, hän saa heidän hyväksyntänsä. Tässä kohtauksessa sosiaalityöntekijöiden positio vastenmieliseksi koettua miesasiakasta kohtaan muuttuu ja heistä tulee jälleen tuen antajia.

Myöhemmin tulee ilmi, että Saaran lapsen isä Matti on eronnut kahden lapsen isä. Saara tekee johtavalle sosiaalityöntekijälle lapsestaan isyysilmoituksen ja seuraavaksi Saara ja Matti tapaavat lastenvalvojan luona. Lastenvalvoja on keski-ikäinen, silmälasipäinen nainen, jolla on pitkät ruskeat hiukset ja yllään neuleponcho. Hänen työhuoneensa on karu toimistohuone, jonka pöydällä on nitotia, kynäteline, kansioita ja teippirullia. Saara ja Matti riitelevät vastaanotolla ja riita saa jopa koomisia piirteitä. Matti muun muassa alkaa huutaa, että ”Tää on spermavarkaus, mua on käytetty tässä häikäilemättömästi hyväksi”. Lastenvalvoja on kuitenkin ystävällinen ja säilyttää ammattimaisuutensa tilanteessa. Hän ei kuitenkaan puutu riitaan mitenkään, vaan laittaa ainoastaan silmälasensa päähänsä ja ottaa välillä pois. Matti pelkää, ettei hänellä ole varaa kolmanteen lapseen, koska hän maksaa kahdesta lapsestaan korkeita elatusmaksuja. Tässä kohtaa Saara mainitsee, että hän on ”itsenäinen, korkeasti koulutettu ihminen vakituudessa, koulutusta vastaavassa työssä”. Näin hän perustelee sitä, ettei tarvitse Matin rahoja.

Sosiaalityöntekijöiden työtehtävät eivät ole kummassakaan sarjassa tarkasti rajattuja. Sama työntekijä hoitaa lastensuojelua, isyys selvityksiä ja huoltajuuksasioita. Näin toki voi olla todellisuudessaakin pienemmissä kunnissa, joissa työntekijöitä ei ole montaa. Niissä työ voi olla hyvinkin itsenäistä ja

kaikki työtehtävät on hoidettava yksin kotikäynneistä dokumentointiin ja päätöksentekoon. Tämä saattaa johtaa työpäivien venymiseen ja työn ja vapaa-ajan välisen rajan hämärtymiseen. Pienillä paikkakunnilla sosiaalityöntekijä tavallisesti myös tunnetaan laajalti. Siitä syystä saattaakin olla hyvä, jos työntekijä asuu itse eri kunnassa kuin missä työskentelee. (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 297-300.) Saara, Helena, Rita ja Laura työskentelevät kuitenkin selvästi isojen kaupunkien organisaatioissa, joten siellä ei liene tyypillistä, että he hoitavat kaikki asiakkaiden asiat. Juonellisesti tämä on kuitenkin perusteltua.

Molemmissa sarjoissa sosiaalityöntekijät suhtautuvat erityisesti lapsiasiakkaisiin äärimmäisen lempeästi, äidillisesti ja ystävällisesti. Lasten vanhempiin he saattavat kuitenkin suhtautua vihamielisesti ja hyökkäävästi, ainakin silloin, jos kokevat näiden tehneen jotain väärin lapsia kohtaan. Eräässä kohtauksessa Saara menee leikkipuistoon tapaamaan lapsiasiakkaansa Samulin äitiä. Samuli on hetkeä aiemmin kertonut Saarelle kokevansa ulkopuolisuutta vanhempiensa uusperheissä. Saara ilmoittaa Samulin äidille olevansa lastensuojelusta ja kysyy seuraavaan hengenvetoon, miksi äiti on valmis hylkäämään lapsensa ja yrittääkö hän siten kostaa entiselle miehelleen? Samulin äiti on pöyristynyt kysymyksistä, eikä näytä ymmärtävän mistä on kysymys. Asiakastapaaminen tapahtuu jälleen ympäristössä, jossa asiakkaan anonymiteetti vaarantuu ja on riski, että ulkopuoliset kuulevat asiakkaan arkaluontoisia asioita. Sosiaalityöntekijä ilmestyy paikalle ennalta varoittamatta ja suhtautuu hyökkäävästi asiakkaaseen. Samulin äiti nimittää Saaraa ”sossutädiksi”. Saara saa kivuliaita supistuksia tilanteen jälkeen.

Myöhemmin Saara tapaa asiakkaat toimistolla Helenan kanssa. Hän pyytää anteeksi asiatonta käytöstään leikkipuistossa ja kertoo antaneensa yksityiselämänsä asioiden vaikuttaa työhönsä. Helena ja Saara kertovat vanhemmille, että Samuli kokee olonsa ulkopuoliseksi molemmissa kodeissaan ja että nyt pitää sopia pelisäännöt. Saara kuitenkin lisää: ”Tai jos haluatte, voidaan alkaa keskustella Samulin sijoittamisesta toiseen kotiin”. Vanhemmat näyttävät yllättyneiltä ja isä kysyy, onko tilanne todella niin vakava. Saara vastaa lyhyesti: ”On”. Saara on tavannut Samulin kerran, mutta annetaan ymmärtää, että hän on sen perusteella tehnyt riittävän kattavan arvion lapsen ja perheen tilanteesta. Sijoituksella uhkailu saa kuitenkin aikaan sen, että vanhemmat alkavat ymmärtää tilanteen. Myöhemmin Samuli kuitenkin soittaa Saarelle, että äiti haluaa hänet pois kotoa heti, mutta isä ei vastaa puhelimeen. Samuli kertoo soittaneensa Saarelle siksi, koska Saara lupasi auttaa. On ilta ja jo pimeää ja Saara ei ole työajalla. Saaran synnytyks käynnistyy puhelun aikana ja hän lupaa Samulille, että kaikki kyllä järjestyy ja pahoitellen sulkee puhelimen. Saaran palatessa töihin Samuli istuu toimiston käytävällä ja kysyy miten hän pääsisi vanhemmistaan eroon. Helena ja Saara lupaavat

soittaa vanhemmille, mutta Samulin mielestä siitä ei ole apua ja hän poistuu paikalta. Hän menee läheiseen kodinkoneliikkeeseen ja varastaa sieltä television. Tässä kohtaa perheelle tarjotaan avohuollon tukitoimina terapiaa ja jokaiselle perheenjäsenelle oma tukihenkilö. Tehostettu perhetyö on tavallisin avohuollon tukitoimi, mutta sitä ei mainita lainkaan. Samuli kysyy mitä sitten tapahtuu, jos tuki ei auta. Sosiaalityöntekijät kertovat, että sitten hänet otetaan huostaan ja sijaishuolto toteutetaan sijaisperheessä, lastenkodissa, koulukodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa. Mutta ne ovat tietenkin viimeiset vaihtoehdot. Kummassakaan sarjassa ei näy juuri avohuollon tukitoimia, vaan sosiaalityöntekijät tekevät kaiken itse.

Saara käyttäytyy usein sekä töissä että vapaa-ajalla tunkeilevasti ja on liiankin suorapuheinen. Hän esimerkiksi menee Matin ex-vaimon Sarin kotiin hetken mielijohteesta ja kertoo tälle tulevasta vauvasta. Hän lisäksi perustelee suorasukaisuuttaan sillä, että on lastensuojelussa töissä. Vaikka Saara tekee työkseen ihmissuhdetyötä, hän ei selvästi osaa lukea lainkaan Sarin kehonkieltä ja ilmeitä. Sari näyttää hyvin ahdistuneelta. Käynnin jälkeen Sari soittaa raivoissaan ja ilmeisesti peloissaan Matille ja kysyy, ajaako tämä jotain omaa asiaansa, kun esittelee ”jotain lastensuojeluviranomaisia” lapsille. Sari päätyy ottamaan yliannostuksen lääkkeitä. Tässä nähdään jälleen tilanne, jossa sosiaalityöntekijä pyrkii parantamaan tilannetta, mutta ajattelemattomuuttaan tulee pahentaneeksi sitä.

5.8 Tulosten yhteenveto

Luvussa 5. olen kuvannut huomioni aineistoista lähdeos kerrallaan. Analysoin sisällön temaattisen analyysin menetelmällä, joka on kuvattu edellä luvussa 4. Aineistosta nousi esille tiettyjä selkeitä teemoja, joihin keskityn johtopäätösluvussa yksityiskohtaisemmin. Olen eritellyt käsittelemäni teemat alla olevassa taulukossa 2. Analysoimassani aineistossa sosiaalityöntekijöitä tai sosiaalityöntekijäksi identifioituvia hahmoja oli yhteensä yhdeksäntoista. Kaikkien kohdalla ei mainittu, että kyse on juuri sosiaalityöntekijästä, mutta sen voi päätellä hahmon työn ja roolin kautta.

Lähdeos (televisiosarja tai elokuva)	Sukupuoli	Valta	Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde	Koulutus ja professio	Työnkuva

Paha Maa	nainen (3)	valta on työntekijöillä	etäinen, kylmä, viranomaisuhde	ei mainintaa	lastensuojelu, toimeentulotuki
8-pallo	nainen (2)	vallan teema ei selkeä, mutta lääkärin valta ohittaa sosiaalityöntekijän.	etäinen lämmin	ei mainintaa, mutta huostaanottopäätöksestä puhutaan lääkärin professiosta käsin	toimeentulotuki, vankeinhoito
Valkoinen kaupunki	mies (1)	asento ja puhetapa viestittävät vallasta suhteessa asiakkaaseen	etäinen	ei mainintaa	lastenvalvoja
Toisen kanssa	nainen (3)	valta vaihtelee työntekijän ja asiakkaiden välillä	lämmin, välittävä, ammattilliset rajat rikkova	korkeakoulutus	lastensuojelu lastenvalvoja
Pala sydäimestä	nainen (6) mies (1)	mies johtavassa asemassa, naishahmolta valta riistetty	läheinen, ammattilliset rajat rikkova, sopimaton	valtiotieteiden maisteri	lastensuojelu (vankeinhoito)
Pahat pojat	nainen (1)	valta on asiakkaalla: asiakas saa huijattua työntekijää. Asiakas neidittelee ja tunkeutuu työntekijän henkilökohtaiselle alueelle.	neutraali, ystävällinen ja asiallinen	ei mainintaa	toimeentulotuki
Yösyöttö	nainen (1) mies (1)	valta on työntekijöillä	etäinen (mies) lämpimäksi pyrkivä (nainen)	ei mainintaa	lastensuojelu (sosiaalipäivystys)

Taulukko 2.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINNAT

Luvussa kuusi käsittelen analyysini johtopäätökset teema kerrallaan. Kuten taulukosta 2. voidaan nähdä, elokuvissa ja televisiosarjoissa sosiaalityöntekijän työnkuvassa korostuvat lastensuojelu ja toimeentulotukityö. Tarkempi tuntemus sosiaalityöntekijöiden koulutuksesta ja professiosta jäävät aineistoissa vähäisiksi. Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde näyttäytyy joko liian läheisenä, jolloin sosiaalityöntekijä puuttuu liikaa asiakkaiden yksityiselämään, tai sitten etäisenä byrokratiatyönä. Valta liittyy kiinteästi työntekijän ja asiakkaan suhteeseen. Joissain aineistoissa valta on sosiaalityöntekijällä, joissain asiakkaalla, tai se vaihtelee tilanteen mukaan. Valta näkyy myös työntekijöiden keskinäisissä suhteissa sekä institutionaalisenä valtana ja eri professioiden välillä. Sosiaalityöntekijöiden sukupuolijakauma on naisvaltainen.

6.1. Työnkuva

Kuten taulukosta voidaan todeta, lastensuojelu on yliedustettuna elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityön kuvauksissa. Se johtuu ehkä siitä, että lastensuojelutapauksista saadaan hyviä draaman elementtejä kuten jännitystä ja yllätyksiä sarjan tai elokuvan juoneen. Analysoimistani viidestä elokuvasta peräti kolmessa esiintyneet sosiaalityöntekijät olivat lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä. Molemmat tv-sarjat olivat keskittyneet kuvaamaan nimenomaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä. Pahat pojat - elokuvan päähenkilöillä olisi ollut selkeästi myös lastensuojelun tarvetta. Heillä oli psyykkisesti sairas, väkivaltainen ja päihteitä käyttävä vanhempi. Pojat itse tekivät rikoksia ja ainakin yksi heistä oli tapahtumien aikaan alaikäinen. Tapahtumia ei käsitelty lastensuojelun näkökulmasta silti lainkaan. Elokuvassa 8-pallo ei myöskään näkynyt lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, vaikka päähenkilö oli juuri vankilasta vapautunut pienen vauvan äiti ja narkomaani. 8-pallossa sosiaalityöntekijän vastaanotolla keskityttiin työ-, asunto- ja opiskeluasioihin sekä taloudelliseen tukeen. Ainoa välähdys lastensuojelusta oli, kun lääkäri varoitti päähenkilöä huostaanoton mahdollisuudesta, mikäli seurat eivät ole puhtaat. Kuten edellä jo todettiin, myös kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että usein elokuvat ja tv-sarjat keskittyvät representoimaan sosiaalityöntekijöitä lastensuojelun ja erityisesti huostaanottajaroolin kautta ”lapsenviejinä” (Edmonton & King, 2016). Lapsenviejärooli korostui myös elokuvassa Yösyöttö, jossa sosiaalipäivystyksestä tullaan yllättäen kotikäynnille tarkastamaan lapsen olosuhteet. Elokuvista kolmessa sosiaalityöntekijän työnkuva rajoittui toimeentulotuen käsittelyyn. Lisäksi lasten tapaamis- ja huoltajussopimuksista vastaava lastenvalvoja näyttäytyi elokuvassa Valkoinen kaupunki sekä sarjassa Toisen kanssa. Vankeinhoidon sosiaalityö mainittiin sarjassa Pala Sydäimestä ja se näyttäytyi myös elokuvassa 8-pallo.

Huomionarvoista oli, että erityisesti televisiosarjoissa sosiaalityöntekijöiden työtehtäviä ei ollut juurikaan yksilöity, vaan lastensuojelun työntekijät hoitivat niin huoltajuuskiistat, tapaamissopimukset kuin päivystykselliset tehtävätkin. Sosiaalityöhön liittyy erittäin oleellisena osana dokumentointi ja viranomaispäätösten teko. Kun asiakirjat on laadittu hyvin ja lain mukaisesti sillä edistetään myös asiakkaan etua ja oikeusturvaa. (Laaksonen, Kääriäinen, Penttilä, Tapola-Haapala, Sahala, Kärki & Jäppinen 2011, 7). Dokumentointi ei näyttäytynyt elokuvissa ja sarjoissa oikeastaan lainkaan, vaan työntekijät keskittyivät kenttätööhön lähellä asiakkaitaan. Tämä on toki ymmärrettävä juonellinen ratkaisu, koska katsojista dokumentoinnin seuranta tuskin olisi mielenkiintoista. Sarjat ja elokuvat eivät kuitenkaan anna senkään osalta totuudenmukaista kuvaa sosiaalityön arjesta. Dokumentointiin viittasivat ainoastaan työpöydillä olevat tietokoneet tai läppärit ja asiakkaille täytettäväksi annettavat lomakkeet.

6.2. Sukupuoli

Elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijöiden sukupuolijakauma on naisvaltainen. Analysoimassani aineistossa esiintyi yhteensä yhdeksäntoista sosiaalityöntekijöiksi identifioituvaa hahmoa, joista naisia oli kuusitoista ja miehiä kolme. Kansainvälisen kirjallisuusaineiston mukaan miehet ovat sosiaalialalla usein johtotehtävissä. Näin oli myös sarjassa Pala Sydäimestä, jossa kokeneen Rita Bergin tilalle palkattiin vankeinhoidosta Jyrki Viherkangas. Sosiaalityön johtaja suhtautuu Viherkankaaseen ihailevasti ja ihastuneesti ja toteaa esimerkiksi, että ”Jyrki sä olet kunnianhimoinen mies”. Kunnianhimo nähdään miehisenä ja positiivisena ominaisuutena. Jo mieheys itsessään tekee miehestä pätevämmän ja hänen oletetaan suhtautuvan asioihin ammatillisemmin ja asiallisemmin kuin naisten. Naiset ovat tunteidensa vietävissä, mutta miehet osaavat ottaa asiat asioina ja ovat siis myös ammatillisempia. Toimittaja toteaa sarjassa, kuinka hienoa on nähdä kerrankin mies sosiaalialan asiantuntijana. Miehen asiantuntijuutta ei kyseenalaisteta. Myös elokuvassa Yösyöttö naishahmo kuvataan äidillisenä, helposti lähestyttävänä ja asiakkaasta välittävänä, mutta siitä huolimatta mieshahmo hoitaa kaiken puhumisen asiakastilanteessa. Naispuolinen hahmo jää kohtauksessa statistiksi. Miessosiaalityöntekijät kuvataan naissosiaalityöntekijöitä tunteettomampina ja järjellä asioihin suhtautuvina, kuten Valentine & Freeman totesivat tutkimuksessaan vuodelta 2004.

Myös todellisuudessa miehiä toivotaan usein sosiaalialalle ”miehenmalleiksi ja järjestyksenpitäjiksi” ja toisaalta miesten osuus sosiaalialan johtotehtävissä on suhteellisesti suurempi. Mieheyteen ja maskuliinisuuteen liitetään usein oletus, että miehillä on sisäänrakennettu kyky johtaa ja heidän

osaamisensa on sukupuolen perusteella naisia parempi. Miehet ja naiset eivät siis ole urakehityksessä tasavertaisia keskenään. Mielikuvat miesten asiantuntijuudesta rakentuvat nopeammin kuin naispuolisten kollegojen ollessa kyseessä. (Alanko & Orjasniemi 2018.) Sukupuoleen, sekä myös valtaan liittyvä ämmittely näkyy erityisesti sarjassa Toisen kanssa, jossa sosiaalityöntekijöitä ämmittelään ja täditellään useammankin kerran. Miessosiaalityöntekijöille ei ole olemassa vastaavia halventavia nimityksiä. Elokuvasa Pahat Pojat sosiaalityöntekijää neiditellään alentuvaan sävyyn asiakkaan toimesta.

6.3. Valta

Sosiaalityöntekijöiden valta ja vallankäyttö näyttäytyi monin eri tavoin analysoimassani aineistossa. Sosiaalityöntekijöillä on valta vaikuttaa asiakkaiden toimeentuloon (Paha Maa, 8palo, Pahat Pojat) epäämällä asiakkailta taloudellinen tuki vedoten byrokraatiaan ja laskelmiin. Tässä näkyy asenne, jonka mukaan sosiaalityöntekijä tekee ainoastaan työtään lain ja organisaation rajoissa ja auttaa ainoastaan sen verran, kuin työn reunaehdot antavat periksi. Toimeentulotuen hakemista käsittelevissä kohtauksissa sosiaalityöntekijät lopulta kyllä antoivat periksi ja asiakkaat saivat eräänlaisena armon ilmauksena maksusitoumuksen ruokakauppaan. Asiakkaita kuitenkin nöyryytettiin niiden käytöstä, tosin ei sosiaalityöntekijöiden vaan kaupan toimesta. Toisen asiakkaan kohdalla maksusitoumusta ei hyväksytty. Lisäksi sosiaalityöntekijät saattoivat asettua jonkun asiakkaan puolelle toista vastaan. Tämä oli tyypillistä erityisesti naispuolisille työntekijöille ja usein he asettuivat nais- tai lapsiasiakkaan puolelle miestä vastaan. Tosin myös lastenvalvoja elokuvassa Valkoinen kaupunki kyllä ensin väittää, että isällä on täysin yhtäläiset oikeudet äidin kanssa, mutta lopulta päätyy kuitenkin äidin puolelle. Valta näkyi myös erilaisena uhkailuna asiakkaita kohtaan. Elokuvasa Valkoinen kaupunki lastenvalvoja uhkailee asiakasta vartijan kutsumisella paikalle, kun asiakas korottaa ääntään ja näyttää tunteitaan. Samoin hän suhtautuu asiakkaan tunnepurkaukseen: heti, kun asiakas kyseenalaistaa lastenvalvojan toimintaa, tämä kommentoi, että tilanne näyttää nyt isän kannalta huonolta. Miestyöntekijöiden valta näkyy korkeassa asemassa ja naistyöntekijöiden valta enemmän asiakassuhteissa ja palveluiden portinvartijuudessa (Salli, 2010).

Huostaanotto on äärimmäinen vallankäytön muoto. Sosiaalityöntekijöiden huostaanottaja- ja lapsenviejärooli nousi esille myös kansainvälisissä tutkimuksissa. Elokuvasa Yösyöttö päähenkilö Antti Pasanen pelkää sosiaalityöntekijöiden vievän hänen lapsensa ja pelko saa hänet siivoamaan paniikinomaisesti ja käyttäytymään muutenkin oudosti. Pasanen jopa epäilee, että sosiaalityöntekijät on koulutettu lukemaan ajatuksia. Siisti koti on merkki elämänhallinnasta ja hyvästä

vanhemmuudesta. Elokuvasa Paha Maa sosiaalityöntekijöiden huostaanottajarooli näyttäytyy siten, että he vain ilmestyvät viemään lapset pois. Huostaanotolla myös uhkaillaan asiakkaita, mutta ei aina sosiaalityöntekijän toimesta. Sekä 8-pallossa että Pala Sydäimestä -sarjassa uhkailija on lääkäri, ei sosiaalityöntekijä. Viesti on kuitenkin se, että jos et tee kuten sanon, otan lapsesi pois. Todellisuudessa huostaanotto ei ole mahdollinen, mikäli vaihtoehtona voivat olla avohuollon tukitoimet (Lastensuojelulaki 9. luku 40 §). Elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan tarjoa asiakkailleen avohuollon tukitoimia.

Myös vallan ulkoisia merkkejä oli runsaasti näkyvissä. Sarjassa Pala Sydäimestä johtava sosiaalityöntekijä pukeutuu aina tummaan pukuun ja näyttää huolitellulta. Elokuvasa Yösyttö miestyöntekijä saapuu kotikäynnille pikkutakissa kädessään musta kansio. Valkoisessa kaupungissa lastenvalvojasosiaalityöntekijä viestii valtaa myös kehonkielellään. Sosiaalityöntekijöiden työhuoneet ovat elokuvissa ja tv-sarjoissa usein hyvin perinteisiä ja jopa kolkkvoja toimistohuoneita. Poikkeuksena on Toisen kanssa -sarjan Saaran työhuone, joka on viihtyisä. Naistryöntekijöiden kohdalla valta näkyy asiallisena pukeutumisena. Yksikään hahmoista ei pukeudu silmiinpistäväen seksikkäästi tai huomiota herättävästi, vaan maanläheisesti ja järkevästi. Ulkoisena vallan merkinä voidaan myös mainita Pala Sydäimestä Rita Bergin Rita ”virkamerkin” vilauttaminen lentokentällä. Kaikkien aineistojeni sosiaalityöntekijät olivat etniseltä taustaltaan suomalaisia ja hetero-oletettuja. Ainoastaan Pala Sydäimestä -sarjassa vilahtaa ajoittain tummaihoisen naishahmo, joka ilmeisesti työskentelee sosiaalitoimistossa.

Sosiaalityöntekijöiltä myös riistettiin heidän professioonsa kuuluvaa asiantuntijavaltaa muiden ammattilaisten kuten lääkärin, poliisin, opettajan ja jopa sijaisvanhemman toimesta esimerkiksi sarjassa Pala Sydäimestä ja elokuvassa 8-pallo. Rakenteellista sosiaalityötä ei elokuvissa juurikaan nähdä, mutta tv-sarjoissa jonkin verran. Myös asiakas voi riistää vallan sosiaalityöntekijältä suhtautumalla tähän alentuvasti. Asiakkaan sosiaalityöntekijään kohdistamaa vallankäyttöä on myös tilanteestaan valehtelemisen ja oman taloudellisen hyödyn tavoittelu sosiaalityöntekijää huijaamalla. Tämä nähdään elokuvassa Pahat Pojat, kun poikien isä yrittää höynäyttää sosiaalityöntekijää myöntämään toimeentulotukea kuvitteellista remonttia varten. Sosiaalityöntekijä kieltäytyy aluksi, mutta myöntyy lopulta asiakkaan lepperreltyä hänelle. Tällöin sosiaalityöntekijää representoidaan helposti huijattavissa olevana, hyväntahtoisena hölmönä. Toisaalta sosiaalityöntekijöille annetaan elokuvissa ja tv-sarjoissa myös valtaa, jota heillä ei todellisuudessa ole. Näin tapahtuu elokuvassa Valkoinen kaupunki, jossa lastenvalvoja päättää itsevaltaisesti, ettei isällä ole mitään mahdollisuuksia saada toivomustensa mukaista tapaamissopimusta.

6.4 Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (Finlex.fi) toteaa neljännessä pykälässään: ”Asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan”. Lisäksi lain 15. pykälässä määritellään asiakkaan yksityisyyden suoja seuraavasti: ”Sosiaalihuollon järjestäjä tai tuottaja taikka niiden palveluksessa oleva samoin kuin sosiaalihuollon luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä”. Asiakkaalla on myös lain mukaan oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa. Sosiaalityöntekijä on viranomainen, jolla on laissa tarkasti määritellyt oikeudet ja velvollisuudet.

Elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijät voidaan karkeasti jakaa kahteen kategoriaan suhteessa asiakkaisiin. Joko he ovat täysin etäisiä ja kylmiä, asiakkaille tunteitaan näyttämättömiä robotteja ja palveluiden portinvartijoita, jotka ilmestyvät tyhjästä viemään lapset pois, tai sitten asiakkaista liikaa välittäviä, näiden elämään väkisin tunkeutuvia ja ammatilliset rajat häivyttäviä. Tutkimuksessani elokuvien sosiaalityöntekijät näyttäytyivät pääosin etäisinä hahmoina, joiden toiminta usein uhkasi elokuvan varsinaista päähenkilöä joko todellisesti tai sitten päähenkilö koki niin (Yösyöttö, Valkoinen kaupunki). Elokuville oli myös tyypillistä, ettei hahmoja mitenkään identifioitu sosiaalityöntekijöiksi, mutta heidän positionsa pystyi päättelemään heidän toiminnastaan kohtauksessa. Elokuviissa näyttäytyi myös sosiaalityön asiakkuuteen liittyvä häpeä ja toiseus erityisesti kohtauksissa, joissa maksusitoumuksen kanssa kauppaan menevä asiakas nolataan. Sosiaalityöntekijöiden kasvottomuutta alleviivattiin myös kuvausteknisillä seikoilla, kuten heidän kasvonsa häivyttämällä.

Televisiosarjojen asetelma on erilainen kuin elokuvissa, koska molemmissa sarjoissa pääosassa ovat sosiaalityöntekijät. Sarjojen sosiaalityöntekijät eivät ole etäisiä byrokraatteja lukuun ottamatta johtavia työntekijöitä. Toisen kanssa -sarjassa tosin myös johtava sosiaalityöntekijä näyttäytyy inhimillisenä ja alaisistaan välittävänä äitihahmona. Sarjojen sosiaalityöntekijöille on tyypillistä tehdä työtään tunteella ja itsensä ja jopa oman perheensä unohtaen. He koskettelevat erityisesti lapsiasiakkaitaan tuttavallisesti esimerkiksi halaamalla, pitämällä kädestä tai silittämällä hiuksia. Myös elokuvassa 8pallo vankilan sosiaalityöntekijä halaa asiakasta. He itkevät asiakkaiden sairaalavuoteiden äärellä, tai kun asiakkaiden tilanne on huono. Heillä näyttää olevan myös rajattomasti aikaa asiakkailleen ja he voivat viettää näiden kanssa tuntikausia kerrallaan mihin

vuorokaudenaikaan tahansa. Todellisuudessa sosiaalityöntekijöillä on vähemmän aikaa tavata lapsiasiakkaita kuin sosiaaliohjaajilla tai perhetyöntekijöillä ja he kokevat työssään riittämättömyyttä ja liiallista painetta (Wilén 2018, 8;14).

Sosiaalityöntekijät suhtautuvat aggressiivisesti ja jopa väkivaltaisesti henkilöihin, joiden kokevat uhkaavan tai loukkaavan asiakkaitaan. Sarjassa Pala Sydäimestä sosiaalityöntekijä Laura hermostuu myös asiakkaalleen, johon on aiemmin suhtautunut lempeästi, koska tämä ei toimi kuten Laura haluaa. Hän kiroilee tilanteessa asiakkaalle. Toisaalta myös asiakas voi tunkeutua sosiaalityöntekijän yksityiselämän puolelle. Näin tapahtuu elokuvassa Pahat Pojat, jossa poikien isä Jokke-pappa neidittelee sosiaalityöntekijää ja kommentoi hänen raskauttaan.

Työssä tarkoitus pyhittää keinot, eli sosiaalityöntekijä voi rikkoa lakia ja vaitiolovelvollisuuttaan, mikäli kokee sen henkilökohtaisella tasolla oikeaksi. Salassapitosäädöksistä sarjojen työntekijät eivät juuri vaikuta välittävän. Asiakkaiden asioista puhutaan missä vain ja kenelle vain: leikkipuistossa, Alkon kassajonossa, tai kaupassa. Pala Sydäimestä -sarjan Laura kertoo asiakastapauksestaan melko tarkkoja yksityiskohtia puolisolleen kaupan parkkipaikalla.

Pala sydäimestä -sarjassa toinen päähenkilöistä on myös ollut rakkaus- ja seksisuhteessa asiakkaansa isään. Toisen kanssa -sarjassa päähenkilö puolestaan antaa henkilökohtaisen elämäntilanteensa vaikuttaa liikaa työhönsä ja suhtautumiseensa asiakkaisiin, vaikka vakuutteleekin, ettei niin ole. Sosiaalityöntekijät antavat siis henkilökohtaisen elämäntilanteensa vaikuttaa liikaa arvostelukykyynsä työssään ja he kohtelevat epäasiallisesti niitä asiakkaita, joiden toiminta ei vastaa heidän omia arvojaan.

6.5 Koulutus ja professio

Elokuvien ja televisiosarjojen sosiaalityöntekijöiden koulutus mainitaan ainoastaan kahdessa analysoimistani aineistoista. Pala sydäimestä -sarjassa mainitaan Lauralla olevan erinomaiset valtiotieteiden maisterin paperit. Toisen kanssa -sarjassa päähenkilö kertoo itse olevansa korkeasti koulutettu, hyvin toimeentuleva sosiaalialan ammattilainen. Muissa aineistoissa koulutustaustasta ei puhuta mitään. Tämä oli tavallista myös kansainvälisten tutkimusten mukaan. Joko koulutustaustaa ei mainita, tai sitten sosiaalityötä voi tehdä kuka tahansa, joka on siihen muilta ominaisuuksiltaan soveltuva. Molemmissa tv-sarjoissa sosiaalityöntekijöiden ammatillisuus oli kyseenalaista. Sarjojen sosiaalityöntekijät suhtautuivat asiakkaisiinsa liian tunnepitoisesti ja sekaantuivat liikaa heidän henkilökohtaiseen elämäänsä ja jopa ahdistelivat asiakkaita näiden vapaa-ajalla.

Elokuvassa 8-pallo ja televisiosarjassa Pala Sydäimestä on molemmissa kohtaus, jossa lääkäri joko puhuu asiakkaalle huostaanotosta tai jopa uhkailee tekevänsä huostaanoton sosiaalityöntekijöiden ohi. Tässä näyttäytyy erinomaisesti lääkärin profession vahvuus verrattuna sosiaalityön profession. Onkin mielenkiintoista, miksi tällaiseen juonelliseen ratkaisuun on päädytty erityisesti sarjassa Pala Sydäimestä, jonka käsikirjoitusprosessia varten on haastateltu sosiaalialan työntekijöitä (Kirkko ja kaupunki 19.03.2021). Todellisuudessa lääkärit eivät tee huostaanottopäätöksiä vaan päätöksen voi tehdä joko johtava sosiaalityöntekijä tai hallinto-oikeus. Lääkäri ei voi myöskään määrätä sosiaalityöntekijää tekemään huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen, vaikka hän voikin ilmaista mielipiteensä asiasta. Elokuvassa Pahat pojat viitataan siihen, että myös opettaja voi halutessaan katkaista asiakkaiden sosiaalitet.

Moniammatillinen yhteistyö ei juurikaan näy analysoimissani elokuva-aineistoissa. Televisiosarjoissa on sen sijaan nähtävissä joitakin yhteistyötahoja, kuten terveydenhuolto, poliisi ja koulutoimi. Esimerkiksi tehostettua perhetyötä ei sarjoissa tai elokuvissa silti ole olemassakaan, vaikka se lienee yleisin lastensuojelun avohuollossa käytettävä tukitoimi. Sarjassa Toisen kanssa sentään puhutaan asiakkaille annettavasta terapiasta ja tukihenkilöistä. Todellisuudessa lastensuojelutyössä eri ammattiryhmien roolit ovat erilaiset. Perhetyöntekijät ja ohjaajat tekevät sosiaalityöntekijöitä enemmän jalkautuvaa työtä ja viettävät konkreettisesti aikaa asiakkaiden kanssa. Heidän näkökulmansa lastensuojelutyöhön on luonnollisesti erilainen kuin sosiaalityöntekijöillä, joilla saattaa olla vastuullaan useita kymmeniä asiakaslapsia.

6.6 Pohdinta

Tutkimani aineiston perusteella elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijäkuva on lopulta monipuolinen ja vaihteleva, eikä ainakaan yksiselitteisen negatiivinen. Yhtenä johtopäätöksenä voidaankin pitää sitä, että elokuvien ja tv-sarjojen sosiaalityöntekijäkuvauksissa ei pyritä jäljittelemään todellisuutta tai kertomaan sosiaalityöstä ja sosiaalityöntekijöistä, vaan luomaan mahdollisimman kiinnostavaa draamaa ja viihdettä. Tämä tapahtuu usein faktojen kustannuksella. Sosiaalityöntekijät kuvataan elokuvissa ja tv-sarjoissa usein epäpätevinä ja epäammattimaisina tai asiakkaan höynäytettävänä. Kun tätä taas vertaillaan muiden professionien, kuten esimerkiksi opettajien tai lääkäreiden, esittämiseen elokuvissa ja televisiossa on selvää, että sosiaalityö ei ole professiona yhtä vahva, selkeä ja tunnettu.

Sukupuolen osalta tulokset eivät olleet yhtä selkeät. Kirjallisuusaineiston amerikkalaisissa elokuvissa valtaosa sosiaalityöntekijöistä on naisia, kun taas brittiläisissä tv-sarjoissa miehiä. Pohjoismaisissa elokuvissa miessosiaalityöntekijöitä on suunnilleen puolet. Myös se, miten nais- ja miessosiaalityöntekijöitä representoidaan, vaihtelee paljon maittain. Amerikkalaisille elokuville on tyypillistä esittää mieshahmot sankarillisina, kun taas pohjoismaisessa elokuvassa miessosiaalityöntekijöille ei juurikaan anneta sankarin viittaa tai muita maskuliinisuuden merkkejä. Sukupuolen esittäminen kytkeytyykin oletettavasti enemmän kulttuuriin. Esimerkiksi meillä tasa-arvoisessa Suomessa mahdollisesti halutaan, että sosiaalityöntekijää esittää mies, vaikka todellisuudessa ala onkin naisvaltainen. Mieshahmoilla on kuitenkin pohjoismaisissakin elokuvissa naisia enemmän valtaa ja he ovat useammin johtavassa asemassa, kun taas naiset tekevät ruohonjuuritason auttamistyötä. Sukupuolen osalta voidaan kuitenkin todeta, että valtaosa elokuvista ja tv-sarjoista representoi sosiaalityötä naisten työnä. Tämä vertautuu todelliseen tilanteeseen, koska ala on naisvaltainen.

Sosiaalityöntekijän valta näyttäytyy elokuvissa ja tv-sarjoissa monin eri tavoin. Sosiaalityöntekijät pyrkivät kontrolloimaan asiakkaitaan ja vaikka he tarkoittavat hyvää, he tekevät usein ratkaisuja, jotka ovat asiakkaille vahingollisia. He puuttuvat liikaa asiakkaiden elämään, ovat hyökkäviä ja ryhtyvät epäeettisiin suhteisiin heidän kanssaan. Toisaalta valtaa ei ole riittävästi, ja ajoittain sosiaalityöntekijät näyttävät itsekkin järjestelmän uhreina. Valtaa representoidaan esimerkiksi hahmojen ulkoisella olemuksella ja pukeutumisella, joka on usein virallista ja harmaata, eikä niinkään trendikästä, saati seksikästä. Vallan merkkeinä hahmoilla on mukanaan kansioita ja kannettavia tietokoneita. Erityisesti naishahmoja ei kuvata räikeän seksualisoituina, vaan ennemminkin harmaaseen tai tummaan pukeutuneina ja meikittöminä. Äidillisuus on yksi vahvasti naissosiaalityöntekijähahmoihin liittyvä piirre. Toisaalta, jos hahmo kuvataan seksikkäänä, on äidillisuus häivytetty. Miessosiaalityöntekijöillä saattaa olla puku tai pikkutakki.

Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde näyttäytyy elokuvissa ja televisiosarjoissa kahtiajakoisesti. Sosiaalityöntekijät kuvataan kylminä ja kasvottomina henkilöinä, jotka vain ilmestyvät jostakin viemään lapset pois tai jotka epäävät äärimmäisen vaikeassa tilanteessa olevalta asiakkaalta toimeentulon. Toisaalta heidät kuvataan myös ilman valtaa olevina institutionaalisten käytäntöjen vankeina. Tämä näyttäytyy byrokraatiaan ja papereihin keskittymisenä ja ”haluaisin auttaa, mutta käteni ovat sidotut” -tyylisenä asenteena. Heidät kuvataan myös lämpiminä ja asiakkaista aidosti välittävinä tuen antajina. He saattavat välittää liikaa, joka johtaa liialliseen puuttumiseen asiakkaiden elämään, tai ylittävät ammatillisen asiakassuhteen rajat aloittamalla

romanttisia tai seksuaalisia suhteita asiakkaiden tai yhteistyökumppaneiden kanssa. Sosiaalityöntekijät välittävät asiakkaistaan jopa niin paljon, että unohtavat omat läheisensä, jopa lapsensa tai ovat valmiita venyttämään laillisuuden rajoja auttaakseen asiakkaitaan.

Lastensuojelun sosiaalityö on epäilemättä tunnetuin sosiaalityön osa-alue, mutta siihenkin liittyy paljon mystiikkaa ja epätietoisuutta. Lastensuojelun negatiivisella maineella on kuitenkin suuri merkitys asiakkaille. Väärä tieto ja lastensuojelulla pelottelu saattavat jopa estää ihmisiä hakemasta tarvitsemaansa apua (Pukkio 2016, 33). On mielenkiintoinen kysymys, voitaisiinko elokuvien ja tv-sarjojen muodostamiin sosiaalityöntekijämielikuviin vaikuttaa ja miten? Tämä vaatisi mahdollisesti laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja sosiaalityön profession tunnettuuden lisäämistä. Sosiaalityön sisällöistä, työmenetelmistä, työhön liittyvistä laeista ja pohjakoulutusvaatimuksista pitäisi kertoa laajemmin yhteiskunnassa, jotta ihmisille syntyisi siitä totuudenmukaisempi kuva. Koska kaikki ihmiset eivät koskaan elämänsä aikana ole sosiaalityön asiakkaita, heille ei voi muodostua sosiaalityöntekijöistä tai sosiaalityöstä henkilökohtaista, asiakassuhteen myötä rakentuvaa kuvaa, kun taas terveydenhuollon asiakkaana on jossain vaiheessa elämäänsä jokainen. Tällöin kuva sosiaalityöstä muodostuu todennäköisesti julkisuuden ja median kautta. Toisaalta elokuvat ja tv-sarjat ovat viihdettä, eikä niiden ole tarkoituskaan kuvata todellisuutta sellaisenaan. Vaikka elokuvissa ja tv-sarjoissa on paljon suoranaisia virheitä verrattuna sosiaalityön todellisuuteen, näin on oletettavasti myös muissa eri professioita käsittelevissä elokuvissa ja tv-sarjoissa, kuten poliisi- ja sairaalarjoissa. Timo Kivistö (2010) on tutkinut omassa Pro gradu -tutkielmassaan sota-ajan opettajakuvauksia elokuvassa *Varaventiili*. Myös hän päätyi tuloksiin, joiden mukaan kyseinen elokuva muokkaa ja yksinkertaistaa kansakoulunopettajan työnkuvaa. Voidaan myös pohtia, olisiko sosiaalityön arjesta edes mahdollista saada katsojia kiinnostavaa, mutta silti totuudenmukaista draamaa?

Mielenkiintoista oli myös se, että vaikka yhteiskunta muuttuu ja modernistuu, eivät elokuvien ja televisiosarjojen sosiaalityöntekijärepresentaatiot ole juurikaan aikojen saatossa muuttuneet. Omat tutkimustulokseni olivat hyvin samankaltaisia verrattuna aiempiin, jopa lähes kolme vuosikymmentä sitten tehtyihin tutkimuksiin. Samoin sosiaalityön asiakkaita kuvataan edelleen melko stereotyyppisesti ja myös sukupuoliroolit ovat vanhanaikaisia. Yksi tutkimuksen tärkeä anti ja lopputulos siis on, että elokuvat ja tv-sarjat vahvistavat osaltaan sosiaalityöntekijöihin, mutta myös sosiaalityön asiakkaisiin liitettyjä ennakkoluuloja ja toisintavat jo vanhentuneita yhteiskunnallisia arvoja.

7. LÄHTEET

7.1 Lähteinä käytetyt elokuvat ja televisiosarjat

8pallo. 2013. Elokuva. Käsikirjoitus Jari Olavi Rantala. Ohjaus Aku Louhimies. Tuotanto Blind Spot.

Paha maa. 2005. Elokuva. Käsikirjoitus Jari Olavi Rantala, Paavo Westerberg ja Aku Louhimies. Ohjaus Aku Louhimies. Tuotanto Solar Films Inc. Oy.

Pala sydäimestä. 2021. Televisiosarja. Käsikirjoitus Anna ja Aino Lappalainen. Ohjaus Hanna Maylett. Tuotanto Yleisradio.

Yösyöttö. 2017. Elokuva. Käsikirjoitus Marko Leino mukailleen Eve Hietamiehen romaania. Ohjaus Marja Pyykkö. Tuotanto Solar Films Inc. Oy.

Toisen kanssa. 2014. Televisiosarja. Käsikirjoitus Marika Kuortti. Ohjaus Lauri Nurkse. Tuotanto YLE Draama.

Valkoinen kaupunki. 2006. Elokuva. Käsikirjoitus Paavo Westerberg ja Mikko Kouki. Ohjaus Aku Louhimies. Tuotanto Solar Films Inc. Oy.

Pahat pojat. 2003. Elokuva. Käsikirjoitus Pekka Lehtosaari. Ohjaus Aleksi Mäkelä. Tuotanto Solar Films Inc. Oy.

7.2 Muut lähteet

Aaltonen, Jouko. 2017. Dokumenttielokuvan ja antropologian rajapintoja. Teoksessa Jari Alanko Janne ja Orjasniemi Tarja. 2018. Kun kukkahattutäti onkin setä – miesainokainen sosiaalityössä.

Ahonen Kimmo, Rosenqvist Janne, Rosenqvist Juha ja Valotie Päivi. 2003. Tajua Kankaalle. Uutta suomalaista elokuvaa paikantamassa. Kirja-Aurora: Turku.

Altman, Rick (2002) Elokuva ja genre. Vastapaino. Tampere.

Bacon, Henry. 2000. Audiovisuaalisen kerronnan teoria. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Dagerlund, Merja. 2015. Lastensuojelun mediavälitteinen julkisuuskuva. Diskurssianalyttinen tutkimus Yleisradion uutissivuston ja Helsingin Sanomien kirjoituksista. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Edmondson, David ja King, Martin. 2016. The childcatchers: an exploration of the representations and discourses of social work in UK film and television drama from the 1960's to the present day Journal of Social Work, Nro. 16

Gibelman, Margaret. 2004. Television and the public images of social workers: portrayal or betrayal? Social Work 49, 2. Social Science Premium Collection

Hacking, Ian. 2009. Mitä sosiaalinen konstruktio on? Vastapaino. Tampere.

Henderson, Lesley ja Franklin, Bob. 2007. Sad not bad. Images of social care professionals in popular UK television drama. Journal of Social Work. 7(2).

Hirvelä, Anu. 2013. Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva mediassa. Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien vuoden 2010 artikkeleista. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

Hänninen Vilma, Partanen Jukka, & Ylijoki Oili-Helena (toim.). 2017. Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjät. Vastapaino: Tampere

Juhila, Kirsi. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino: Tampere.

Kallio, 2006. Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus 2, 18-28.

Kananoja Aulikki, Lähteinen Martti & Marjamäki Pirjo (toim.). 2017. Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Tietosanoma Oy: Helsinki.

Karvonen, Erkki. 1992. Odotuksen struktuurit ja populaari representaatio. Tampereen yliopisto. Jäljennepalvelu: Tampere.

Kekki, Lasse. 2000. Hyvää homoa tarvitaan aina – vai tarvitaanko? Laitelan Kalle ja homoseksuaalisuuden representaatio suomalaisessa saippuasarjassa Salatut elämät. Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen ja Mari Pajala (toim.). 2000. Populaarin Lumo – mediat ja arki. Painosalama Oy: Turku.

Kinisjärvi Raimo, Malmberg Tarmo ja Sihvonen Jukka. 1994. Elokuva ja analyysi. Painatuskeskus Oy: Helsinki.

Kivipelto, Minna. 2021. Rakenteellisen sosiaalityön katsaus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 16/2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142735/URN_ISBN_978-952-343-685-5.pdf?sequence=1. Viitattu 30.3.2022.

Kivistö, Timo. 2010. Sotavuosien opettaja elokuvan silmin – opettajakuvaus elokuvassa Varaventiili. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos: Jyväskylän yliopisto.

Kuronen Marjo, Granfelt Riitta, Nyqvist Leo & Petrelius Päivi. (Toim.) 2004. Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kytöharju Marjo. 2021. Uusi draamasarja Pala sydäimestä kertoo lastensuojelun työntekijöiden vaativasta arjesta. Kirkko ja kaupunki -lehden verkkojulkaisu. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/uusi-draamasarja-pala-sydamesta-kertoo-vaativan-tyon-kuormittamista-lastensuojelun-tyontekijoista>. Viitattu 19.4.2022.

Laaksonen Maarit, Kääriäinen Aino, Penttilä Marja, Tapola-Haapala Maria, Sahala Heli, Kärki Jarmo ja Jäppinen Anu. 2011. Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino Oy: Tampere.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>. Viitattu 29.3.2022.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. 817/2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>. Viitattu 29.3.2022.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>. Viitattu 29.3.2022.

Laki toimeentulotuesta. 30.12.1997/1412. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412>.

Viitattu 29.3.2022.

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L9P40>.

Viitattu 18.4.2022.

LeCroy Winston ja Stinson Erika L. 2004. The Public's Perception of Social Work: Is It What We Think It Is? Social work 49/2.

<https://www.gbcnv.edu/library/PDFs/perceptions%20of%20social%20work.pdf>. Viitattu 15.4.2022.

Lilja Juha, Juuso Ilkka, Kortelainen Terttu & Seppänen Tapio. 2005. Elokuvan rakenne ja katsojakokemus. Elokuvallisten informaation pelkistyminen ja kuvaaminen. Informaatiotutkimus 24(3). Oulun yliopisto.

Miettinen, Reijo. 2000. Konstruktivistinen oppimisenäkemys ja esineellinen toiminta.

Aikuiskasvatus 4/2000.

Murdach, Allison D. 2006. Social work in the movies: another look. Social Work 51, 3. Social Science Premium Collection.

Nic Newman, Richard Fletcher, Antonis Kalogeropoulos, David A. L. Levy & Rasmus Kleis Nielsen. 2018. Reuters Institute Digital News Report 2018. Reuters Institute for the Study of Journalism. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/digital-news-report-2018.pdf>.

Viitattu 12.10.2021.

Niemelä Pauli. Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa Pehkonen Aini ja Väänänen-Fomin Marja (toim.). 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus: Jyväskylä.

Peltonen, Reetta. 2008. Mielikuvia sosiaalityöstä. Lukiolaisten mielikuvia sekä asenteiden perusteluja sosiaalityöstä kehyskertomusten kautta tarkasteltuna. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Pessi Anne Birgitta, Martela Frank & Paakkanen Miia. 2017 (toim). Myötätunnon mullistava voima. PS-kustannus: Jyväskylä.

Pukkio Saana (toim.) 2016. Verkossa. Lastensuojelun kuva sosiaalisessa mediassa. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Verkossa.pdf>. Viitattu 25.10.2021.

Rossi, Leena-Maija. Esityksiä, edustamista ja eroja: representaatio on politiikkaa. Teoksessa Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Tarja Knuutila & Aki Petteri Lehtinen (toim.). 2010. Gaudeamus: Helsinki.

Rostila, Ilmari. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Kopijyvä Oy. Jyväskylä.

Sakki Inari, Menard Rusten & Pirttilä-Backman Anna-Maija. Sosiaaliset representaatiot – yhteisön ja mielen välinen silta. Teoksessa Gronow, Antti & Kaidesoja, Tuukka (toim.). 2017. Ihmismielen sosiaalisuus. Gaudeamus: Helsinki.

Salli, Minna. 2010. Sosiaalityöntekijöitä valkokankaalla. Pro Gradu –tutkielma. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Salmi, Hannu. 1993. Elokuva ja historia. Painatuskeskus. Helsinki.

Salminen, Ari. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Opetusjulkaisuja 62. Julkisojohtaminen 4. Vaasan yliopisto: Vaasa.

Salo Paula, Rantonen Otso, Aalto Ville, Oksanen Tuula, Vahtera Jussi, Junnonen Sanna-Riitta, Baldschun Andreas, Väisänen Raija, Mönkkönen Kaarina & Hämäläinen Juha. 2016. Sosiaalityön kuormittavuus, voimavaratekijät ja sosiaalityöntekijöiden mielenterveys. Työterveyslaitos: Helsinki.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131353/Sosiaality%C3%B6ntekij%C3%B6iden%20hyvinvointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 20.4.2022.

Sedergren, Jari. 2016. Elokuvat Suomi-kuvan luojina ja propagandana. Historiallinen aikakauskirja 1/2016, 7-22.

Seppänen, Janne. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Vastapaino: Tampere.

Sinkkonen Merja ja Laulainen Sanna. 2010. Sosiaalialan johtajien kohtaamat eettiset ristiriidat. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 225-242.18/3.

Särkelä, Antti. 2001. Välittäminen ammattina. Vastapaino: Tampere.

Tiitinen, Laura. 2018. Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana? Yhteiskuntapolitiikka 83:2. THL. Helsinki

Tuomi Jouni ja Sarajärvi Anneli. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.

Valentine, Deborah P. ja Freeman, Miriam. 2002. Film portrayals of social workers doing child welfare work. Child and Adolescent Social Work Journal, Vol. 19, Nro. 6.

Valentine, Deborah P. ja Freeman, Miriam. 2004. Through the eyes of Hollywood: images of social workers in film. Social Work 49, 2. Social Science Premium Collection

Wilen, Leena. 2018. Kohtaamisia? Lastensuojelun arki työntekijöiden näkökulmasta. Mitä kuuluu lastensuojelu? -julkaisusarja osa 2. Lastensuojelun keskusliitto. Verkkojulkaisu 4/2018.

https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/mitakuuluulastensuojelu2_19.8.pdf. Viitattu 28.3.2022.